

Prepositionsbruk på olika färdighetsnivåer i svenska

Karoliina Pöyri
Avhandling pro gradu
Nordiska språk
Institutionen för språk- och översättningsvetenskap
Åbo universitet
Maj 2014

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos /Humanistinen tiedekunta

PÖYRI, KAROLIINA: Prepositionsbruk på olika färdighetsnivåer i svenska

Tutkielma, 80 s., 14 liites.

Pohjoismaiset kielet,

Toukokuu 2014

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa ruotsin prepositioiden käyttöä suomenkielisten oppijakielessä. Ennen kaikkea olen kiinnostunut selvittämään, esiintyykö prepositioiden käytössä eroja eri taitotasojen välillä. Tarkemmin sanottuna tutkin, mitä eri prepositioita oppijat käyttävät ja millaisissa funktioissa. Tämän lisäksi tavoitteena on selvittää, mitkä prepositiot vaikuttavat olen oppijoille vaikeimpia ja mitkä taas helpoimpia. Tutkin myös sitä, millaiset kontekstit todennäköisimmin ennustavat prepositioiden oikeaoppista käyttöä ja mitkä taas helposti johtavat virheisiin. Virheiden osalta tarkastelen, millaiset virheet näyttäisivät olevan suomenkielisille oppijoilla tyypillisiä.

Materiaalini on osa laajempaa tutkimusmateriaalia Toppling-nimisestä projektista. Materiaali koostuu lukiolaisten ja yliopisto-opiskelijoiden kirjoittamasta 137 aineesta, kertomuksista ja mielipideteksteistä, jotka kaikki on arvioitu Eurooppalaisen viitekehysten taitotasoskaalan mukaan. Tutkittavat aineet sijoittuvat taitotasoille A1, A2, B1 ja B2. Käytetyt tutkimusmenetelmät ovat pääasiassa kvantitatiivisia, mutta myös kvalitatiivisia menetelmiä on hyödynnetty määrällisen analyysin tukena.

Ei-normatiivinen analyysi osoittaa, että kolme selvästi yleisintä prepositiota oppijakielessä ovat *i*, *till* ja *på* tässä järjestyksessä. Muita tavallisia prepositioita ovat *för*, *med*, *av*, *om* ja *från*. Alimmilla taitotasoilla esiintyy lähes yksinomaan vain kahdeksaa tavallisinta prepositiota, kun taas ylemmillä taitotasoilla esiintyy runsaasti myös muita prepositioita. Tavallisin funktio prepositiopausekkeelle on paikanadverbiaalit, joiden osuus kaikista funktioista kuitenkin laskee alimmalta taitotasolta ylimmälle. Päinvastainen kehityssuunta pätee ”muihin funktioihin”, joiden osuus lisääntyy alimmalta tasolta ylimmälle. Kaiken kaikkiaan prepositioiden käyttö eri funktioissa näyttää kehittyvän konkreettista funktioista abstraktimpiin funktioihin.

Normatiivisesta analyysistä käy ilmi, että taitotaso korreloi voimakkaasti prepositioiden käytön oikeellisuuden kanssa sekä ei-obligatorisissa että obligatorisissa konteksteissa. Keskimäärin parhaiten osataan prepositiot *med*, *av* ja *från*, kun taas eniten vaikeuksia tuottaa prepositio *på*. Eri funktioista parhaiten hallitaan paikanilmaukset sekä ”muut funktiot”. Ylivoimaisesti eniten vaikeuksia kaikilla taitotasoilla tuottaa preposition valinta. Erityisen vaikeaa oppijoille on valita prepositioiden *i* ja *på* välillä, kun kyse on ajan- ja paikanilmauksista. Ylimääräisiä prepositioita esiintyy lähinnä tietyissä paikanilmauksissa. Preposition poisjättöä taas tavataan prepositioverbien yhteydessä. Kaikkien tutkimuskysymysten osalta suurimmat taitotasojen väliset erot esiintyvät tason A2 ja B1 välillä.

Asiasanat: prepositio, kielen oppiminen, Eurooppalainen viitekehys

Innehåll

Abstract

1	Inledning	7
1.1	Syfte och frågeställningar.....	7
1.2	Material och metod.....	8
1.3	Disposition	9
2	Prepositioner	10
2.1	Vad är en preposition?.....	10
2.1.1	Betydelse	11
2.1.2	Prepositioner och deras funktioner.....	12
2.2	Frekvensen för olika prepositioner i svenska.....	14
2.3	Jämförelse med finskan.....	15
2.4	Prepositioner i läroböcker avsedda för svenskundervisning i Finland.....	16
3	Andraspråksinläring	19
3.1	Central terminologi	19
3.2	Inlärarspråkets generella drag	20
3.2.1	Förenkling och övergeneralisering.....	20
3.2.2	Helsekvensinläring.....	21
3.3	Påverkan från andra språk än målspråket.....	22
4	Gemensam europeisk referensram för språk	26
5	Tidigare forskning.....	28
6	Material och metod	31
6.1	Material	31
6.2	Metod och analysprinciper	32
7	Icke-normativ analys.....	38
7.1	Frekvensen för olika prepositioner.....	38

7.2	Prepositioner i olika funktioner.....	41
7.2.1	Platsadverbial.....	42
7.2.2	Tidsadverbial.....	44
7.2.3	Bundna adverbial.....	46
7.2.4	Övriga funktioner.....	49
8	Normativ analys.....	52
8.1	Behärskning av prepositioner.....	52
8.1.1	Icke-obligatoriska kontexter.....	52
8.1.2	Obligatoriska kontexter.....	55
8.1.3	Jämförelse mellan icke-obligatoriska och obligatoriska kontexter.....	57
8.1.4	Korrekt bruk av prepositioner.....	59
8.2	Olika feltyper.....	61
8.2.1	Inkorrekt preposition.....	62
8.2.2	Överflödlig preposition.....	64
8.2.3	Utelämnad preposition.....	65
9	Diskussion.....	67
10	Avslutning.....	76
	Litteratur.....	78
	Bilagor.....	81
	Bilaga 1: Instruktioner till uppsatser.....	81
	Bilaga 2: DIALUKI-bedömningsskala.....	85
	Lyhennelmä.....	87

Tabeller

Tabell 1 Frekvensordning för prepositioner enligt Nusvensk frekvensordbok (Allén 1971:134)	14
Tabell 2 Undersökningsmaterialet	38
Tabell 3 Antalet och andelen olika prepositioner på de skilda CEFR-nivåerna	39
Tabell 4 Absoluta och relativa frekvenser för prepositioner som inleder platsadverbial enligt CEFR-nivå	42
Tabell 5 Absoluta och relativa frekvenser för prepositioner som inleder tidsadverbial enligt CEFR-nivå	44
Tabell 6 Andelen (%) verb- vs. adjektivbundna adverbial av alla bundna adverbial enligt CEFR-nivå	46
Tabell 7 Absoluta och relativa frekvenser för prepositioner som inleder bundna adverbial enligt CEFR-nivå	47
Tabell 8 Absoluta och relativa frekvenser för prepositioner i övriga funktioner enligt CEFR-nivå	50
Tabell 9 Korrektheten för olika prepositioner i icke-obligatoriska kontexter enligt CEFR-nivå	54
Tabell 10 Korrektheten för olika prepositioner i obligatoriska kontexter enligt CEFR-nivå	56
Tabell 11 Korrektheten (%) för olika prepositioner i icke-obligatoriska och obligatoriska kontexter enligt CEFR-nivå	57
Tabell 12 Korrektheten (%) för prepositioner i olika funktioner enligt CEFR-nivå	59
Tabell 13 Antalet och andelen inkorrekta belägg i en viss funktion enligt CEFR-nivå	62
Tabell 14 Antalet överflödiga prepositioner i olika funktioner på de skilda CEFR-nivåerna	64
Tabell 15 Antalet utelämnade prepositioner i olika funktioner på de skilda CEFR-nivåerna	66

Figurer

Figur 1. Andelen prepositioner i olika funktioner på de skilda CEFR-nivåerna.	41
Figur 2. Korrektheten i icke-obligatoriska kontexter på de olika CEFR-nivåerna.	53
Figur 3. Korrektheten i obligatoriska kontexter på de olika CEFR-nivåerna.	55
Figur 4. Fördelningen av felaktiga belägg i de olika feltyperna enligt CEFR-nivå.	61

1 Inledning

I denna studie granskar jag bruket av svenska prepositioner på olika färdighetsnivåer hos finskspråkiga gymnasister och universitetsstuderande. Prepositioner är en företeelse som ofta förorsakar problem för finska språkinlärare av svenska. Problem med prepositioner gäller inte endast nybörjare, utan de kan vålla problem även senare under inläringen. I finskan används nämligen oftast olika kasus eller postpositioner i stället för prepositioner. Vad som gör prepositioner till en ännu svårare företeelse att lära sig är att det inte finns någon 1:1 motsvarighetsrelation mellan finskans kasus och svenskans prepositioner.

Det finns inte särskilt mycket tidigare forskning om prepositionsbruket hos finska inlärare, åtminstone för svenskans del, vilket gör temat intressant och relevant att undersöka vidare. T.ex. Juurakko (1996) och Sundman (2012) har forskat i prepositionsbruk hos finska inlärare, men huvudvikten i deras undersökningar lades inte vid möjliga skillnader mellan olika färdighetsnivåer såsom fallet är i denna studie. Relevant är temat också därför att prepositioner har en så hög frekvens i svenska språket. Dessutom är det viktigt att undersöka ämnet med tanke på svenskundervisning i Finland. Förhoppningsvis kan svensklärare dra nytta av forskningsresultaten, och till exempel koncentrera sig i undervisningen på de fall som har visat sig vara problematiska för inlärare i denna undersökning.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande studie är att kartlägga hur finska språkinlärare av svenska använder prepositioner i sina skriftliga uppsatser. Närmare vill jag utreda om den aktuella färdighetsnivån (CEFR-nivå) spelar en roll med tanke på prepositionsbruket och dess korrekthet. Mina forskningsfrågor är följande:

1. Vilka prepositioner förekommer på de olika CEFR-nivåerna och vilka av dem är frekventast? Kan några skillnader mellan nivåerna skönjas?
2. Finns det variation mellan CEFR-nivåerna vad gäller användning av prepositioner i olika funktioner (t.ex. tidsadverbial, platsadverbial, bundna adverbial)?

3. Finns det ett samband mellan färdighetsnivå och korrekthet i prepositionsbruket? Vilka av de förekommande prepositionerna verkar vara de svåraste/lättaste? Hurdana kontexter är mest gynnsamma med tanke på korrekt användning av prepositioner? Hurdana fel gör inlärare?

Undersökningen begränsas till gruppnivå, m.a.o. kommer jag inte att beakta eventuella skillnader mellan enstaka individer eller flickor och pojkar. Inte heller beaktar jag möjliga speciesfel e.d. i prepositionsuttryck, utan korrektheten avgörs endast av prepositionsvalet. Min hypotes är att inlärare på de högsta färdighetsnivåerna använder mer olika prepositioner och i mer omväxlande funktioner än inlärare på de lägsta färdighetsnivåerna. Därtill antar jag att ju högre en uppsats befinner sig i färdighets-skalan desto högre är korrekthetsgraden för prepositionsbruket. Mina antaganden baserar jag på Jurakkos (1996) studie (se vidare kapitel 5).

1.2 Material och metod

Mitt material är en del av ett större forskningsmaterial från Jyväskylä universitets projekt *Inlärningsgångar i andraspråket* (Topling) som genomfördes under åren 2010-2013. Som mitt material har jag valt berättelser och insändare skrivna av finska gymnasister och universitetsstuderande. Sammanlagt 137 korta texter finns under granskning. Texterna har bedömts enligt nivåskalan i *Gemensam europeisk referensram för språk*. Uppsatserna placerar sig på nivåerna A1 (32 uppsatser), A2 (41 uppsatser), B1 (42 uppsatser) samt B2 (22 uppsatser).

Metoderna i denna undersökning är både kvantitativa och kvalitativa. I praktiken excerpierar jag alla kontexter med prepositionsuttryck, inklusive sådana kontexter där skribenten inte har använt preposition fast den behövs enligt målspråksnormen. Den kvantitativa analysen baserar sig på räkningar på olika slags frekvenser och procenttal (t.ex. antal/procentuell andel olika prepositioner). De kvantitativa resultaten redovisas i form av tabeller. Kvalitativt är undersökningen såtillvida att jag analyserar mer ingående bland annat användningen av prepositioner i olika funktioner och feltyper som förekommer i materialet. (Mer om material och metod i kapitel 6)

1.3 Disposition

I följande kapitel behandlar jag ordklassen *prepositioner* och tar upp viktiga egenskaper hos prepositioner och prepositionsfraser. Därefter ges en kort inblick i frekvensen för olika prepositioner i svenska. Vidare jämför jag svenskans prepositioner med finskans motsvarande grammatiska strukturer. I slutet av kapitlet redovisar jag prepositionernas förekomst i två finska läroböcker avsedda för svenskundervisning. Kapitel 3 inleds med definition av de viktigaste begreppen inom området *andraspråksinläring*. Därefter går jag närmare in på inlärarespråket och dess särdrag. I slutet av kapitlet redogör jag för hur modersmålet och andra tidigare inlärd språk påverkar inläringen av målspråket. Kapitel 4 handlar om *Gemensam europeisk referensram för språk*. Avhandlingens teoridel avslutas med presentation av tidigare forskning angående inläring av prepositioner. Efter att ha presenterat tidigare forskning beskriver jag närmare materialet och metoden i föreliggande undersökning. Därefter följer själva analysdelen där jag presenterar mina resultat och svarar på forskningsfrågorna. Avhandlingen avslutas med diskussion kring de viktigaste resultaten och sammanfattning av det centrala i denna undersökning.

2 Prepositioner

I detta kapitel kommer jag först att redogöra för ordklassen *prepositioner* samt prepositionsfraser och deras funktioner ur grammatisk synvinkel. Efter det presenterar jag statistiken över de tio frekventaste svenska prepositionerna enligt *Nusvensk frekvensordbok*. Därefter följer ett avsnitt där svenska prepositioner och deras finska motsvarigheter kontrasteras. Kapitlet avslutas med en översikt över prepositioners förekomst och behandling i två läroboksserier i svenska. Exempelen som ges i kapitel 2 är delvis mina egna och delvis ur mina källor.

2.1 Vad är en preposition?

Prepositioner är oböjliga ord som i stort sett utgör en sluten ordklass (SAG 2: 684). Enligt Hultman (2003:178) betyder termen *pre-position* "ställning framför" och syftar på att de flesta prepositionerna står framför sitt huvudord, dvs. *rektion* (t.ex. *på morgonen*). Vidare visar en preposition vanligtvis relationen mellan ett föregående ord (t.ex. verb, substantiv, adjektiv) och rektionen (ibid.). Rektionen är en bestämning som inte nödvändigtvis består bara av ett enda ord, utan bestämningen till prepositionen kan vara t.ex. en bisats såsom i meningen *Jag vill ta reda på vad som har hänt* (Hultman 2003:247). I svenskan finns det också några *postpositioner* som står efter sitt huvudord (t.ex. *jorden runt*). Prepositionen *runt* är dessutom ett exempel på en preposition som i vissa fall kan placeras antingen före huvudordet (*runt Finland*) eller alternativt efter huvudordet (*Finland runt*). (Hultman 2003:178, 181)

Till sin struktur kan prepositioner vara enkla (t.ex. *till*) eller sammansatta (t.ex. *framför*). Det finns också ett antal flerordsprepositioner som omsluter sin rektion, och då är strukturen för ordförbindelsen oftast preposition + substantiv + preposition (t.ex. *i stället för*). Sådana flerordsförbindelser kan vara starkt lexikaliserade vilket realiseras i typen *för min skull*. Lexikaliserad är ordförbindelsen därför att ordet "skull" förekommer bara i detta uttryck. (SAG 2:684, Hultman 2003:180) Några få prepositioner har också längre variantformer som kan användas synonymt med den kortare formen (t.ex. *mellan/emellan, mot/emot*). Ett specialfall, som här kan nämnas, är prepositioner som har

sitt ursprung i någon annan ordklass, exempelvis adjektiv eller adverb (t.ex. *oavsett, nära*). (SAG 2:715, Hultman 2003:179–180)

I fråga om begreppet ”preposition” är det viktigt att redogöra för skillnaden mellan en preposition och en partikel. Distinktionen mellan preposition och partikel är inte entydig och olika tolkningar förekommer. En brukbar tumregel är den som ges i *Prepositions-boken* (Montan & Rosenqvist 1982:7): en preposition är vanligen obetonad och partikel däremot betonad. Denna tumregel är emellertid omöjlig att tillämpas i denna studie eftersom det är fråga om skriftligt material. Sundman (2010:314) tar upp några regler som kan utnyttjas vid identifiering av en preposition respektive en partikel (prepositionens funktion som partikel). Enligt henne är det oftast den syntaktiska kontexten (i vissa fall) med den semantiska kontexten som avslöjar om det är fråga om en preposition eller en partikel. För det första är det enligt Sundman oftast fråga om en partikel om prepositionen saknar rektion (t.ex. *Han vill komma med*). För det andra gäller det en partikel om prepositionen följs av en prepositionsfras (t.ex. *Jag håller på med de andra*). Likaså kan en preposition identifieras som partikel om den följs av en nominalfras som ur semantisk synvinkel inte kan vara prepositionens rektion (t.ex. *dricka ur vinet*). Till sist påpekar Sundman att prepositionen är en partikel om den förekommer i någon av de s.k. typiska partikelfunktionerna (t.ex. *skriva om* ‘skriva på nytt’). (Sundman 2010:314) I föreliggande studie följer jag dessa kriterier för att göra åtskillnad mellan prepositioner och partiklar.

2.1.1 Betydelse

Hultman (2003:178) definierar prepositionens betydelse i förhållande till sin rektion och det som står före prepositionen på följande sätt: ”Prepositioner inleder prepositionsfraser och anger relationen mellan det som prepositionsfrasens nominala led syftar på och det överordnade ledet (t.ex. ett substantiv, adjektiv eller verb)”. Enligt SAG (2:685) styrs valet av preposition antingen av rektionen (*Han satt i soffan*) eller det överordnade ledet (*Han tycker om djur*). I den första satsen inleder prepositionen ett *icke valensbundet* adverbial och i den andra däremot ett *valensbundet* adverbial. När prepositionen inleder ett icke valensbundet adverbial, framgår dess betydelse tydligt. Om prepositionen däremot inleder ett valensbundet adverbial, anger också det överordnade verbet, substantivet eller adjektivet hur rektionens relation till resten av satsen ska tolkas, och

sålunda blir betydelsen hos själva prepositionen mer oprecis. (SAG 2:685) Hultman (2003:178) exemplifierar detta genom att jämföra tre olika prepositions konstruktioner: *känslig för kritik*, *trött på kritik* och *van vid kritik*. Prepositionen är olik i alla konstruktioner, men betydelsereaktionen mellan adjektivet och ordet ”kritik” förblir ungefär densamma (ibid.).

I SAG (2:684–685) indelar man relationer, som prepositioner kan ange, i sju klasser: rumsrelationer (*resan till östra Finland*), tidsrelationer (*dagen efter veckoslutet*), instrumentala relationer (*utflykten med buss*), kausala relationer (*sorgen över förlusten*), ha-relationer (*flickan med långt hår*), vara-relationer (*valet av x till ordförande*) eller relationer mellan aktanter med samma roll (*villan mot lägenheten*). Utöver dessa uttrycker en preposition ofta de relationer som annars brukar gälla mellan ett subjekt och dess objekt och som uttrycks utan preposition (t.ex. *likheten med systemen*, jfr *likna systemen*) (ibid.). Även Hultman (2003:178–179) har redogjort för betydelsereaktioner som prepositioner anger och presenterar en klassificering som är en förenklad version av den som återges i SAG. Han klassificerar prepositionerna i två huvudklasser *rums-* och *tidsprepositioner* som han redogör närmare för, och därefter påpekar han att de övriga betydelserna är besvärligare att beskriva (ibid.).

2.1.2 Prepositioner och deras funktioner

I detta avsnitt redogörs för vad en prepositionsfras är och hurdana komponenter den består av. Därefter ges en översikt över de syntaktiska funktioner som är de mest typiska för en prepositionsfras. I SAG (3:645) definieras prepositionsfrasen som ”en fras med preposition som huvudord”. Förutom prepositionen innehåller prepositionsfrasen prototypiskt också en bestämning, dvs. rektion (ibid.). Dock är det enligt SAG (3:646) möjligt att prepositionen i vissa kontexter förekommer isolerad, dvs. utan den efterföljande rektionen (t.ex. *Vilket program skulle du vilja titta på?*). Detta gäller oftast då rektionen är placerad i satsbasen, dvs. framför det finita verbet, som är fallet i exemplet ovan (ibid.). Rektionen, som i de flesta fall följer efter prepositionen, kan vara en nominalfras (*med mina kompisar*), en bisats (*Hon ville inte prata om vad som hade hänt*) eller en infinitivfras (*De längtade efter att kunna flytta utomlands*) (SAG 3:645–652). Hultman (2003:247–248) nämner även adjektivfras (*Detta kunde kallas för idealistiskt*) och adverbfras (*Vi känner ju varandra från förr*). De sistnämnda fraserna tas upp även i

SAG (3:645), men enligt den fungerar dessa frastyper bara undantagsvis som bestämningar i prepositionsfraser.

Vad gäller prepositionsfrasernas syntaktiska funktion, fungerar prepositionsfraser enligt Hultman (2003:245) främst som olika slags *adverbial* i verbfraser och adjektivfraser. Även termen *prepositionsobjekt* används i vissa grammatikor i fall där prepositionsfrasen liknar ett direkt objekt (Hultman 2003:238–239), men i föreliggande undersökning används denna term inte. För både bundna och fria *adverbial* kan prepositionsfrasen sägas vara den prototypiska strukturen (SAG 3:662). I fråga om *ett bundet adverbial*, bestäms prepositionsvalet av det enskilda verbet respektive adjektivet. Ibland anger prepositionen en aktant som ingår i verbets/adjektivets valens och är därmed syntaktiskt obligatorisk. *Titta på* är ett representativt exempel på ett verb, vars valens kräver en viss preposition för att betydelsen hos verbet ska realiseras. I satsen *Han har tittat på filmer hela kvällen* fungerar prepositionsfrasen *på filmer* som bundet *adverbial* i verbfrasen. (SAG 3:216–217, 409)

Med *fria adverbial* avses *adverbial*, vars betydelse är tämligen självständig i förhållande till satsens verb respektive adjektiv. I verbfraser anger dessa *adverbial* omständigheterna för verbets aktion, m.a.o. t.ex. plats eller tid där aktionen äger rum. (SAG 3:409–410) Detta kan illustreras med följande exempel: *Vi åt lunch på en fin restaurang för ett par dagar sedan*. För det första innehåller satsen prepositionsfrasen *på en fin restaurang* som visar platsen för handlingen och sålunda fungerar som *platsadverbial*. För det andra preciseras aktionen även av en annan prepositionsfras *för ett par dagar sedan* som anger tiden för handlingen och fungerar som *tidsadverbial*.

Både i SAG (3:663–664) och i SAS (Hultman 2003:245) nämns även två andra funktioner som är typiska för prepositionsfraser, nämligen *attributiv* och *predikativ* funktion. I *attributiv* ställning förekommer prepositioner i praktiken som efterställda attribut i nominalfraser och kallas då *prepositionsattribut* (t.ex. *En vän till mig har besökt museet*). På samma sätt som *prepositionsadverbial* kan även *prepositionsattribut* vara antingen *fria* eller *bundna*. Som *predikativ* fungerar prepositionsfraser i vissa fraser med *till* eller *för* (t.ex. *Han valdes till president*). (ibid.) I SAG (3:664) tar man upp även några andra

möjliga funktioner, men de förekommer i så begränsad utsträckning att jag inte kommer att gå närmare in på dessa funktioner.

En av mina forskningsfrågor gäller användning av prepositioner i olika funktioner (se avsnitt 1.1). Jag har bestämt mig för att kategorisera prepositionsuttryck i mitt material enligt den syntaktiska respektive semantiska funktionen i tre huvudkategorier vilka är tidsadverbial, platsadverbial samt verb-/adjektivbundna adverbial på grund av att dessa adverbialtyper verkar vara de frekventaste i materialet. Andra möjliga funktioner utgör kategorin *övriga funktioner*. Strängt taget kan plats- och tidsadverbial också vara bundna till verbet i några kontexter (SAG 3:467–481), men i föreliggande undersökning bestäms dessa två kategorier enbart av betydelsen.

2.2 Frekvensen för olika prepositioner i svenska

Nusvensk frekvensordbok del 2 av Sture Allén är ett lämpligt verktyg om man är intresserad av att kartlägga ordfrekvenser i svenska språket. Publikationen har indelats i fyra band, och i del 2 fokuserar man på *lemman*. Materialet för frekvensordboken (Allén 1971:XIII-XIV) består av en artikelsamling som omfattar en miljon löpande ord ur fem ledande sverigesvenska morgontidningar. Artiklarna är slumpmässigt valda och är skrivna av vana skribenter om varierande teman (ibid.). Tabell 1 redovisar frekvensordningen för de tio frekventaste prepositionerna i svenska enligt *Nusvensk frekvensordbok*.

Tabell 1 Frekvensordning för prepositioner enligt Nusvensk frekvensordbok (Allén 1971:134)

1. i	6. till
2. av	7. om
3. på	8. från
4. för	9. vid
5. med	10. under

Av tabell 1 framgår att de tre frekventaste prepositionerna i tidningstext år 1965 har varit *i*, *av* och *på*. Till de tio frekventaste prepositionerna hör även *för*, *med*, *till*, *om*, *från*, *vid* samt *under*. För mig framträder det något överraskande att prepositionen *av*

enligt denna statistik är vanligare än *på*. Statistiken är emellertid relativt gammal, och enligt en nyare statistik över de vanligaste orden i svenska tidningstexter (från år 1997) är *på* i själva verket vanligare än *av* (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:119–122). Vad gäller andra prepositioner bland de tio frekventaste, har frekvensordningen förblivit ungefär oförändrad om man jämför den äldre och den nyare statistiken (ibid.). Harstad (1999) har studerat förändringar i prepositionsbruket under perioden 1965–1997. Harstads (1999:40–41) resultat visade att prepositionen *på* under denna period hade vunnit mark på bekostnad av andra prepositioner, i synnerhet av *i* som allt oftare användes i den prototypiska betydelsen ”innesluten”. Om denna tendens drar Harstad (ibid.) slutsatsen att vissa prepositioner håller på att bli s.k. universalprepositioner vilket resulterar i alltmer oklarare betydelsereationer mellan olika prepositioner.

En annan faktor som i detta sammanhang bör beaktas är att den ovan-presterade statistiken gäller speciellt svenskan i Sverige. Den allmänna uppfattningen är att man använder *åt* flitigare i finlandssvenskan än i sverigesvenskan. Nyström (1995:48–49), som behandlar särfinlandssvenskt prepositionsbruk, konstaterar att användningen av prepositionen *åt* dominerar kraftigt i finlandssvenskan. Prepositionen *åt* används i finlandssvenskan i kontexter där en sverigesvensk favoriserar *till* eller *för* (t.ex. *berätta något åt/för någon*) (ibid.). Enligt Martolas (2007:300) nyare undersökning stämmer det att *åt* oftare används i vissa funktioner i finlandssvenskan än i sverigesvenskan, nämligen i mottagar- och adressatrollerna (t.ex. *ge ngt åt ngn*). Det som inte stämmer enligt Martolas (2007:290) studie är att det skulle finnas signifikanta skillnader i frekvensen av *åt* mellan de två språkvarieteterna, utan *åt* visar sig vara ungefär lika frekvent i finlandssvenskan och i sverigesvenskan. Martolas resultat strider därmed mot den allmänna uppfattningen.

2.3 Jämförelse med finskan

Svenska och finska anses vara lingvistiskt helt annorlunda språk. Svenska och t.ex. engelska är språk som tenderar att använda självständiga ord, som prepositioner, för att uttrycka grammatiska relationer, medan finska språket kännetecknas av dess stora antal kasusändelser, enklitiska partikel osv. och kallas därför ett agglutinerande språk. (Ring-

bom 2007:34, 38) Enligt Hakulinen & Karlsson (1995:85) finns det dock ett fåtal prepositioner i finskan (t.ex. *ilman, ennen*), medan postpositioner (t.ex. *jälkeen, alla, kanssa*) är betydligt frekventare. Ikola (1991:69) påpekar emellertid att finskan i vissa fall tillåter även användning av samma ord antingen som preposition eller som postposition, till exempel vad gäller ordet *yli*: *joen yli* (postp.) vs. *yli joen* (prep.).

Ännu frekventare än postpositioner är användningen av kasus i finskan. Enligt Hakulinen (1977:7) böjs de finska nomina i högst 14 kasus, medan det i svenskan finns ungefär 69 prepositioner. Hur får man dessa två system att motsvara varandra? Hakulinen (ibid.) påpekar att finskans kasus i olika konstruktioner, å ena sidan, kan motsvaras av cirka fem olika svenska prepositioner. Å andra sidan kan en svensk preposition ha tio olika motsvarigheter bland finskans kasus respektive pre- eller postpositioner. Det finns bara ett fåtal prepositioner i svenskan som alltid realiseras i samma kasusform i finskan, t.ex. *ur* översätts alltid med relativ. (Hakulinen 1977:7) I de flesta fall finns det ändå inte någon 1:1 motsvarighetsrelation. Karlsson (1976:95) lyfter fram finskans ”riktningslogik” vid vissa verb då perspektivet på handlingen skiljer sig från svenskans och avspeglar sig i kasusvalet. I finskan säger man exempelvis *Ostin kirjan kaupasta* som till svenska översätts *Jag köpte en bok i butiken* (ibid.).

2.4 Prepositioner i läroböcker avsedda för svenskundervisning i Finland

I detta avsnitt kartlägger jag prepositioners förekomst i två olika läroboksserier avsedda för gymnasieundervisning i svenska. Dessa läroboksserier är *Galleri* och *Magnet* som båda allmänt används i finska gymnasier. *Magnet* är den läroboksserie som gymnasieinformerarna i denna undersökning använde. Däremot har jag inga uppgifter om vilken lärobok som universitetsinformerarna har använt under sin gymnasietid, och därför granskar jag även en annan lärobok, dvs. *Galleri*. Jag betraktar kursböckerna som används i de fem kurser som enligt gymnasiets läroplan är obligatoriska för samtliga gymnasister. En skillnad mellan bokserierna är att *Galleri* har en separat grammatikbok som heter *Grammatik galleri* medan *Magnet* har konstruerats på det sättet att grammatiken tas upp bit för bit i kursböckerna. Det är emellertid nödvändigt att klargöra att jag inte

inom ramen för denna studie har haft möjlighet att gå igenom alla prepositioner och prepositionsfraser som böckerna innehåller, utan det är snarare fråga om en översikt över hur prepositioner presenteras i grammatiken, och om det förekommer prepositionsfraser i varierande funktioner i kursböckerna.

Grammatik galleri (2006) innehåller en omfattande beskrivning av prepositioner som ordklass. I boken definierar man vad prepositioner är, vad deras plats och funktion i förhållande till resten av satsen är och nämns bl.a. att samma preposition kan få varierande betydelse i olika kontexter, men att de oftast motsvaras av finskans kasusändelser. Vidare presenteras de vanligaste prepositionerna i svenskan, prepositioner i tids- och platsuttryck samt prepositioner i andra uttryck, nämligen bundna till ett substantiv, verb respektive adjektiv. I slutet av delen ”prepositioner” finns en lista över olika prepositionsuttryck från A till Ö. Sammantaget innehåller grammatikboken en bred, detaljerad beskrivning av prepositioner. (Grammatik galleri 2006:229–264)

Som redan konstaterats har Magnet-läroboksserien ingen separat grammatikbok, utan varje kursbok har sin egen grammatikdel. I alla kursböckerna, förutom den första, tas prepositioner upp i grammatikdelen. I Magnet 2 behandlas rumsprepositioner genom att skilja mellan prepositioner som anger befintlighet respektive riktning (Magnet 2:181–183). I Magnet 3 (161-163) fortsätter man med prepositioner som är bundna till ett verb, adjektiv eller substantiv. I den teoretiska genomgången har uttrycken ordnats enligt vilken preposition som anknyts till ett visst ord. Magnet 4 (177-179) innehåller delvis samma information som Magnet 3 med den skillnaden att bara verbbundna prepositioner står i fokus i den fjärde kursboken. Slutligen koncentrerar man sig i den sista kursboken på prepositioner som är bundna till ett adjektiv eller substantiv (Magnet 5:176–178). Behandlingen av prepositioner sker alltid enligt samma mönster: först finns det en kort teoretisk beskrivning som efterföljs av olika slags övningar. Utöver detta tas tidsprepositioner upp i Magnet 1 och 3 även i samband med huvudtexterna i delen som heter *Ord och fraser* (Magnet 1:124–126, Magnet 3:62–63). I allmänhet verkar Magnet-bokserien ge en relativt mångsidig bild av prepositioner som ordklass.

Vad gäller prepositioners förekomst i kursböckerna för övrigt, är huvudtexterna i båda läroboksserierna fulla av olika prepositionsuttryck i varierande funktioner. Huvudtex-

terna innehåller, förutom genomskinliga prepositionsuttryck, även mer avancerade, idiomatiska uttryck, t.ex. *Där går folk lite grand med näsan i vädret* (Galleri 2:95) eller *Dorte känns som släkt på riktigt och inte på låtsas* (Magnet 4:15). Prepositionsuttryck som förekommer i huvudtexterna övas också flitigt, och i båda läroboksserierna innehåller nästan varje texthelhet övningstypen ”Sök efter följande uttryck i texten”. I denna övningstyp söks ofta efter konstruktioner med en preposition. Därutöver finns det övningar (i samband med huvudtexter) som fokuserar enbart på prepositioner och är av typen ”fyll i en preposition och översätt uttryckena till finska” (t.ex. Galleri 4:25, 64).

Sammanfattningsvis är prepositioner välrepresenterade i båda bokserierna och prepositioner behandlas grundligt i grammatiken. Även om de två läroboksserierna har konstruerats på olika sätt, m.a.o. har Galleri en egen grammatikbok medan Magnet har grammatiken som del av kursböckerna, närmar man sig prepositioner på liknande sätt i båda läroboksserierna. Prepositioner har alltid indelats efter funktionen/betydelsen i rumsprepositioner, tidsprepositioner samt bundna prepositioner vilket liknar den kategorisering som jag har gjort för den icke-normativa analysen. På grund av den höga frekvensen för prepositioner i läroböcker skulle man kunna dra den slutsatsen att de också är bekanta för inlärare och har övats mycket. Det är intressant att utreda om detta syns i mitt material och i mina forskningsresultat.

3 Andraspråksinläring

Detta kapitel handlar om inläring av andraspråk. Kapitlet inleds med att definiera centrala begrepp på ämnesområdet. Därefter följer ett avsnitt om inlärarespråkets generella drag: förenkling, övergeneralisering samt helsekvensinläring som är de viktigaste dragen med tanke på denna undersökning. Ett ytterligare drag, nämligen påverkan från andra språk än målspråket, har fått ett eget avsnitt 3.3 som avslutar kapitlet.

3.1 Central terminologi

När man talar om språkinläring, brukar man göra en distinktion mellan *förstaspråks-* och *andraspråksinläring*. Med begreppet *förstaspråk* (L1) avser man det språk som individen har tillägnat sig först och som ofta brukar ersättas med termen *modersmål*. Det är dock möjligt att individen har två (eller eventuellt flera) förstaspråk t.ex. i en situation då två föräldrar konsekvent talar olika språk med barnet. En strikt betydelse av termen *andraspråk* (L2) är ett språk som har tillägnats i en naturlig språkinläringssmiljö i kontakt med modersmålstalare. Om man lär sig språket utanför naturlig miljö, t.ex. i klassrummet, är det fråga om inläring av *ett främmandespråk*. Distinktionen mellan andra- och främmandespråk är emellertid inte helt entydig; termen ”andraspråk” används ofta som paraplyterm för alla språk som individen har tillägnat sig efter det att förstaspråket har etablerats. Därför har t.ex. benämningen ”svenska som främmandespråk” börjat ersättas av ”svenska som andraspråk”. (Abrahamsson 2009:13–15, Viberg 1987:9–11). I denna undersökning kommer termen andraspråk att användas i den sistnämnda, övergripande betydelsen.

Enligt Abrahamsson (2009:14) är det vanligt att andraspråket benämns med termen *målspråk*, speciellt i inläringssammanhang. Som man kan konkludera av begreppet betyder målspråket ett system som är ”målet för inläringen”. Den version av målspråket som inlärarespråket uppvisar under inläringen skiljer sig dock beaktansvärt från det verkliga målspråkssystemet eftersom den är enklare, mindre stabil och mer föränderlig än själva målspråket. Abrahamsson tar upp två termer som återspeglar inlärarespråkets eget system av målspråket: *inlärarespråk* och *interimspråk*. (Abrahamsson 2009:14)

Hittills har jag i detta avsnitt fokuserat på att definiera olika typ av inläring och tagit upp bl.a. termen ”inlärarspråk”, men vad betyder egentligen inläring av ett språk? Abrahamsson (2009:15–16), som redogör för termens betydelse, gör det genom att skilja mellan begreppen *inläring* och *tillägnande*. Enligt honom är inläring medveten handling som oftast sker i skolan eller i en annan motsvarande miljö. Då lär man sig språket *formellt* i motsats till *informell inläring* som äger rum utanför klassrummet. När språket lärs in informellt utan undervisning och genom naturligt inflöde, är det egentligen inte fråga om inläring utan snarare om tillägnande av ett språk. (Abrahamsson 2009:15–16) Med tanke på denna undersökning är det närmast formell inläring där tyngdpunkten ligger på.

3.2 Inlärarspråkets generella drag

Enligt Viberg (1987:30) kan man urskilja ett antal generella drag som är kännetecknande för inlärarspråket. Viktiga drag beträffande denna undersökning är förenkling, övergeneralisering samt helsekvenser som kommer att behandlas i detta avsnitt. Element från andra språk än målspråket är också ett viktigt särdrag i inlärarspråket och det behandlas separat i avsnitt 3.3.

3.2.1 Förenkling och övergeneralisering

Viberg (1987:31) konstaterar att förenkling är ett av de mest slående dragen i inlärarspråket i synnerhet på tidiga stadier. Syntaktiskt yttrar sig förenklingen först och främst genom olika slags av utelämnningar. Det som utelämnas är oftast grammatiska formord som inte är semantiskt särskilt betydelsefulla jämfört med t.ex. verb eller substantiv. I praktiken tenderar inlärare att utelämna artiklar, pronomen och prepositioner. (Viberg 1987:31) Viberg (1987:32) använder termen *redundant* för sådana element som jämförelsevis är förutsägbara, dvs. att man kan gissa betydelsen utgående från kontexten även om t.ex. prepositionen har utelämnats.

På det lexikala planet yttrar sig förenklingen framför allt genom *överanvändning* av vanliga ord och *överextension*, dvs. ”användandet av ett ord utöver dess normala betydelseomfång” (Viberg 1987:32). Enligt Abrahamsson (2009:238) avses med överan-

vändning att inlärare använder ett vanligt ord mer frekvent än vad infödda talare av målspråket gör. Abrahamsson (2009:237) nämner också motsatsen till överanvändning, nämligen *underproduktion*. Överextension realiseras exempelvis i fråga om verbet *gå* som hos några inlärare kan uttrycka vilken som helst rörelse från en plats till en annan (Viberg 1987:32–33). Överextension hos verbet *gå* förekommer också i mitt material, och det försvårar även analysering av prepositionsbestämning som (eventuellt) följer efter verbet. Exempelvis har en informant skrivit *Jag måste gå till Stockholm i morgon*, där prepositionen *till* i princip är rätt, men verbvalet är felaktigt. (se vidare kapitel 6)

Med *övergeneralisering* avses att en regel i målspråket tillämpas för generellt. Om man så vill, kan övergeneralisering även uppfattas som en typ av förenkling eftersom regeln på sätt och vis förenklas och restriktionerna på tillämpningen av regeln faller bort. (Viberg 1987:33) När jag i min kandidatavhandling (Pöyri 2011) granskade prepositionsbruket hos finska högstadieelever, stötte jag på detta fenomen. Mina resultat visade bland annat att informanter hade tillägnat sig de regler enligt vilka riktning i allmänhet uttrycks med prepositionen *till* och befintlighet någonstans med *i*. Dessa regler övergeneraliserades av många informanter vilket sålunda resulterade i felaktiga konstruktioner som *till utomlands* eller *i hemma*. (Pöyri 2011:20)

3.2.2 Helsekvensinläring

Sundman (2011:327–328) definierar helsekvenser som sådana uttryck som inlärare har hämtat som färdiga helheter, t.ex. från undervisningsmaterialet. Vidare är helsekvenser ”färdigt” formulerade uttryck som man lagrar i sitt mentala lexikon och hämtar därför som ett slags lexikaliska enheter (ibid.). Axelsson (1988:191) preciserar att det kan vara fråga om antingen sekvenser som alltid förekommer i identisk form (t.ex. *i morgon*) eller *ramar* som innehåller en fast del med tillägg av en kreativ del (t.ex. *två gånger i vecka* (x gånger i x)). Sundman (2011:328) påpekar att dessa helheter möjliggör användning av ett tämligen begripligt, korrekt och flytande språk oavsett inlärarens bristande kunskaper i grammatik och ordförråd. Enligt Sundman (2011:327–328) var speciellt termen *helfras* något som tidigare brukade användas för detta fenomen, men numörtiden favoriserar man termerna helsekvens respektive *helhetsinlärd sekvens*. (exemplen ur mitt eget material)

Enligt Sundman (2011:328) innehåller det mänskliga språket två olika system. Det ena systemet består av de ovan-beskrivna fasta helheter som är lagrade i minnet som lexikala enheter. Till detta system hör framför allt vanliga ord, men också olika slags konventionaliserade ordkombinationer som idiom, lexikaliserade fraser och kollokationer som är samtliga helsekvenser av olika slag (t.ex. *dra sitt strå till tacken, se upp för ngt, dra en slutsats*). Det andra systemet består av principer som vi utnyttjar vid produktion av nya sekvenser. Dessa unika sekvenser skapar vi genom att kombinera olika slag av enheter på ett kreativt sätt. (Sundman 2011:328) Den här distinktionen är viktig även med tanke på denna undersökning. Sundman (2012) har tidigare bevisat (se vidare kapitel 5) att helfrasinlärning spelar en central roll vid inlärning av prepositionsuttryck. Vidare har det framkommit att när inlärare börjar producera kreativa uttryck (det andra systemet), påverkar det korrektheten negativt.

Sundman (2011:328) konstaterar att helsekvenser är typiska i synnerhet i de tidigare stadierna av inlärning. Helsekvenser är emellertid inte ett fenomen som gäller bara inlärarespråket. Också avancerade/infödda språkbrukare använder mycket sådana uttryck som de hämtar från minnet som färdiga paket, och dessa uttryck kan sägas vara en väsentlig del av deras språkliga kompetens. (Sundman 2011:328–329) Enligt Axelsson (1988:191) finns det dock en skillnad mellan infödda talare och andraspråkstalare: hos infödda talare är andelen kreativa yttranden beaktansvärt större än hos andraspråkstalare.

3.3 Påverkan från andra språk än målspråket

Nyqvist (2013:57) påpekar att det är typiskt för andraspråkinlärningen att inläraren utnyttjar de språkkunskaper som han/hon redan har och söker stöd i tidigare inlärd språk. Som Viberg (1987:41) hävdar resulterar detta ofta i *transfer* vilket betyder att man oavsiktligt lånar element från sitt modersmål eller något annat tidigare inlärt språk till målspråket. Speciellt om inläraren behärskar ett språk som ligger närmare målspråket än modersmålet, är det sannolikt att han/hon använder detta språk (hellre än modersmålet) som stöd för inlärning av det nya språket (ibid.). Abrahamsson (2009:236) tillägger att påverkan från andra språk än målspråket kan manifesteras antingen som *negativ transfer*, dvs. *interferens* eller *positiv transfer*, dvs. *facilitering*. Med interferens menas att

utnyttjande av modersmålet (eller eventuellt något annat språk) resulterar i fel medan detsamma i facilitering däremot resulterar i korrekt språkanvändning (ibid.).

Enligt Abrahamsson (2009:236) är det fråga om transfer när ”inläraren överför mönster, strukturer, regler och element från modersmålet till målspråkssystemet”. Denna definition kan tolkas så att Abrahamsson anser transfer vara ett fenomen som gäller närmast modersmålet inverkan, och påverkan från andra tidigare inlärd språk ingår inte i begreppet. Termen *tvärspråkligt inflytande* använder Abrahamsson (2009:259) däremot som samlingsbegrepp som omfattar även påverkan från andra språk än enbart förstaspråket. I denna avhandling kommer jag dock att använda begreppet ”transfer” för såväl påverkan från förstaspråket som påverkan från andra möjliga språk som individen behärskar.

Abrahamsson (2009:237, 250) poängterar att en fördel med termen ”tvärspråkligt inflytande” är att den omfattar även en mängd andra tvärspråkliga fenomen vid sidan av transfer, t.ex. *undvikande*. Med undvikande avses att inläraren medvetet undviker ett drag i L2, ofta på grund av osäkerhet (ibid.). Viberg (1987:41) tar upp även användningen av *direkta lån* från andra språk än målspråket. Det är fråga om medveten handling som utförs p.g.a. bristande kompetens i målspråkets ordförråd (ibid.) *Över- och underproduktion* (se avsnitt 3.2.1) kan eventuellt också vara följd av tvärspråkligt inflytande, men kan också vara resultat av andra faktorer (Abrahamsson 2009:237–238), och därför har jag presenterat begreppen under rubriken 3.2 Inlärarspråkets generella drag.

Hurdana element tenderar inlärare att transferera i praktiken? Enligt Nyqvist (2013:58) kan transfern förekomma på olika nivåer i språket, t.ex. på lexikalisk, grammatisk respektive semantisk nivå. Vad gäller lexikalisk överföring, betyder det att inläraren mer eller mindre direkt överför enstaka ord från ett språk till ett annat (t.ex. *Vi var *in dator-klass*). I stället för att överföra hela ord kan inlärare transferera grammatiska strukturer från det ena språket till det andra, t.ex. *Vi var där *för tre dagar*, där engelskans *for tre days* med största sannolikhet ligger bakom det felaktiga prepositionsvalet. Det är också möjligt att överföringen sker på den semantiska nivån vilket betyder att inläraren använder ett ord/en struktur i en betydelse som han/hon är van vid i något annat språk. Exempelvis har en skribent i mitt material skrivit *Jag och min vännern *gick till som-*

mastuga till Solkikoski. Svenskans verb ”gå” betar sig semantiskt annorlunda än finskans ”mennä” eller engelskans ”go” och därmed går inte att använda i exempelsatsen. (exemplen ur mitt eget material)

Som de ovan-presenterade exemplen visar, tenderar finska inlärare av svenska transferrera element (vid sidan av modersmålet) framför allt från engelskan. Trots att termen ”andraspråk” används i denna undersökning för alla språk som har lärts in efter förstaspråket (se avsnitt 3.1), är det i detta sammanhang nödvändigt att göra en distinktion mellan andraspråk och *tredjespråk* (L3). Enligt Hammarberg (2013:68) är tredjespråk ”ett icke-infött språk som lärs eller används i en situation där personen redan har kunskaper i ett eller flera L2 vid sidan av ett eller flera L1”. Han poängterar att L3 inte nödvändigtvis är det tredje språket i inlärningsordningen även om en tolkning som fokuserar på den kronologiska inlärningsordningen också är möjlig (ibid.). Hammarberg (ibid.) använder begreppet för att betona flerspråkighet hos en individ och inte för att visa inlärningsordning för de språk som individen behärskar. Denna flerspråkighetsaspekt kommer jag också att betona och inte t.ex. använder termen *fjärdespråk* (L4) hos de informanter som har tillägnat sig vid sidan av finska och engelska även tyska respektive franska före svenska.

I ljuset av distinktionen mellan L2 och L3 är svenskan egentligen ett L3 för mina informanter eftersom samtliga redan har kunskaper i minst ett L2, dvs. engelskan. Enligt Hammarberg (2001:22) var man länge av den åsikten att tidigare inlärd L2 inte spelar någon roll vid inläring av ett nytt språk, men nyare undersökningar har visat att de spelar en överraskande stor roll. I synnerhet om L2 och L3 ligger typologiskt närmare varandra än L1 och L3, ökar sannolikheten för transfer från L2 till L3. En annan faktor som förklarar transfer från L2 till L3 är att inlärare föredrar att överföra element från ett språk som också har L2 status. Detta kan bero på att L1- och L2-inläring är delvis annorlunda processer. (Hammarberg 2001:22–23; 36)

Sammanfattningsvis utgör tvärspråkligt inflytande ett mångfasetterat fenomen som kan ha både positiv och negativ inverkan på språkinläringen. Abrahamsson (2009:235–236) konstaterar att man länge, i synnerhet fram till 1960-talet, var av den åsikten att tidigare språkkunskaper (speciellt i modersmålet) försvårar eller t.o.m. utgör ett hinder för inlä-

ningen av nya språk. Denna uppfattning kan möjligen bero på att negativ påverkan, dvs. interferens, är lättare att upptäckas än positiv transfer och sålunda kan leda till en felaktig föreställning att kunskaper i tidigare inlärd språk enbart förorsakar inlärnings svårigheter. Abrahamsson (2009:248–249) påpekar emellertid att man nuförtiden ser tidigare språkkunskaper hellre en resurs som inläraren utnyttjar för att ifylla de luckor som finns i L2-systemet.

4 Gemensam europeisk referensram för språk

Uppsatserna i denna undersökning har bedömts enligt en skala med referensnivåer som ingår i *Gemensam europeisk referensram för språk*. Därför är det viktigt att presentera denna referensram och de gemensamma referensnivåerna. *Gemensam europeisk referensram för språk* (CEFR = *Common European Framework of Reference for languages*) ”utgör en gemensam grund för att utarbeta kursplaner, läroplaner, examina och läromedel för språkinlärning i hela Europa”. Den innehåller en omfattande beskrivning av de kunskaper och färdigheter som krävs för flytande kommunikation på ett visst språk samt definition av de gemensamma färdighetsnivåerna. Syftet med referensramen är att underlätta kommunikationen mellan människor som arbetar med moderna språk och som kommer från olika europeiska länder med varierande utbildningssystem. De som antas ha nytta av referensramen i sitt arbete är t.ex. ansvariga inom utbildningssektorn, kursutvecklare, lärare och lärarutbildare. (CEFR 2007:1)

Ett av de mest konkreta hjälpmedlen som CEFR erbjuder är de olika färdighetsnivåerna (CEFR-nivåer) som har utarbetats för att underlätta jämförelser mellan olika utbildningssystem. CEFR-skalan består av tre huvudnivåer: A, B och C. Den lägsta nivån A betecknar *användare på nybörjarnivå*, nivå B *självständig användare* och den högsta nivån C *avancerad användare*. Alla dessa tre huvudnivåer indelas vidare i två underkategorier. Detta betyder att nivåskalan består av sammanlagt sex olika nivåer vilka är A1, A2, B1, B2, C1 samt C2. (CEFR 2007:23) De fyra lägsta nivåerna, dvs. A1, A2, B1 och B2, är de som är representerade i denna undersökning.

I Finland använder man en tillämpad version av den allmäneuropeiska nivåskalan. I den anpassade nivåskalan (LPG-skalan) är huvudnivåerna desamma som i den ursprungliga referensramen, men det finns flera underkategorier. Nivåerna som hör till den anpassade nivåskalan är A1.1, A1.2, A1.3, A2.1, A2.2, B1.1, B1.2, B2.1, B2.2 och C1.1. (Grunderna för gymnasiet läroplan 2003:230–247) Denna indelning möjliggör en exaktare klassificering av språkkunskaper än den allmäneuropeiska nivåskalan. Utbildningsstyrelsens (Grunderna för gymnasiet läroplan 2003:92) mål för undervisningen är att stu-

derande med svenska som B-språk skulle uppnå nivå B1.1 vad gäller skriftliga kunskaper. Utgående från detta kan man konstatera att många av texterna i mitt material ligger under nivå B1 vilket betyder att alla informanter inte ännu har nått det officiella målet. I bedömningen av texterna i Topling har såväl CEFR-skalan som LPG-skalan använts, men jag använder mig endast av CEFR-nivåerna i föreliggande studie.

I *Gemensam europeisk referensram för språk* (CEFR 2007:24–27) beskrivs inte bara kriterier för allmän språkfärdighet på de olika CEFR-nivåerna utan också ställs krav separat på olika kunskapsområden i språket. CEFR (ibid.) har indelat kunskaperna i fem olika områden som är hörförståelse, läsförståelse, muntlig interaktion, muntlig produktion samt skriftlig färdighet. I denna undersökning beaktas endast de krav som har ställts på den skriftliga färdigheten. I projektet Topling har man vid bedömningen av uppsatserna använt en s.k. DIALUKI-bedömningsskala som baserar sig på nivåbeskrivningar i CEFR (se bilaga 2). I det följande kommer jag att sammanfatta det viktigaste som sägs om den skriftliga färdigheten på nivå B1. Denna nivå har jag valt därför att B1 är målnivån för inlärare med svenska som B-språk vad gäller skriftliga kunskaper.

På nivå B1 kan inläraren skriva enkla, sammanhängande texter om ämnen som han eller hon är intresserad av. Genom att kombinera korta, enkla, enstaka uttryck lyckas inläraren med att producera en sammanhängande helhet. Inläraren kan på denna nivå förmedla närmast information som har att göra med direkta erfarenheter, men är trots detta kapabel för att skriva om såväl konkreta som abstrakta ämnen. Vidare kan inläraren skriva redogörelser för sina erfarenheter och beskriva sina känslor och reaktioner. Han eller hon har färdighet att beskriva en verklig eller fiktiv händelse, t.ex. en utflykt. Därtill klarar inläraren att skriva en berättelse på nivå B1. (DIALUKI-bedömningsskala, bilaga 2)

5 Tidigare forskning

Inläring av prepositioner är ett ämne som har undersökts relativt lite. Juurakko (1996) har undersökt hur finska inlärare av svenska använder prepositioner i sitt inlärarspråk samt hur väl inlärare behärskar användningen av prepositioner. Materialet för undersökningen bestod av uppsatser skrivna av gymnasister i årskurs 1 och 3, sammanlagt 314 uppsatser. Man hade även fastställt betyget för varje uppsats. Det är emellertid värt att notera att respektive uppsats bedömdes av endast en person. Som jämförelsematerial använde Juurakko uppsatser skrivna av sverigesvenska gymnasister. Metoderna i Juurakkos undersökning var framför allt kvantitativa, men kvalitativa element fanns också med.

Analysen visade att den frekventaste prepositionen i åk 1 var *i* och i åk 3 *på*. Andra vanliga prepositioner var *till*, *med*, *för*, *av* och *om* i båda årskurserna. I det sverigesvenska jämförelsematerialet var prepositionsurvalet märkbart större och prepositioner också i allmänhet frekventare. Gymnasister i åk 3 kunde använda fler olika prepositioner och i mer omväxlande funktioner än gymnasister i åk 1 som till största delen använde prepositionerna i rums- och tidsuttryck, dvs. i tämligen konkreta funktioner. En liknande tendens gällde när man jämförde uppsatser med olika betyg med varandra: i uppsatser med ett högt betyg var andelen prepositioner av alla ord större och andelen av de sju frekventaste prepositionerna mindre än i uppsatser med svagare betyg. (Juurakko 1996; Juurakko 1997)

Av den normativa analysen framgick att de finska gymnasisterna inte hade stora svårigheter att veta i vilka kontexter de ska använda en preposition. Att välja korrekt preposition var däremot besvärligare, speciellt vad gäller valet mellan *i* och *på* i lokala och temporala uttryck. Den enda prepositionen som behärskades till över 90 procent var prepositionen *med*. Prepositioner, som är bundna till verb och som Juurakko kallade *verbdependentia*, vållade svårigheter, och transfer från finskan var märkbar i många kontexter. Inlärare verkade övergeneralisera två regler: finskans partitivobjekt = direkt objekt i svenskan (*Luin kirjan – Jag läste en bok*) och finskans lokalkasus = prepositionsobjekt i svenskan (*Hän nautti hiljaisuudesta – Han njöt av tystnaden*). Övergeneralis-

sering av denna regel resulterade först och främst i utelämning eller överflödigt bruk av preposition vid vissa verb. Vad gäller korrelationen mellan betyg och korrekthet, fanns det ett klart samband mellan dessa i båda årskurserna, m.a.o. korrelerade uppsatsens betyg positivt med korrektheten. (Juurakko 1996; Juurakko 1997)

Även Sundman (2012) har undersökt inläring av prepositioner i samband med projektet *På väg mot kommunikativ kompetens*. Sundmans undersökning syftade till att utreda hur finska högstadiel elever använder prepositioner i sina uppsatser. Materialet bestod av sammanlagt 90 uppsatser som var skrivna av 30 elever i två olika skolklasser i Åbo. Varje elev hade således skrivit tre uppsatser utifrån tre olika rubriker (*Min hobby, Min resa, Jag – en niondeklassare*) under högstadietiden. Vad gäller undersökningsmetoderna använde Sundman både kvantitativa och kvalitativa metoder.

Sundmans resultat liknade Juurakkos (1996) i många avseenden. De frekventaste prepositionerna i materialet var *på, i* och *med*, och utöver dessa förekom flera belägg (mer än två) på prepositionerna *av, efter, från, för, om, och till*. Majoriteten (ca 86 %) av prepositionsuttrycken hade korrekt preposition redan i årskurs 7, men andelen korrekta prepositioner uppvisade ingen nämnvärd ökning under grundskoletiden. Bäst behärskade skribenterna användningen av prepositionen *med*, medan det svåraste verkade vara att välja korrekt preposition som passar in i den aktuella kontexten. Den vanligaste typen av prepositionsfraser var tids- och platsadverbial (t.ex. *på sommaren, i Sverige*), men det fanns även belägg på bundna adverbial i första hand i anslutning till verb (t.ex. *tycka om ngt, titta på ngt*). Vidare präglades prepositionsbruket av användning av helsekvenser (t.ex. *gå på bio, med min(a) kompis(ar)*) som kan antas ha lärts in som färdiga helheter från undervisningsmaterialet.

Luotonen (1985) har undersökt syntax och syntaktiska fel i finska abiturienters uppsatser i svenska. Den näst största felkategorin i hennes undersökning utgjordes av prepositionsfel. I likhet med Juurakkos och Sundmans undersökningar var den frekventaste feltypen i materialet *fel vald preposition* med 61,7 % av alla prepositionsfel. Problem uppstod dessutom i kontexter där prepositionen styr ett visst verb/adjektiv, dvs. är bunden till verbet/adjektivet, vilket också överensstämmer med resultaten i de två ovan presenterade undersökningarna. (Luotonen 1999:151) Verbfraser med en preposition

har undersökts närmare av Leppänen (1988). Även hans undersökning visade att inlärare hade svårigheter med verbbundna prepositioner som ofta utelämnades. Tydligast verkade utelämnning av preposition vara i de kontexter där man i finskan konstruerar motsvarande uttryck med direkt objekt (t.ex. *lyssna på ngt* 'kuunnella jtak'). Fel med verbbundna prepositioner tolkade Leppänen som negativ transfer från modersmålet. (Leppänen 1999:134, 143)

Kotsinas (1982 & 1984) har forskat i användning av prepositioner i invandrarsvenska. Hennes undersökning baserade sig på transkriberade inspelningar under en kurs i svenska, m.a.o. var det fråga om spontant talspråk. I hennes material var de frekventaste prepositionerna *på*, *i*, *med* och *till*. Kotsinas resultat skiljer sig från de andra tidigare undersökningar som här redovisats i det avseendet att prepositionen *på* verkade fungera som en allmängiltig preposition som informanterna använde i brist på andra medel. Detta tolkade Kotsinas som beroende på att prepositionen *på* i svenskan kan fylla flera olika behov av temporala, lokala och syntaktiska markörer och därmed har de mest varierande användningsområdena bland svenska prepositioner. Vidare visade undersökningen att ca 40 % av prepositionsbeläggen förekom i platsuttryck. Valet mellan *i* och *på* vållade svårigheter; problemet hade inlärare löst genom att använda *i* med ortnamn och *på* i alla andra kontexter vilket naturligtvis ofta resulterade i fel.

Syftet med föreliggande studie är att utreda hur svenska prepositioner används på olika färdighetsnivåer av finskspråkiga gymnasister och universitetsstuderande. Min hypotes är att ju högre en uppsats befinner sig på nivåskalan desto mer varierande är prepositionsbruket, m.a.o. inlärare använder flera olika prepositioner och i mer omväxlande funktioner. Vidare antar jag att ju högre färdighetsnivå en uppsats har desto högre är även korrektheten för användning av prepositioner. Mina antaganden baserar jag på Juurakkos (1996) tidigare undersökning. Hennes resultat visade, som konstaterats, att prepositionsbruket var mer varierande och mer korrekt hos de duktiga än hos de svagare inlärarna. Därför är det välgrundat att anta att detta är fallet även i denna undersökning.

6 Material och metod

I detta kapitel redogörs närmare för materialet och metoden i denna studie. Först, i avsnitt 6.1 *Material*, ger jag bakgrundsinformation om projektet *Topling* och de informanter som var med i undersökningen samt presenterar uppsatsrubrikerna och anvisningarna som informanterna fick inför skrivuppgifterna. I avsnitt 6.2. presenteras undersökningsmetoderna samt redogörs detaljerat för de analysprinciper som jag har följt vid analysering av materialet.

6.1 Material

Mitt material är en del av ett större forskningsmaterial som insamlats inom projektet *Inlärningsgångar i andraspråket* (Topling) vid Institutionen för språk och Centrum för tillämpad språkvetenskap vid Jyväskylä universitet. Projektet genomfördes under åren 2010-2013 och finansierades av Finlands Akademi och Jyväskylä universitet. Syftet med projektet var att undersöka inläring av skriftliga färdigheter hos inlärare som studerar svenska, finska eller engelska som andraspråk i den finska skolan respektive vid det finska universitetet, genom att jämföra tvärsnittsdata med longitudinella data. Materialet för projektet samlades in vid tre olika tidpunkter, dvs. det fanns tre olika datainsamlingsomgångar. (Topling 2010-2013)

Som material använder jag insändare och berättelser skrivna av finska gymnasister och universitetsstudenter. Dessa uppgifter valde jag därför att berättelserna och insändarna i genomsnitt verkade vara längre än texterna om andra ämnen, och därmed antog jag att de även skulle innehålla fler prepositionsuttryck. Informanterna som gick i gymnasiet hade alla finska som förstaspråk och svenska som B-språk, dvs. de hade påbörjat sina svenskstudier i åk 7. Universitetsstudenter, i sin tur, studerade vid universitetet med svenska som huvudämne. Sammanlagt 137 uppsatser granskas i denna undersökning, och samtliga uppsatser är hämtade från den första insamlingsomgången. Alla texter har bedömts enligt nivåskalan i *Gemensam europeisk referensram för språk* av minst tre oberoende bedömare, och nivåerna har fastställts med hjälp av statistikprogrammet Facets. Uppsatserna placerar sig på nivåerna A1 (32 uppsatser), A2 (41 uppsatser), B1 (42

uppsatser) och B2 (22 uppsatser). På nivå A2 befinner sig egentligen sammanlagt 82 uppsatser, men jag har slumpmässigt handplockat hälften av dessa uppsatser för att uppsatsantalet mellan CEFR-nivåerna skulle vara mer jämnt. Dessutom befinner sig några få uppsatser bland universitetsmaterialet på nivå C1, men de är så få att jag har utelämnat dem ur analysen för att undvika opålitliga resultat.

Gymnasisterna fick skriftliga instruktioner för både insändaren och berättelsen på finska. I insändaruppgiften (bilaga 1) fick gymnasisterna instruktionen att skriva sina insändare till Peppar-tidningens insändarsida. Informanterna hade möjlighet att välja mellan två rubriker som var *1. Billigare läroböcker i gymnasiet/2. Gymnasiestudier är betungande (raskas)!*. I samband med anvisningarna uppmanades skribenterna att motivera sina åsikter. Vad gäller den andra uppgiften, dvs. berättelsen, råddes informanterna (på finska) att skriva om en händelse eller upplevelse som hade varit speciellt oförglömlig för skribenten (bilaga 1). Därtill innehöll anvisningarna två stödfrågor: Vad hände? Varför var händelsen så oförglömlig?

I likhet med gymnasisterna fick även universitetsstuderandena anvisningar för skrivuppgifterna på finska. Anvisningarna för berättelsen (bilaga 1) var identiska med dem som gymnasisterna fått. Däremot var anvisningarna för insändaren något annorlunda: universitetsstuderandena fick instruktionen att skriva sina insändare till Svenska Institutets bloggsidor (bilaga 1). Meningen med denna insändare angavs vara att få fram studenters åsikter om utbildningen inom EU-området. Informanterna fick välja mellan två ämnen: *1. Lika stor andel kvinnor och män till högskoleprogram* eller *2. Avgiftsfri högskoleutbildning – en börda för skattebetalarna*. Vikten av att motivera ens åsikter betonades också hos universitetsstudenterna.

6.2 Metod och analysprinciper

Metodiskt bygger denna undersökning på kvantitativa metoder, men kvalitativa metoder har också utnyttjats för att fördjupa den kvantitativa analysen. I praktiken har jag excerperat alla prepositionsuttryck, inklusive sådana kontexter där skribenten inte har använt preposition fast den krävs enligt målspråksnormen. Själva kvantitativa analysen baserar

sig på räkningar av olika slag (t.ex. frekvens för eller procentuell andel av olika prepositioner). Resultaten redovisas i form av tabeller och figurer. Kvalitativt är undersökningen såtillvida att jag presenterar autentiska exempel ur uppsatserna och analyserar mer ingående t.ex. olika feltyper i dem. När jag ger autentiska exempel ur materialet, står det inom parentes en kod som uppvisar vilken uppsats som exemplet har hämtats ifrån. Ett hypotetiskt exempel på en sådan kod kunde vara 2174-T5-B1 där den första siffran betecknar informantens ID-nummer, den andra uppsatsens ämne (T4=insändare, T5=berättelse) och den sista siffran uppsatsens färdighetsnivå.

Resultaten av undersökningen redovisas i två delar som utgår från olika synpunkter och har olika syften, nämligen *icke-normativ* och *normativ* analys. I den icke-normativa analysen utgår jag först och främst från inlärarspråket och är inte intresserad av korrektheten i prepositionsbruket. Den icke-normativa analysen syftar till att ge svar på mina två första forskningsfrågor som gäller förekomsten av olika prepositioner samt prepositioner i olika funktioner. För att utreda i vilka funktioner inlärare använder prepositioner har jag indelat beläggen enligt funktionen i fyra kategorier, som presenterades redan tidigare i avsnitt 2.1.2: platsadverbial, tidsadverbial, verb-/ adjektivbundna adverbial samt övriga fall. I den normativa analysen utgår jag från målspråksnormen, m.a.o. är jag intresserad av hur pass korrekt inlärare använder prepositioner. I det följande kommer jag att klargöra de analysprinciper som har använts vid analysering av materialet.

Ur analysen (både den icke-normativa och normativa) har jag utelämnat prepositionsuttryck där uttrycket i sin helhet, den inledande prepositionen eller huvudordet som prepositionen syftar på är på något annat språk än svenska. Sådana fall exemplifieras i exempel 1, 2 och 3. Detta har jag gjort därför att denna undersökning gäller enbart användning av svenska prepositioner. Om prepositionen däremot kan igenkännas som svensk preposition med felaktig stavning, har belägget medtagits i analysen (exempel 4). Därtill har jag utelämnat infinitivkonstruktionerna *genom att* och *för att* (exempel 5) eftersom jag granskar enbart prepositioner, och de nämnda infinitivkonstruktionerna består alltid av både en preposition och infinitivmärket *att*.

(1) Jag var *on my way* till skola [...]. (2121-T5-A1)

(2) Ven jag skrattade *mit* min vänner [...]. (2114-T5-A1)

- (3) [...] men jag känner det är *good* på mig! (2158-T5-A2)
 (4) Hälsningar *fån* mig. (2151-T4-A2)
 (5) [...] jag hade studerat verkligen mycket *för att få* sådana betyg [...] (2208-T5-B2)

I analysen ingår inte heller uttryck som har varit oförståeliga eller där betydelsen hos uttrycket har varit svår att tolka. Exempel 6 belyser sådana belägg.

- (6) Jag vill *sägte på min första dag* i skolan. (2139-T5-A1)

De ovan-nämnda analysprinciperna gäller sålunda både den icke-normativa och den normativa analysen. Det finns emellertid vissa analysprinciper som gäller bara den icke-normativa analysen. Kategoriseringen av prepositionsfraser enligt funktionen har visat sig vara problematisk och speciellt vad gäller gränsen mellan bundna och fria adverbial. Vissa fria adverbial, dvs. plats- och tidsadverbial, utgör sina egna kategorier, men alla andra fria adverbial har kategoriserats till övriga funktioner. I SAG (3:409) konstaterar man att gränsen mellan fria och bundna adverbial inte är skarp. På grund av dessa oskarpa gränser mellan fria och bundna adverbial har jag varit tvungen att fatta vissa beslut som delvis följer Juurakkos (1996) modell och som delvis är mina egna lösningar.

Som platsadverbial har jag räknat alla uttryck som på något sätt anger plats, dvs. även sådana fall som inte betecknar plats helt konkret (exempel 7 och 8). Exempel 9 och liknande fall har jag räknat som platsadverbial därför att de i svenskan egentligen anger plats även om de i finskan inte innehåller lokala adverbial (Juurakko 1996:129).

- (7) [...] mäns och kvinnors jobb *i samhället*. (2203-T4-B1)
 (8) [...] det finns båda kvinnor och män *i alla program* [...]. (2205-T4-B1)
 (9) Jag vet, att det är viktigt att *gå på skolan*. (2111-T4-B1)

Att kategorisera tidsadverbial har inte vållat några större problem. Som redan konstaterats har det däremot varit besvärligt att avgöra vilka fall som hör till gruppen ”verb-/adjektivbundna adverbial” och vilka inte. Att jag har klassificerat ett belägg som bundet adverbial förutsätter att adverbialet är relativt nära knutet till ett verb/adjektiv. Prototypiska exempel på sådana verbkonstruktioner är *lyssna på*, *titta på* och *tycka om*.

Verbet *tycka om* brukar egentligen klassificeras som partikelverb (se t.ex. Juurakko 1996:21), men i denna undersökning har det medtagits p.g.a. dess höga frekvens i inlärarespråket. Exempel på typiska adjektivkonstruktioner är *rädd för ngt*, *stolt över ngt* och *intresserad av ngt* (particip har räknats som adjektiv här). Därtill har vissa fall, där prepositionen inte är lika bunden till verbet/adjektivet som i de ovan-nämnda fallen, kategoriserats till bundna adverbial, t.ex. *viktig/lätt/svår etc. för ngn*, *säga ngt till ngn*, *berätta ngt för ngn*. Det som är centralt här är att jag har utgått från inlärarespråket, m.a.o. har jag räknat som bundna adverbial alla de konstruktioner som inlärare har använt som bundna. Detta resulterar i att alla verb/adjektiv + preposition –kombinationer inom kategorin ”bundna adverbial” inte nödvändigtvis är målspråksenliga eller inte ens förekommer i målspråket.

Vad gäller konstruktioner av typen *leka/spela/resa/fira med ngn* har jag bestämt mig för att följa Juurakkos (1996) princip, dvs. placera dessa fall i kategorin ”övriga funktioner”. De ovan-presenterade analysprinciperna, vad gäller kategorisering enligt funktionen, resulterar i att kategorin ”övriga funktioner” blir relativt stor vilket var fallet också i Juurakkos studie. Det är emellertid rimligast att använda ungefär samma kategorisering som Juurakko för att kunna jämföra mina resultat med hennes.

Beträffande den normativa analysen har jag räknat korrekthetsgraden både i *icke-obligatoriska* och *obligatoriska kontexter*. Dessa begrepp kan förklaras med hjälp av prepositionen *i*. Icke-obligatoriska kontexter för *i* innehåller alla kontexter där *i* är korrekt (10a), där den har använts inkorrekt i stället för någon annan preposition (10b) samt kontexter där *i* är överflödig, dvs. borde utelämnas enligt målspråknormen (10c).

- (10) a. *I Gymnasiet* jag måste göra många läxorna [...]. (2103-T4-B1)
 b. Det är hård av göra gymnasiestudier *i* [på] *fritid*. (2144-T4-A2)
 c. *I* [0] 2006 vant vi [...] till Norge. (2162-T5-A2)

Obligatoriska kontexter för *i* består däremot av kontexter där *i* är korrekt (11a), där någon annan preposition felaktigt har använts i stället för *i* (11b) samt kontexter där prepositionen har utelämnats i fall där den är obligatorisk enligt målspråksreglerna (11c). Exempel 11c utgör ett hypotetiskt exempel som inte är hämtat ur materialet.

- (11) a. Mirri kommer till mig *i oktober*. (2128-T5-A2)
 b. Det finns också ungdomar som vill inte *gå till* [i] *skolan*. (2209-T4-B2)
 c. Det är svårt för henne att klara sig [i] det dagliga livet.

Det enda som avgör huruvida ett prepositionsuttryck har räknats som korrekt respektive inkorrekt är valet av preposition. Med andra ord har jag bortsett från fel i species, genus, numerus o.d. Om en skribent exempelvis har skrivit *i sommar* och menar *i somras*, har uttrycket räknats som korrekt eftersom själva prepositionen är rätt. Denna princip kunde man naturligtvis ifrågasätta genom att argumentera att jag inte kan vara säker på vad skribenten har menat i en viss kontext. I de flesta fall har det emellertid varit relativt oproblematiskt att avgöra vad skribenten har velat säga. Det finns ändå fall som jag har varit tvungen att utelämnat ur den normativa analysen p.g.a. att hela uttrycket (=preposition + rektion) inte går att använda i målspråket, och därför är det omöjligt att bestämma korrektheten för prepositionen. I exempel 12 har skribenten använt uttrycket *på hus* medan man i målspråket brukar säga *hemma* i stället.

- (12) [...] och jag har inte timme *på hus*. (2168-T4-A2)

Vidare har jag fattat några beslut vad gäller beräkning av korrektheten i obligatoriska kontexter. Vid vissa tidsuttryck i svenskan är det möjligt att använda prepositionen *i* eller bilda uttrycket helt utan preposition. Om skribenten i denna typ av kontexter har använt t.ex. *för*, har belägget räknats som obligatorisk kontext för *i* och inte som överflödigt bruk (exempel 13). Om skribenten däremot har konstruerat uttrycket utan preposition, är det naturligtvis inte fråga om ett fel. Ett annat problem, som jag mötte angående obligatoriska kontexter, var fall där två olika prepositioner är korrekta, dvs. fall där man inte kan säga att det är fråga om en obligatorisk kontext för en preposition. Med dessa fall kom jag fram till lösningen att skapa en egen kategori för dem. Kategorin betecknas med *x/y* som hänvisar till den valfrihet som gäller mellan två prepositioner i ett visst uttryck. Exempel 14 illustrerar sådana fall.

- (13) Vi var där *för* [i] *tre dagar* [...]. (2133-T5-B1)

(14) Jag är en 16-åring som går det första året *på* [/i] *gymnasiet*. (2135-T4-B1)

Exempel 13 gäller således inkorrekt användning av preposition. Exempel 14 är däremot korrekt, men i stället för att säga *gå på gymnasiet* kunde man likaväl säga *gå i gymnasiet*, dvs. det handlar om en obligatorisk kontext för på/i (=x/y). Till slut kan konstateras att jag, eftersom jag inte har svenska som modersmål, inte alltid har varit säker på vilken preposition som är korrekt i en viss kontext eller om flera prepositioner är möjliga. I fråga om de svåraste fallen har jag konsulterat en person med svenska som modersmål. Denna person är rikssvensk vilket för sin del kan påverka resultaten genom att han möjligen inte har kunnat beakta de drag som endast förekommer i finlandssvenskan.

7 Icke-normativ analys

I detta kapitel analyserar jag materialet icke-normativt, dvs. utan att ta hänsyn till korrektheten i prepositionsbruket. Först ges allmän information om materialet i tabell 2. Utöver antalet texter per CEFR-nivå visar tabellen det genomsnittliga ordantalet i uppsatserna på de skilda CEFR-nivåerna, antalet prepositionsbelägg per CEFR-nivå samt antalet prepositioner per hundra ord för respektive färdighetsnivå. Därefter, i avsnitt 7.1, redogörs för vilka prepositioner som förekommer på de skilda CEFR-nivåerna och hur fördelningen mellan dessa prepositioner ser ut. Avsnitt 7.2 och dess underavsnitt gäller användningen av prepositioner i olika funktioner. I början av avsnittet finns en tabell över fördelningen av prepositionsbeläggen i olika funktioner, och därefter behandlas dessa funktionskategorier närmare i tur och ordning.

Tabell 2 Undersökningsmaterialet

	A1	A2	B1	B2	totalt
antalet uppsatser	32	41	42	22	137
antalet prepositioner	56	119	299	230	704
genomsnittligt ordantal	32	42	91	143	77
prepositioner/100 ord	5,5	6,9	7,8	7,4	6,9

Som kan utläsas i tabell 2 är texterna på de högsta färdighetsnivåerna betydelsevärt längre än på de lägsta nivåerna. Vidare stiger både prepositioners antal och andel av alla ord från nivå till nivå, förutom från nivå B1 till B2 där den absoluta och relativa frekvensen sjunker en aning. I det följande presenteras förekomsten av olika prepositioner i materialet utförligare.

7.1 Frekvensen för olika prepositioner

Syftet med detta avsnitt är att svara på min första forskningsfråga, dvs. vilka olika prepositioner informanterna använder på de olika CEFR-nivåerna och vilka av preposition-

erna är frekventast. Sammanlagt finns det 704 prepositionsbelägg i hela materialet. Av dessa belägg förekommer 56 på nivå A1, 119 på nivå A2, 299 på nivå B1 och 230 på nivå B2. Detta betyder att antalet prepositionsbelägg är större på de högre än på de lägre nivåerna. En intressant detalj är att det finns sammanlagt 10 uppsatser i hela materialet som inte innehåller några prepositioner alls. Största delen av dessa uppsatser, dvs. 7 stycken, har bedömts ligga på nivå A1, medan två ligger på nivå A2 och en uppsats så högt som på nivå B1. För att visa hur en sådan uppsats ser ut exemplifierar jag det nedan med en uppsats på nivå B1.

- (15) Jag var som 6 åring när jag lärde att hur människor kan läsa. Jag var så glad eftersom det var mycket stor saken! Jag sprang genast ut därför att jag ville hitta min pappa. När jag hade hittat honom jag berättade att jag kan läsa nu! Min pappa var glad också men han var inte glad att jag kan läsa. Han var glad därför att nu behöver han inte läsa mig. Det var hemskt. Jag var ledsen och sade: ”Jag kan inte längre läsa pappa. Det menar att du måste läsa mig böcker eftersom jag kan inte.” Fast jag sade det, sade min pappa: ”Nej nej. Nu behöver vi inte läsa tillsammans. Du är stor tjejen nu.” jag vet inte att varför har jag inte glömt den dag. Kanske det var så hemskt. (2118-T5-B1)

Exempeluppsatsen är emellertid ett undantag, och i materialet som helhet är prepositioner mycket frekventa. Tabell 3 visar fördelningen av de åtta frekventaste prepositionerna samt övriga prepositioner på de olika färdighetsnivåerna.

Tabell 3 Antalet och andelen olika prepositioner på de skilda CEFR-nivåerna

	A1		A2		B1		B2		totalt	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
i	18	32,1	48	40,3	81	27,1	49	21,3	196	27,8
till	13	23,2	23	19,3	52	17,4	39	17,0	127	18,0
på	17	30,4	21	17,6	40	13,4	40	17,4	118	16,8
för	1	1,8	2	1,7	27	9,0	19	8,3	49	7,0
med	0	0,0	7	5,9	24	8,0	16	7,0	47	6,7
av	1	1,8	4	3,4	20	6,7	13	5,7	38	5,4
om	2	3,6	6	5,0	15	5,0	12	5,2	35	5,0
från	3	5,4	7	5,9	7	2,3	7	3,0	24	3,4
övriga	1	1,8	1	0,8	33	11,0	35	15,2	70	9,9
totalt	56	100,0	119	100,0	299	100,0	230	100,0	704	100,0

Som tabell 3 visar är de överlägset frekventaste prepositionerna i hela materialet *i* (27,8 %), *till* (18,0 %) och *på* (16,8 %). Andra vanliga prepositioner är *för*, *med*, *av*, *om*

och *från*. Andra prepositioner än dessa åtta är relativt sällsynta i materialet och därför utgör de en egen klass *övriga prepositioner* som utgör 9,9 % av alla prepositioner. Vidare visar tabell 3 att det på nivå A1 används prepositionerna *i, till, på, för, av, om*, och dessutom finns det ett belägg på en övrig preposition, nämligen *över*. Såsom i hela materialet är de tre vanligaste prepositionerna på denna nivå *i, på* och *till* i denna ordningsföljd. Något överraskande kan anses att det inte finns några belägg på prepositionen *med* som har flera belägg på de andra nivåerna.

På nivå A2 utgör prepositionen *i* en så hög andel som 40,3 % av alla belägg. I likhet med nivå A1 är de näst frekventaste prepositionerna *till* och *på* med den skillnaden att *till* är något frekventare än *på*. Utöver de åtta frekventaste prepositionerna förekommer endast ett belägg på prepositionen *åt* på denna nivå. Som klart framgår av tabell 3 ökar variationen i prepositionsbruket betydligt när man övergår från nivå A2 till nivå B1. Även om de tre frekventaste prepositionerna är desamma på nivå B1 som på de lägre nivåerna, har andelen andra prepositioner ökat jämfört med nivåerna A1 och A2. Tydligast syns detta i andelen övriga prepositioner som utgör drygt 10 % av alla belägg. Övriga prepositioner som används på nivå B1 är *över, efter, mellan, vid, före, framför, genom, åt, hos* samt flerordsprepositionerna *i stället för, på grund av* och *i mitten av*. Detta betyder att antalet olika prepositioner stiger till 20 stycken vilket är 11 fler än på nivå A2.

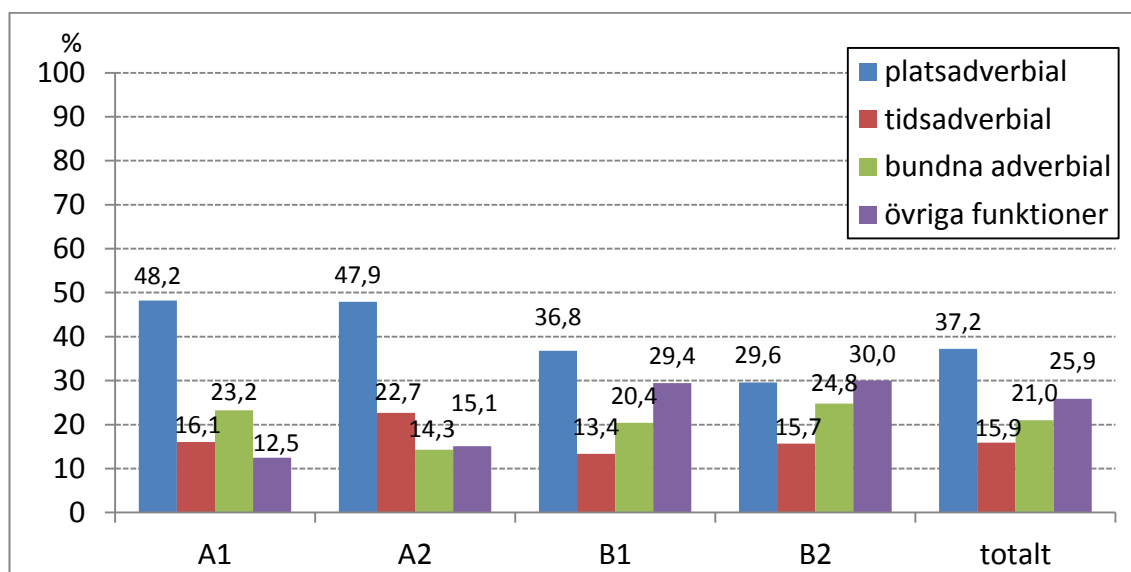
På den högsta CEFR-nivån, B2, är frekvenserna relativt liknande som på nivå B1, om än variationen är ännu mer uppenbar. Jämfört med nivå B1 har andelen övriga prepositioner stigit några procentenheter och är 15,2 % på nivå B2. Utöver de åtta frekventaste prepositionerna förekommer prepositionerna *utan, efter, över, förbi, under, omkring, vid, å, mellan, hos, mot, enligt, genom, inom* samt flerordsprepositionerna *på grund av* och *för – sedan*. Därmed påträffas sammanlagt 24 olika prepositioner på den högsta CEFR-nivån. Sammanfattningsvis kan konstateras att det inte finns någon variation mellan färdighetsnivåerna i vilka prepositioner som är vanligast, utan de är *i, på* och *till* på samtliga nivåer. Vad gäller användningen av andra prepositioner kan stora skillnader uppmärksammas. Antalet olika prepositioner stiger från 8 till 24 när man jämför den lägsta och den högsta CEFR-nivån. Dessutom verkar mest utveckling mot mer varierande prepositionsbruk ske mellan nivåerna A2 och B1.

7.2 Prepositioner i olika funktioner

Detta avsnitt syftar till att ge svar på min andra forskningsfråga, dvs. om färdighetsnivån påverkar användningen av prepositioner i olika funktioner. Först ges en översikt över fördelningen av beläggen i de fyra funktionskategorierna på de undersökta CEFR-nivåerna. Därefter, i de följande avsnitten (7.2.1, 7.2.2, osv.), betraktar jag funktionskategorierna var för sig vilket bl.a. innebär att jag ger autentiska exempel på hur informanterna har använt prepositioner t.ex. i platsuttryck.

I figur 1 presenteras fördelningen av de 704 prepositionsbeläggen i platsadverbial, tidsadverbial, verb-/adjektivbundna adverbial samt övriga funktioner enligt CEFR-nivå.

Figur 1. Andelen prepositioner i olika funktioner på de skilda CEFR-nivåerna.

Som kan utläsas i figur 1 utgör platsadverbial med 37,2 % den vanligaste funktionen för prepositionsfras i hela materialet. Den näst största gruppen är övriga funktioner som utgör 25,9 % av alla funktioner. Vidare är bundna adverbial (21,0 %) den tredje största gruppen och tidsadverbial den minst frekventa gruppen (15,9 %). När man jämför de olika CEFR-nivåerna med varandra, kan vissa tendenser upptäckas. Utifrån figur 1 kan konstateras att andelen platsadverbial minskar ju högre upp man rör sig i färdighetsskalan. På nivå A1 uppvisar platsadverbial en så hög andel som 48,2 % av alla belägg medan den motsvarande siffran på nivå B2 är endast 29,6 %. Samma tendens gäller inte i

fråga om tidsadverbial: den relativa frekvensen för tidsadverbial uppvisar ingen stor variation mellan färdighetsnivåerna. Den nivå, som skiljer sig något från de andra, är nivå A2 där tidsadverbial procentuellt sett är frekventare än på de andra nivåerna.

Vad gäller bundna adverbial, varierar andelen på nivåerna A1, B1 och B2 mellan 20 % och 25 %. Av någon anledning är denna andel på nivå A2 något mindre, nämligen ca 14 %. Beträffande övriga funktioner ökar deras andel från den lägsta till den högsta färdighetsnivån. Störst är skillnaden mellan nivåerna A2 och B1: på nivå A2 är andelen övriga funktioner 15,1 % av alla belägg, när den på nivå B1 har uppgått till 29,4 %. Sammantaget verkar användningen av prepositioner i olika funktioner utvecklas från tämligen konkreta funktioner (platsadverbial) mot mer abstrakta användningsområden. Bland annat detta betraktas närmare i de följande fyra underavsnitten där jag redogör för de fyra funktionskategorierna en åt gången.

7.2.1 Platsadverbial

Som figur 1 i avsnitt 7.2 visade, är platsadverbial frekventa i hela undersökningsmaterialet. Vilka prepositioner använder inlärare för att inleda platsuttryck? Detta redovisas i tabell 4 där prepositioner, som uppvisar tre eller flera belägg på platsuttryck i materialet, har analyserats separat medan prepositioner, som har endast två eller ett belägg, har kategoriserats till övriga prepositioner.

Tabell 4 Absoluta och relativa frekvenser för prepositioner som inleder platsadverbial enligt CEFR-nivå

	A1		A2		B1		B2		totalt	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
i	12	44,4	27	48,2	60	54,5	26	38,2	125	47,9
på	6	22,2	9	16,1	16	14,5	11	16,2	42	16,1
till	7	25,9	18	32,1	20	18,2	15	22,1	60	23,0
från	2	7,4	2	3,6	4	3,6	3	4,4	11	4,2
vid	0	0,0	0	0,0	5	4,5	3	4,4	8	3,1
förbi	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	4,4	3	1,1
inom	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	4,4	3	1,1
övriga	0	0,0	0	0,0	5	4,5	4	5,9	9	3,4
totalt	27	100,0	56	100,0	110	100,0	68	100,0	261	100,0

Av tabell 4 framgår att de frekventaste lokala prepositionerna på alla färdighetsnivåerna är *i*, *till* och *på*. Den högsta frekvensen på alla nivåerna har prepositionen *i* vars andel är allra högst på nivå B1 (54,5 %). Något som är överraskande är att *till* uppvisar en högre andel än *på* på alla CEFR-nivåerna. Detta torde vara ett tecken på att uttryck, som anger riktning, är mycket vanliga i materialet. Andra lokala prepositioner än dessa tre är sällsynta på nivåerna A1 och A2. Utifrån tabell 4 kan vidare konstateras att det är bara prepositionen *från* som förekommer på dessa nivåer utöver de tre vanligaste, och även den har endast få belägg. Både på nivå A1 och A2 förekommer mest helt konkreta platsuttryck där rektionen består av en stad, ett land e.d. Exempel 16 och 17 belyser detta.

(16) Jag tänker läroböcker *i gymnasiet* är billigare. (2112-T4-A1)

(17) Jag älskar heten och *i Latvia* där var så varm. (2125-T5-A2)

De flesta platsuttrycken på de lägsta färdighetsnivåerna har med skolan respektive studierna att göra, såsom är fallet i exempel 16. Även om jag inte är intresserad av skillnaderna mellan de två olika uppsatssuppgifterna, dvs. mellan insändaren och berättelsen, kan det ändå konstateras att platsuttryck, framför allt på nivå A2, är tydligt vanligare i berättelser än i insändare. Detta är naturligt på grund av att man i berättelsen beskriver en händelse som oftast är anknuten till en konkret plats vilket inte gäller insändaren.

När man övergår till de högsta CEFR-nivåerna, är det påfallande att flera olika lokala prepositioner börjar användas. Tabell 4 visar att det på nivå B1 finns lokala prepositioner som inte förekommer på de lägre nivåerna, nämligen *vid* samt fem belägg på övriga prepositioner. Dessa övriga prepositioner är *hos*, *efter*, *mellan*, *framför* och *genom*. Jämfört med nivåerna A1 och A2 anger platsadverbial på nivå B1 oftare en abstrakt plats, dock förekommer likaväl konkreta uttryck på denna nivå. Ännu mer varierande blir användningen av platsadverbial på nivå B2 där över en femtedel av alla platsuttryck inleds med andra prepositioner än *i*, *till* och *på*. Utöver de som syns i tabell 4 förekommer ett belägg på prepositionerna *hos*, *under*, *omkring* och *mot*. Exempel 18 och 19 illustrerar användningen av platsadverbial på nivåerna B1 och B2.

(18) [...] jag hatar när det *gör ont i armarna*. (2103-T4-B1)

(19) Det är samma sak *inom tekniska programmen* [...]. (2207-T4-B2)

Vad gäller exempel 18 och 19 kan man diskutera om det överhuvudtaget är fråga om platsuttryck. Naturligtvis är de ytterst abstrakta, men enligt mina analysprinciper har jag i alla fall kategoriserat dem som platsadverbial. Slutligen kan resultaten i detta avsnitt sammanfattas med att ju högre färdighetsnivå, desto fler olika lokala prepositioner och fler abstrakta platsuttryck. Tydligast syns denna tendens återigen mellan nivåerna A2 och B1. I följande avsnitt behandlas i sin tur temporala prepositioner och deras användning.

7.2.2 Tidsadverbial

Av figur 1 framgick att det inte förekommer några större skillnader mellan CEFR-nivåerna vad gäller andelen tidsadverbial av alla prepositionsfraser. I tabell 5 presenteras antalet och andelen olika prepositioner som inleder tidsadverbial i materialet. Frekvenserna för de fyra vanligaste prepositionerna visas separat medan de andra ingår i gruppen *övriga*.

Tabell 5 Absoluta och relativa frekvenser för prepositioner som inleder tidsadverbial enligt CEFR-nivå

	A1		A2		B1		B2		totalt	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
<i>i</i>	5	55,6	20	74,1	17	42,5	15	41,7	57	50,9
<i>på</i>	1	11,1	7	25,9	10	25,0	10	27,8	28	25,0
<i>efter</i>	0	0,0	0	0,0	5	12,5	4	11,1	9	8,0
<i>för</i>	0	0,0	0	0,0	5	12,5	1	2,8	6	5,4
<i>övriga</i>	3	33,3	0	0,0	3	7,5	6	16,7	12	10,7
totalt	9	100,0	27	100,0	40	100,0	36	100,0	112	100,0

Av tabell 5 framgår att antalet olika prepositioner, som inlärare regelbundet använder för att inleda tidsadverbial, är mer begränsat än vad gäller platsadverbial. Hälften av tidsadverbialen inleds med prepositionen *i*. Den näst största andelen i hela materialet uppvisar *på* med 25,0 %. På den lägsta färdighetsnivån A1 förekommer endast 9 belägg på tidsadverbial varav över hälften inleds med prepositionen *i*. Prepositionen *på* har ett belägg, och likaså finns det ett belägg på prepositionerna *till*, *över* samt *från*. I själva verket är detta fler olika prepositioner än på nivå A2 där man använder enbart två olika prepositioner: *i* och *på*. En klar majoritet, 74,1 %, av tidsadverbialen på denna nivå inleds med *i* och resten av beläggen inleds med *på*. I det följande presenteras de belägg på

nivå A1 som innebär de sällsyntare prepositionerna *till*, *över* och *från* samt två illustrerande exempel på nivå A2.

- (20) Jag går till skola på bussen *till morgon*. (2149-T4-A1)
- (21) Jag spelade Playstation *över natt*. (2169-T5-A1)
- (22) det är första och bäst två glass *från min livt*. (2139-T5-A1)
- (23) *I sommaren* reste jag och min familj till Åbo. (2131-T5-A2)
- (24) *På kvällen* jag och min pappa kom till mittstad. (2164-T5-A2)

Exempel 20, 21 och 22 belyser användningen av tidsuttryck på nivå A1. Exempel 20 innehåller egentligen ett tidsadverbial med inkorrekt preposition, men detta ignoreras i denna icke-normativa analys. Exempel 23 är ett typiskt exempel på användning av tidsadverbial på nivå A2: *till* och *med* 12 av de 27 tidsuttrycken innehåller ordet *sommar* i någon form. Även annars uppvisar användningen av temporala uttryck på nivå A2 inte någon stor variation. Denna faktor tillsammans med den låga frekvensen av tidsadverbial på nivå A1 tyder på att svagare inlärare kanske varken känner till så pass många olika temporala prepositioner eller är vana vid att använda tidsadverbial. Detta är något överraskande p.g.a. att åtminstone berättelsen är en texttyp som kunde antas innehålla en hel del tidsuttryck.

Beträffande CEFR-nivåerna B1 och B2 ökar variationen i användningen av temporala prepositioner i jämförelse med de lägsta nivåerna. Utifrån tabell 5 kan konstateras att *i* är även på de högsta nivåerna den frekventaste temporala prepositionen, men dess andel av alla belägg har minskat märkbart jämfört med de övriga nivåerna. Däremot har användningen av andra prepositioner ökat; störst är variationen på nivå B1 där *efter* och *för* båda utgör 12,5 % av alla temporala prepositioner. Övriga prepositioner, för sin del, omfattar 7,5 % av prepositionerna på nivå B1. På nivå B2 har den sistnämnda andelen uppgått till 16,7 %. I följande exempel redovisas användningen av tidsadverbial på de högsta CEFR-nivåerna.

- (25) Vi alla var mycket nervösa *före lektionen* [...]. (2207-T5-B1)
- (26) Vi såg många band *under dagen* [...]. (2216-T5-B2)
- (27) Jag var i sommar gymnasium i Utsjoki *för två år sedan*. (2205-T5-B2)

Exempel 25 från nivå B1 innehåller prepositionen *före* som hör till gruppen *övriga prepositioner* och därför inte syns i tabell 5. Andra förekommande prepositioner på denna nivå som inte framgår av tabellen är *över* och *i mitten av*. Exempel 26 från nivå B2 är unikt i den meningen att prepositionen *under* förekommer bara i detta enda uttryck bland alla tidsadverbial i undersökningsmaterialet. Detta är mycket intressant eftersom *under* är en relativt frekvent temporal preposition. Med exempel 27 illustreras användningen av flerordsprepositionen *för – sedan* som har totalt fyra belägg på nivå B2. Temporala flerordsprepositioner är något som inte påträffas på de lägsta CEFR-nivåerna.

Innan jag övergår till att presentera användningen av bundna adverbial, sammanfattar jag kort det mest centrala i detta avsnitt. I stort är användningen av tidsadverbial inte särskilt varierande på någon av de undersökta CEFR-nivåerna, utan prepositionen *i* är dominerande genom hela vägen. Dess frekvens minskar emellertid uppåt från nivå till nivå med den påföljden att andelen andra prepositioner ökar. Enligt detta material börjar flerordsprepositioner förekomma först på nivå B1, med ännu ökande frekvens mot nivå B2.

7.2.3 Bundna adverbial

I detta avsnitt ges först en inblick i hur verb- och adjektivbundna adverbial fördelar sig bland alla bundna adverbial. De siffror, som anges i tabell 6, är procentuella andelar. Därefter presenteras absoluta och relativa frekvenser för prepositioner som förekommer i samband med ett verb eller adjektiv (tabell 7). Av tabell 7 framgår även det totala antalet bundna adverbial per CEFR-nivå. Vidare presenteras de verb och adjektiv som oftast styr valet av bundna prepositioner. De exempel som anges är huvudsakligen korrekta; den normbaserade analysen följer dock först i kapitel 8.

Tabell 6 Andelen (%) verb- vs. adjektivbundna adverbial av alla bundna adverbial enligt CEFR-nivå

	A1	A2	B1	B2	totalt
verbbundna	76,9	70,6	73,8	78,9	75,1
adjektivbundna	23,1	29,4	26,2	21,1	24,9
totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 6 visar att en klar majoritet av bundna adverbial utgörs av verbbundna adverbial. Adjektivbundna adverbial utgör endast en fjärdedel av samtliga bundna adverbial i materialet. Detta är relativt förväntat eftersom varje sats i svenska språket bör innehålla minst ett verb vilket även ökar sannolikheten för förekomsten av verbbundna adverbial. Om man jämför de olika CEFR-nivåerna med varandra, uppvisar andelarna i tabell 6 ingen signifikant nivåbetingad variation. På alla nivåerna är verbbundna adverbial betydligt frekventare än adjektivbundna. I tabell 7 redogörs för andelen och antalet de prepositioner som informanterna har använt för att inleda bundna adverbial.

Tabell 7 Absoluta och relativa frekvenser för prepositioner som inleder bundna adverbial enligt CEFR-nivå

	A1		A2		B1		B2		totalt	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
på	6	46,2	4	23,5	12	19,7	14	24,6	36	24,3
om	2	15,4	6	35,3	12	19,7	12	21,1	32	21,6
till	4	30,8	1	5,9	13	21,3	14	24,6	32	21,6
för	1	7,7	2	11,8	11	18,0	8	14,0	22	14,9
övriga	0	0,0	4	23,5	13	21,3	9	15,8	26	17,6
totalt	13	100,0	17	100,0	61	100,0	57	100,0	148	100,0

Som klart framgår av tabell 7 är frekvenserna för verb- respektive adjektivstyrda prepositioner inte lika entydiga som vad gällde plats- och tidsprepositioner. Detta kan naturligtvis delvis bero på svårigheten att avgränsa denna kategori och skilja den från kategorin *övriga funktioner*. I alla fall visar tabell 7 att de vanligaste bundna prepositionerna i hela materialet är *på* (24,3 %), *om* (21,6 %) samt *till* (21,6 %). Ett påfallande resultat är den höga frekvensen för *till* trots att den inte är en typisk bunden preposition. Detta tyder klart på att mina informanter överanvänder *till* på bekostnad av andra prepositioner. Betraktar man frekvenserna nivå för nivå, är det svårt att finna några tydliga tendenser. På nivå A1 förekommer utöver de tre frekventaste prepositionerna endast ett belägg på prepositionen *för* och inga belägg på övriga prepositioner. Några allmänna tendenser är nära nog omöjliga att finna p.g.a. att beläggen kvalitativt skiljer sig från varandra så mycket.

När man övergår till nivå A2, kan man märka att fler olika bundna prepositioner förekommer än på den lägsta nivån om än absoluta frekvenser inte heller på denna nivå är

höga. Den klart frekventaste prepositionen är *om* med 35,3 % och den används enbart tillsammans med ett verb. Verb som skribenterna använder med *om* är *tycka om*, *berätta om* och *drömma om*. Utöver *om* förekommer belägg på prepositionerna *på*, *till*, *för*, *från* och *av*. *Från* används endast i konstruktionen *få ngt från ngn*, men i andra avseenden är det svårt att dra några slutsatser. Även om användningen av bundna prepositioner på de lägsta nivåerna inte kan sägas vara enhetlig, ger jag trots detta några autentiska exempel ur materialet (exempel 28, 29 och 30).

(28) Jasper *seg till* jag ”Hej!”. (2105-T5-A1)

(29) Jag *berättar om* min första hund. (2115-T5-A2)

(30) Och böckerna är så *viktig på* vi. (2114-T4-A2)

Exempel 28 åskådliggör användningen av bundet *till* på nivå A1. Användningen av bundna prepositioner på nivå A2 exemplifieras i 29 och 30. När man jämför det totala antalet bundna prepositioner på dessa två nivåer med motsvarande antal på de högsta CEFR-nivåerna, framkommer att antalet ökar markant mellan nivåerna A2 och B1 (17 belägg vs. 61 belägg). Även textlängden ökar mellan nivåerna A2 och B1, vilket kan vara en av orsakerna, men skillnaden är trots det relativt stor.

Tabell 7 visar att fördelningen av olika bundna prepositioner är tämligen jämn på både B1 och B2. Utöver de fyra vanligaste prepositionerna förekommer prepositionerna *i*, *från*, *med*, *över*, *av* samt *åt* på nivå B1 och på nivå B2 i sin tur *från*, *med*, *av* och *hos*. Detta betyder att bruket av bundna prepositioner egentligen är mest varierande på nivå B1. I exempel 31, 32 och 33 illustreras typiska fall på de högsta färdighetsnivåerna där prepositioner har använts tillsammans med ett verb, medan exempel 34 och 35 representerar typisk användning av adjektivbundna prepositioner på dessa nivåer.

(31) [...] och vi *lyssnade på* jättebra musik. (2209-T5-B1)

(32) [...] vi *väntade på* Metallica i över tio, kanske nästan i 13 timmar.
(2216-T5-B2)

(33) Om det *valdes* lika stor andel kvinnor och män *till* alla högskoleprogram [...]. (2206-T4-B1)

(34) Efter det var jag mycket *stolt över* mig själv. (2207-T5-B1)

(35) [...] män är mer *intresserade av* sådana saker än kvinnor. (2204-T4-B2)

Verben *lyssna på* och *vänta på* (exempel 31 och 32) är typiska prepositionsverb både på nivå B1 och B2. Andra prepositionsverb som har flera belägg är bland annat *tycka om*, *prata om*, *berätta om*, *titta på*, *betala för*, *tala om*, *tänka på* samt *säga till (ngn)*. Därtill använder skribenterna flitigt kombinationen verb + preposition *välja till* i sina insändare (exempel 33). Jag har räknat dessa konstruktioner som verbbundna adverbial, men det kunde naturligtvis diskuteras huruvida det är fråga om lika tätt bundna prepositioner som i exempel 31 och 32 och huruvida de borde höra till kategorin *övriga funktioner*. Vad gäller adjektivbundna adverbial är det intressant att *över* (som bunden preposition) förekommer bara i uttrycket *stolt över ngt* (exempel 34) och alla de belägg, som förekommer, påträffas på nivå B1. Konstruktionen *intresserad av ngt* i exempel 35 har belägg såväl på nivå B1 som på nivå B2. Utöver dessa exempel är även uttrycken av typen *svår/lätt/viktig för ngn* frekventa på alla färdighetsnivåerna.

7.2.4 Övriga funktioner

I de föregående avsnitten har jag redogjort för bruket av prepositioner i platsadverbial, tidsadverbial samt bundna adverbial. I detta avsnitt ligger fokus på att betrakta alla de funktioner som inte ingår i de tidigare behandlade kategorierna. Detta kategoriseringsmönster resulterar i att den fjärde kategorin *övriga funktioner* blir mångskiftande och allmänna tendenser är svåra att finna. Trots detta är det viktigt att presentera prepositionsbruket även inom denna kategori för att få en tydligare helhetsbild av hur inlärare använder prepositioner. Tabell 8 visar antalet och andelen prepositioner som förekommer i övriga funktioner.

Tabell 8 Absoluta och relativa frekvenser för prepositioner i övriga funktioner enligt CEFR-nivå

	A1		A2		B1		B2		totalt	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
med	0	0,0	7	38,9	21	23,9	13	18,8	41	22,5
till	1	14,3	4	22,2	19	21,6	10	14,5	34	18,7
av	1	14,3	3	16,7	18	20,5	10	14,5	32	17,6
för	0	0,0	0	0,0	11	12,5	10	14,5	21	11,5
på	4	57,1	1	5,6	2	2,3	6	8,7	13	7,1
i	1	14,3	1	5,6	2	2,3	7	10,1	11	6,0
övriga	0	0,0	2	11,1	15	17,0	13	18,8	30	16,5
totalt	7	100,0	18	100,0	88	100,0	69	100,0	182	100,0

Av tabell 8 framgår att de sex frekventaste prepositionerna inom denna kategori är *med*, *till*, *av*, *för*, *på* och *i*, varav *med* är den frekventaste med 22,5 % av alla belägg. På färdighetsnivåerna A2, B1 och B2 hör *med* till de vanligaste prepositionerna i övriga funktioner. Nivå A1 utgör emellertid ett undantag: texterna på denna nivå innehåller nämligen inga belägg på *med* (inte ens i andra funktioner). Till det faktum att *med* i materialet som stort uppvisar så pass höga frekvenser bör man ändå ställa sig med en viss försiktighet. Den höga frekvensen för *med* i övriga funktioner beror delvis på att jag, i enlighet med Juurakko (1996), har kategoriserat belägg av typen *leka med ngn*, *resa med ngn*, *prata med ngn* till övriga funktioner även om de också kunde anses höra till kategorin *(verb)bundna adverbial*. I det följande ges två typiska exempel på användningen av *med* i övriga funktioner.

(36) Det är kul att jag kan vara *med min familj*. (2131-T5-A2)

(37) En gång seglade jag *med mina kompisar* [...]. (2215-T5-B1)

Vidare visar tabell 8 att den relativa frekvensen för *till* varierar mellan 14,3 % och 22,2 % på de olika CEFR-nivåerna. Att *till* är så frekvent i övriga funktioner beror huvudsakligen på den höga frekvensen för uttrycket *till exempel* (exempel 38). Prepositionen *av* är ungefär lika frekvent som *till* i materialet som helhet. På de lägsta CEFR-nivåerna används den mestadels i samband med uttrycket *massor av ngt* (exempel 39) medan *av* på de högsta nivåerna används närmast som attribut till ett substantiv (exempel 40). Vad gäller prepositionen *för*, har den inga belägg på nivåerna A1 och A2 medan denna preposition på de högsta nivåerna har blivit jämförelsevis frekvent. Exempel 41 redovisar

användningen av *för* på nivå B2. I motsats till de tidigare behandlade funktionerna, verkar prepositionerna *i* och *på* inte vara lika vanliga i övriga funktioner. På alla nivåerna, förutom på nivå A1, är dessa prepositioner klart sällsyntare än *med*, *till*, *av* och *för*. Användningen av *på* illustreras med exempel 42.

(38) *Till exempel* min familj har inte mycket pengar. (2125-T4-A2)

(39) Du måste göra *massor av* läxor [...]. (2143-T4-A1)

(40) [...] innan Finland blev *en del av EU*. (2220-T4-B2)

(41) Det var en stor dag *för en ung kille*. (2214-T5-B2)

(42) Min kompis var *på någotvis* arg åt mig [...] (2220-T5-B1)

Utifrån tabell 8 kan konstateras att de största skillnaderna mellan CEFR-nivåerna gäller förekomsten av övriga prepositioner. Rättare sagt finns det inga belägg på övriga prepositioner på nivå A1 medan deras andel på nivå A2 har uppgått till 11,1 %, på nivå B1 till 17,0 % och på nivå B2 till 18,8 %. Exempel nedan illustrerar användningen av övriga prepositioner på de olika CEFR-nivåerna.

(43) På sommaren vi hade en match *åt Kalajoki*. (2145-T5-A2)

(44) Om hon får studieplatsen *på grund av sin kö*, [...]. (2211-T4-B1)

(45) *Å ena sidan* är avgiftsfri högskoleutbildning en börda för skattebetalarna, *å andra sidan* är det inte. (2209-T4-B2)

Utöver prepositionen *åt* i exempel 43 förekommer ett belägg på prepositionen *från* på nivå A2. Flerordsprepositioner (exempel 44) påträffas inte i övriga funktioner på de lägsta nivåerna utan bara på nivåerna B1 och B2. Utöver *på grund av* finns det ett belägg på flerordsprepositionen *i stället för* på nivå B1. Därtill förekommer prepositionerna *om*, *över* och *från* på nivå B1. På nivå B2 förekommer i sin tur *från*, *genom*, *utan*, *enligt*, *mellan* och *å* i uttrycket *å ena sidan – å andra sidan* (exempel 45). Slutligen kan konstateras att användningen av prepositioner i övriga funktioner skiljer sig mellan CEFR-nivåerna närmast beträffande kategorin *övriga prepositioner*. Man bör emellertid ta hänsyn till att det totala antalet prepositioner i övriga funktioner är ytterst litet på nivåerna A1 och A2 (7 vs. 18 belägg), och därför lönar det sig inte att dra för långtgående slutsatser. Detta och andra resultat, som har framkommit i denna icke-normativa analys, diskuteras utförligare i kapitel 9.

8 Normativ analys

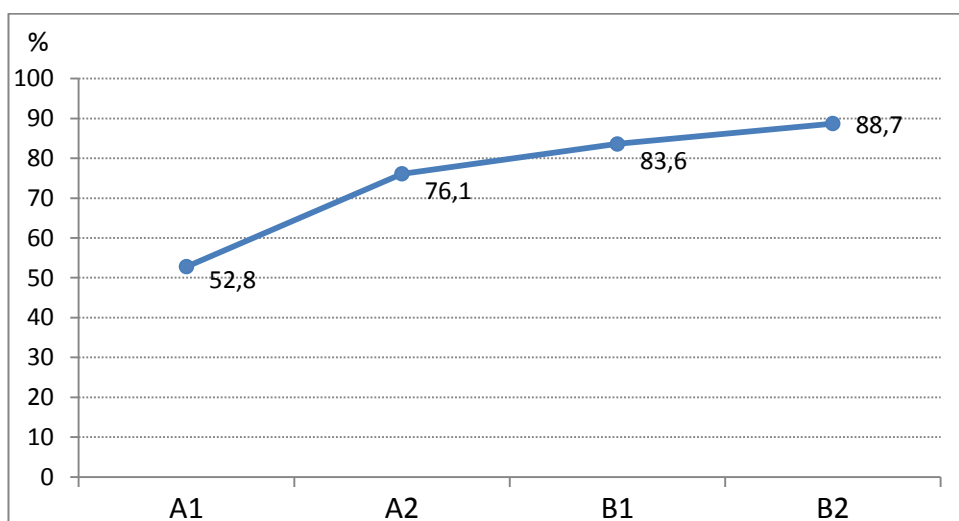
Denna normativa analys syftar till att ge svar på min tredje forskningsfråga som gäller korrektheten för bruket av prepositioner och möjliga skillnader i korrektheten mellan de olika färdighetsnivåerna. Den första halvan av den normativa analysen är mestadels kvantitativ. Först redogörs för korrektheten i icke-obligatoriska kontexter och därefter i obligatoriska kontexter. Därefter följer en kort jämförelse mellan dessa två kontexter. I den andra halvan av den normativa analysen, dvs. fr.o.m. avsnitt 8.1.4, är analysmetoderna mer kvalitativa. I avsnitt 8.1.4 presenteras typiska kontexter för korrekt bruk av prepositioner i denna studie. Därefter, i slutet av kapitlet, behandlas de tre olika feltyperna en åt gången. Såväl korrekt bruk av prepositioner som de olika feltyperna belysas med exempel ur materialet.

8.1 Behärskning av prepositioner

I detta avsnitt ligger fokus på att utreda hur pass väl inlärare behärskar prepositionsbruket å ena sidan i icke-obligatoriska kontexter, å andra sidan i obligatoriska kontexter. I båda kontexterna har först den allmänna korrekthetsgraden på de olika CEFR-nivåerna räknats, och därefter betraktas närmare behärskning av olika prepositioner. Avsnitt 8.1.3 ägnas åt en jämförelse mellan de nämnda kontexterna. Denna korrekthetsanalys är mestadels kvantitativ, och en mer kvalitativ beskrivning av korrektheten samt autentiska exempel ur materialet följer i avsnitt 8.2.

8.1.1 Icke-obligatoriska kontexter

Här redogörs för korrektheten i icke-obligatoriska kontexter på de olika färdighetsnivåerna. Figur 2 illustrerar utveckling av den allmänna korrekthetsgraden (%) i icke-obligatoriska kontexter från nivå till nivå.

Figur 2. Korrektheten i icke-obligatoriska kontexter på de olika CEFR-nivåerna.

Som klart framgår av figur 2 ökar korrektheten för prepositionsbruket genom hela vägen från nivå A1 till B2. På den lägsta nivån är korrektshetsprocenten 52,8 %, på nivå A2 76,1 %, på nivå B1 83,6 % och slutligen på nivå B2 har korrektshetsprocenten uppgått till 88,7 %. Utgående från dessa siffror verkar de största skillnaderna äga rum mellan nivåerna A1 och A2 där korrektshetsgraden ökar med ca 25 procentenheter. Det är emellertid redan vid det här skedet viktigt att ta hänsyn till att antalet belägg på nivå A1 är ytterst litet, dvs. 53 stycken, vilket naturligtvis påverkar pålitligheten för resultaten angående denna färdighetsnivå. Trots detta är det utifrån figur 2 uppenbart att det verkligen sker en positiv utveckling från den lägsta till den högsta CEFR-nivån. I tabell 9 specificeras den allmänna korrektshetsgraden genom att ange korrektshetsgraden för olika prepositioner separat. Dessutom visar tabellen det totala antalet belägg på varje preposition. Antalet har tagits med därför att man får en realistisk bild av korrektshetsprocenter vilket är speciellt viktigt vad gäller prepositioner som har bara få belägg, dvs. korrektsheten bestäms enbart på basis av några belägg.

Tabell 9 Korrektheten för olika prepositioner i icke-obligatoriska kontexter enligt CEFR-nivå

	A1		A2		B1		B2		totalt	
	antalet belägg	% rätt	antalet belägg	% rätt	antalet belägg	% rätt	antalet belägg	% rätt	antalet belägg	% rätt
av	1	100,0	4	100,0	20	90,0	13	100,0	38	94,7
med	-	-	7	100,0	23	91,3	16	93,8	46	93,5
från	3	66,7	6	100,0	7	100,0	7	85,7	23	91,3
för	-	-	2	100,0	26	76,9	19	89,5	47	83,0
i	18	66,7	48	72,9	82	85,4	49	89,8	197	81,7
till	12	58,3	21	90,5	50	76,0	39	79,5	122	77,9
om	2	100,0	6	100,0	15	53,3	12	91,7	35	77,1
på	16	18,8	18	38,9	37	86,5	41	82,9	112	67,9
övriga	1	100,0	1	0,0	32	93,8	35	97,1	69	94,2

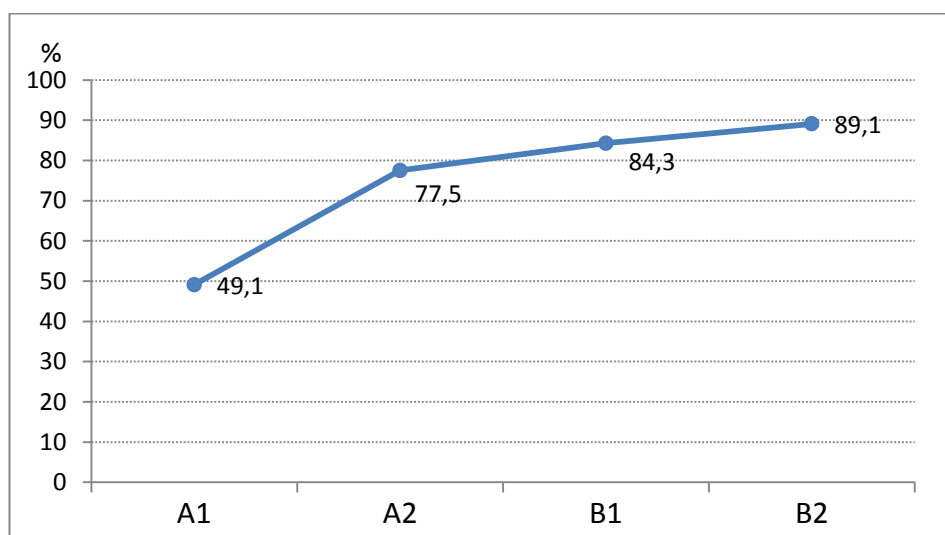
Tabell 9 visar att den preposition som behärskas bäst i hela materialet är *av* (94,7 % rätt) medan *på* (67,9 % rätt) behärskas sämst. Den låga korrekthetsprocenten för *på* i icke-obligatoriska kontexter är ett tecken på att den ofta används felaktigt i stället för andra prepositioner eller används i kontexter där preposition borde utelämnas. Utöver *av* uppvisar även *med*, *från* samt *övriga prepositioner* höga korrekthetsprocenter i inlärarspråket, dvs. behärskas över 90-procentigt. Om man betraktar korrekthetsprocenter nivå för nivå, kan variation i någon mån upptäckas. Utifrån tabell 9 kan konstateras att *av* och *med* behärskas ungefär lika väl på alla CEFR-nivåer där dessa prepositioner förekommer. För övrigt varierar korrekthetsgraden beroende på färdighetsnivån. Det som är iögonfallande i tabell 9 är att korrektheten för både *i* och *på* stiger när man jämför de lägsta och de högsta CEFR-nivåerna. Korrekthetsprocenten för *på* är så låg som 18,8 % på nivå A1 medan den på nivå B1 har uppgått till 86,5 %. Korrektheten för *i* blir högre med förbättrad språkfärdighet. Med andra ord är korrekthetsprocenten för *i* på nivå A1 66,7 %, på nivå A2 72,9 %, på nivå B1 85,4 % och slutligen på nivå B2 89,8 %.

Vad gäller behärskningen av andra prepositioner, är det besvärligt att finna någon systematisk utveckling från den lägsta till den högsta nivån. Exempelvis *om* behärskas 90-100- procentigt på alla CEFR-nivåerna förutom på nivå B1 där korrekthetsprocenten för *om* av någon anledning är bara 53,3 %. Nivå A2 skiljer sig däremot något från de andra nivåerna vad gäller korrekthetsgraden av *till* som är drygt 90 % vilket är över 10 procentenheter högre än t.ex. på nivå B2. Nivå A2 utgör även annars en intressant nivå: t.o.m. fem olika prepositioner behärskas 100-procentigt på denna nivå. Här bör man

emellertid beakta att antalet belägg på nivåerna A1 och A2 är litet hos flera prepositioner. Inverkan av detta realiserar tydligast i fråga om övriga prepositioner. Såväl på nivå A1 som på nivå A2 påträffas ett belägg på övriga prepositioner; på nivå A1 är detta belägg korrekt vilket resulterar i 100-procentig behärskning av övriga prepositioner medan belägget på nivå A2 är inkorrekt med den följd att övriga prepositioner behärskas 0-procentigt. På de högsta CEFR-nivåerna förekommer gott om belägg på övriga prepositioner, och vad gäller dessa nivåer kan man pålitligt konstatera att de sällsyntare prepositionerna behärskas väl i icke-obligatoriska kontexter.

8.1.2 Obligatoriska kontexter

I föregående avsnitt redogjordes för korrektheten i icke-obligatoriska kontexter. Detta avsnitt ägnas däremot åt obligatoriska kontexter. Låga korrekthetsprocenter i icke-obligatoriska kontexter handlade om överanvändning av prepositioner medan detsamma i obligatoriska kontexter rör sig om underanvändning. I figur 3 presenteras den allmänna korrekthetsgraden på de skilda CEFR-nivåerna i obligatoriska kontexter.

Figur 3. Korrektheten i obligatoriska kontexter på de olika CEFR-nivåerna.

Utifrån figur 3 kan konstateras att korrekthetskurvan beträffande obligatoriska kontexter ser ungefär likadan ut som var fallet hos icke-obligatoriska kontexter: ju högre färdighetsnivå desto högre korrekthet för bruket av prepositioner. I likhet med icke-obligatoriska kontexter finns de största nivåbetingade skillnaderna i obligatoriska kontexter mellan nivåerna A1 och A2. På nivåerna A2, B1 och B2 är korrektheten i obliga-

toriska kontexter en aning (från en till två procentenheter) högre än i icke-obligatoriska kontexter vilket betyder att överflödigt bruk av prepositioner är något vanligare än utelämning av prepositioner på dessa nivåer. I detta avseende utgör nivå A1 ett undantag: där är korrektheten i obligatoriska kontexter några procentenheter lägre än i icke-obligatoriska kontexter (49,1 % vs. 52,8 %), m.a.o. är det något vanligare att utelämna en preposition än att använda den i onödan. I tabell 10 återges korrektheten för enskilda prepositioner i obligatoriska kontexter, ordnade enligt färdighetsnivå. Såsom klargjordes i kapitel 6 betecknar ”x/y” de fall där två olika prepositioner är möjliga enligt målspråksnormen.

Tabell 10 Korrektheten för olika prepositioner i obligatoriska kontexter enligt CEFR-nivå

	A1		A2		B1		B2		totalt	
	antalet belägg	% rätt	antalet belägg	% rätt	antalet belägg	% rätt	antalet belägg	% rätt	antalet belägg	% rätt
från	2	100,0	3	100,0	6	100,0	5	100,0	16	100,0
med	-	-	7	100,0	22	95,5	16	93,8	45	95,6
till	6	100,0	19	94,7	41	92,7	32	96,9	98	94,9
av	2	50,0	5	80,0	19	94,7	13	100,0	39	92,3
i	14	42,9	36	88,9	60	88,3	44	81,8	154	82,5
för	5	0,0	5	40,0	23	87,0	19	89,5	52	75,0
på	8	25,0	14	50,0	37	75,7	42	78,6	101	69,3
om	6	33,3	10	60,0	13	61,5	11	100,0	40	67,5
övriga	3	33,3	3	0,0	32	81,3	31	87,1	69	78,3
x/y	11	72,7	9	77,8	34	67,6	17	100,0	71	77,5

Som tabell 10 visar är *från* den preposition som behärskas bäst i obligatoriska kontexter om man betraktar materialet som helhet. Andra prepositioner som inlärare lyckas att använda korrekt över 90-procentigt är *med*, *till* och *av*. Sämst klarar inlärare av prepositionerna *om* (67,5 %) samt *på* (69,3 %). Att *om* har en så pass låg korrekthetsgrad hänger tätt samman med tendensen att utelämna *om* i verbkonstruktionen *tycka om* (mer om detta i avsnitt 8.2.3). Ett faktum, som kan anses vara något överraskande, är den relativt låga korrekthetsprocenten för *x/y* (77,5 %). Man skulle kunna anta att det påverkar korrekthetsgraden positivt om det finns flera korrekta alternativ.

Vidare visar tabell 10 att det sker utveckling från de lägsta till de högsta färdighetsnivåerna vid vissa prepositioner. Sådana prepositioner är *av*, *för*, *på*, *om* och delvis även

övriga prepositioner samt *x/y*. Framför allt verkar *på*, *om* och *för* vålla svårigheter i obligatoriska kontexter på nivå A1. På denna nivå finns det fem belägg på *för* som alla är felaktiga vilket betyder att *för* underanvänds på den lägsta CEFR-nivån. Prepositionen *i* behärskas bättre än *på* på alla CEFR-nivåerna om än *i* på nivå A1 uppvisar en relativt låg behärskningsgrad (42,9 %). För att få en klarare bild av behärskningen av olika prepositioner på de olika CEFR-nivåerna är det rimligt att jämföra korrektheten i icke-obligatoriska kontexter och obligatoriska kontexter. Denna jämförelse görs i följande avsnitt.

8.1.3 Jämförelse mellan icke-obligatoriska och obligatoriska kontexter

Tidigare har jag i detta kapitel redogjort för behärskningen av prepositioner först i icke-obligatoriska kontexter och därefter i obligatoriska kontexter. I detta avsnitt kontrasteras behärskningen av olika prepositioner i dessa två kontexter. I tabell 11 sammanfattas korrekthetsgraden för olika prepositioner i icke-obligatoriska samt obligatoriska kontexter. Den kategori, som betecknades med *x/y* i obligatoriska kontexter, har inte medtagits till denna jämförelse p.g.a. att någon motsvarande kategori inte ingår i icke-obligatoriska kontexter.

Tabell 11 Korrektheten (%) för olika prepositioner i icke-obligatoriska och obligatoriska kontexter enligt CEFR-nivå

	A1		A2		B1		B2		totalt	
	icke-obl.	obl.	icke-obl.	obl.	icke-obl.	obl.	icke-obl.	obl.	icke-obl.	obl.
av	100,0	50,0	100,0	80,0	90,0	94,7	100,0	100,0	94,7	92,3
med	-	-	100,0	100,0	91,3	95,5	93,8	93,8	93,5	95,6
från	66,7	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	85,7	100,0	91,3	100,0
för	-	0,0	100,0	40,0	76,9	87,0	89,5	89,5	83,0	75,0
i	66,7	42,9	72,9	88,9	85,4	88,3	89,8	81,8	81,7	82,5
till	58,3	100,0	90,5	94,7	76,0	92,7	79,5	96,9	77,9	94,9
om	100,0	33,3	100,0	60,0	53,3	61,5	91,7	100,0	77,1	67,5
på	18,8	25,0	38,9	50,0	86,5	75,7	82,9	78,6	67,9	69,3
övriga	100,0	33,3	0,0	0,0	93,8	81,3	97,1	87,1	94,2	78,3

Som tabell 11 visar behärskas några prepositioner bättre i icke-obligatoriska kontexter än i obligatoriska kontexter medan det med andra prepositioner förhåller sig tvärtom. De prepositioner, som i hela materialet klaras bättre i icke-obligatoriska kontexter än i obligatoriska kontexter, m.a.o. de prepositioner som inlärare tenderar att underanvända hellre än överanvända, är *av*, *för*, *om* samt prepositionerna som ingår i gruppen *övriga*. Vad gäller de tre förstnämnda prepositionerna är skillnaderna mellan de två kontexterna inte speciellt stora, och ännu svårare är det att dra några slutsatser beträffande de olika CEFR-nivåerna. Under användningen av *om* är aktuell enbart på CEFR-nivåerna A1 och A2; i motsats till detta behärskas *om* bättre i obligatoriska kontexter än i icke-obligatoriska på de högsta färdighetsnivåerna. Som klart framgår av tabell 11 finns de största kontextbetingade skillnaderna hos gruppen *övriga* prepositioner (94,2 % rätt i icke-obl. vs. 78,3 % rätt i obl.). Detta gäller samtliga färdighetsnivåer förutom nivå A2 där *övriga* prepositioner klaras av 0-procentigt i båda kontexterna. Att *övriga* prepositioner oftare under används än över används tyder på att inlärare använder dessa sällsyntare prepositioner endast när de är relativt säkra på att uttrycket blir korrekt. I situationer, där inlärare är osäkra, väljer de hellre någon vanligare preposition vilket ibland kan leda till under användning av *övriga* prepositioner.

Vidare visar tabell 11 att inlärare bättre lyckas med prepositionerna *med*, *från*, *i*, *till* samt *på* i obligatoriska än i icke-obligatoriska kontexter, dvs. det är vanligare att överanvända än att under använda dem. Korrekthetsgraden för *med* och *från* är emellertid relativt hög i båda kontexterna och på alla CEFR-nivåerna. Vad gäller prepositionen *i* är skillnaden mellan de två kontexterna inte ens en procentenhet i hela materialet. Däremot förekommer det variation mellan de olika färdighetsnivåerna: på nivåerna A1 och B2 under används *i* hellre än över används medan tendensen är den motsatta på nivåerna A2 och B1. Prepositionen *på* vållar svårigheter i båda kontexterna och i synnerhet på de lägsta färdighetsnivåerna. På nivåerna A1 och A2 behärskas *på* bättre i obligatoriska än i icke-obligatoriska kontexter medan det motsatta gäller de högsta CEFR-nivåerna.

Tydligast är över användningen av prepositionen *till* som behärskas till 77,9 % i icke-obligatoriska kontexter jämfört med 94,9 % i obligatoriska. På alla CEFR-nivåerna behärskas *till* över 90-procentigt i obligatoriska kontexter medan den motsvarande korrekthetsprocenten för det mesta är mycket lägre i icke-obligatoriska kontexter. Samman-

fattningsvis kan konstateras att inlärare å ena sidan överanvänder de prepositioner som är de mest frekventa i deras produktion och även i svenska språket i allmänhet (t.ex. *i, till, på*). Å andra sidan underanvänder de huvudsakligen prepositioner som är förhållandevis ovanliga i deras texter (t.ex. *för, om, övriga*), men som inte nödvändigtvis är lågfrekventa i själva målspråket. I följande avsnitt återges närmare i hurdana sammanhang det är typiskt för mina informanter att använda prepositioner korrekt i både icke-obligatoriska och obligatoriska kontexter. Därefter, fr.o.m. avsnitt 8.2, redogörs däremot för de kontexter som är mest sannolika för felaktigt bruk av prepositioner.

8.1.4 Korrekt bruk av prepositioner

Här betraktas, främst kvalitativt, korrekt bruk av prepositioner på de olika färdighetsnivåerna, och fokus ligger enbart på korrekt användning av prepositioner. Denna redogörelse inleds med tabell 12 som syftar till att ge en helhetsbild av hurdana kontexter som är mest gynnsamma för korrekt prepositionsbruk i inlärares texter. I procenttal i tabell 12 ingår både icke-obligatoriska och obligatoriska kontexter, dvs. även fall där prepositionen har utelämnats (till skillnad från den icke-normativa analysen).

Tabell 12 Korrektheten (%) för prepositioner i olika funktioner enligt CEFR-nivå

	A1	A2	B1	B2
platsadverbial	69,2	76,9	82,6	88,4
tidsadverbial	20,0	64,3	80,0	83,3
bundna adverbial	33,3	54,2	72,3	86,4
övriga funktioner	33,3	83,3	85,2	91,3

Tabell 12 visar att övriga funktioner och platsadverbial (i denna ordningsföljd) är de funktioner som behärskas allra bäst på CEFR-nivåerna A2, B1 och B2. På nivå A1 utgör platsuttryck den överlägset lättaste kontexten för bruket av prepositioner (69,2 % rätt). Största delen av platsuttrycken på denna nivå har med skolan respektive studier att göra och de används också oftast korrekt (exempel 46 och 47).

(46) [...] jag drömma *i järvikyläs skolan*. (2139-T5-A1)

(47) Jag är åsikt böcker *i gymnasiet* måste är billigare. (2128-T4-A1)

Likaså på nivå A2 behärskas platsuttrycken relativt väl (76,9 % rätt). På denna nivå framkommer emellertid korrekt bruk av uttryck som innehåller en stad eller motsvarande (exempel 48). Ännu bättre än platsuttryck behärskas uttryck som hör till gruppen ”övriga funktioner” (83,3 % rätt). Exempel 49 och 50 redovisar typiska fall där prepositionen har använts korrekt inom kategorin ”övriga funktioner”. Även om korrekthetsprocenten för belägg, som fungerar som tidsadverbial, är jämförelsevis låg, finns det ett tidsuttryck som inlärare på nivå A2 nästan undantagslöst behärskar, nämligen *i somras* (exempel 51). Detta (och bl.a. uttrycket i exempel 49) har med största sannolikhet lärts in som helsekvens, men helsekvensers roll diskuteras närmare först i kapitel 9.

(48) Vi åkte *till Karleby* och jag gjorde två mål. (2117-T5-A2)

(49) [...] äta *massor av* glassen. (2135-T5-A2)

(50) Vi resar inte mycket *med min familj*. (2125-T5-A2)

(51) *I somras* gick jag till mitt sommarstuga. (2166-T5-A2)

När man övergår till de högsta CEFR-nivåerna, förekommer en väsentlig skillnad jämfört med de lägsta nivåerna: det blir ytterst sällsynt att göra fel i samband med tämligen vanliga uttryck, exempelvis olika typer av tidsuttryck, verb-/adjektivbundna prepositioner (*tycka om*) eller vissa fasta uttryck (*till exempel*). Speciellt bra klarar de duktiga studenterna av konkreta/abstrakta platsuttryck samt prepositionsuttryck inom gruppen *övriga funktioner*. Dessa funktioner klaras relativt väl även på nivå A2, men en väsentlig utveckling har skett med tanke på korrektheten för tidsadverbial och bundna adverbial. Inlärare på de högsta CEFR-nivåerna har bl.a. förmågan att ändra på betydelsen av ett tidsuttryck genom att byta preposition. Detta illustreras med exempel 52 och 53. De resterande exemplen från nivåerna B1 och B2 har valts utgående från utvecklingsperspektivet, dvs. för att presentera målspråksenliga uttryck som inte är aktuella på de lägsta färdighetsnivåerna.

(52) Jag vaknade *i morse* trött och sömnig. (2201-T5-B2)

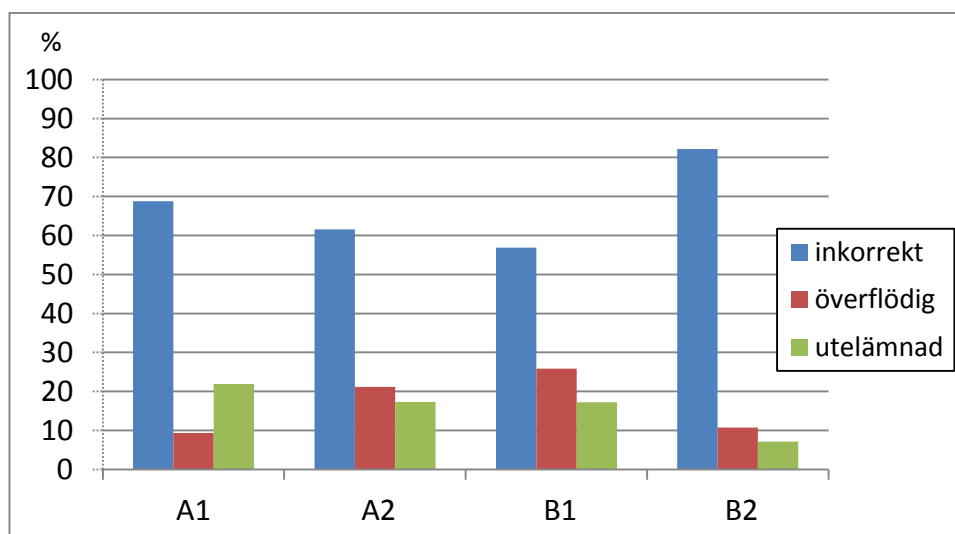
(53) [...] någon av gruppen väckte upp de andra *på morgonen*. (2209-T5-B1)

- (54) *Några av mina böcker är gammal [...].* (2126-T4-B1)
 (55) [...] och inte alltid fattar vad det är *fråga om.* (2201-T4-B1)
 (56) [...] var jag *säker på* att vi ska träffas. (2208-T5-B2)

Sammanfattningsvis kan konstateras att användningen av en preposition i platsuttryck är något som verkar behärskas väl, oavsett färdighetsnivån. Bra lyckas inlärare även med prepositioner i övriga funktioner; på de lägsta CEFR-nivåerna gäller det framför allt korrekt bruk av frekventa, fasta uttryck som alltid står i identisk form medan man på de högsta nivåerna redan har förmågan att producera mer avancerade, kreativa konstruktioner. Mest utveckling sker beträffande korrektheten för tidsuttryck samt verb-/ adjektivbundna adverbial. De målspråksavvikande konstruktioner, som förekommer på CEFR-nivåerna B1 och B2, är huvudsakligen unika, dvs. inte gäller andra än bara ett belägg. Felaktigt bruk av prepositioner analyseras i avsnitt 8.2.

8.2 Olika feltyper

I bruket av prepositioner är det möjligt att göra tre slags fel: att använda inkorrekt preposition, att utelämna preposition eller att använda den överflödigt. Alla dessa feltyper förekommer i mitt material, men i något varierande utsträckning. Figur 4 visar andelen olika feltyper av alla felaktiga belägg på de skilda CEFR-nivåerna. Antalet fel framgår av tabellerna 13 (inkorrekt prep.), 14 (överflödigt prep.) samt 15 (utelämnad prep.).

Figur 4. Fördelningen av felaktiga belägg i de olika feltyperna enligt CEFR-nivå.

Som klart framgår av figur 4 utgör ”inkorrekt preposition” den överlägset vanligaste feltypen på alla CEFR-nivåerna. Tydligt sällsyntare är det att utelämna en preposition eller att använda den överflödigt. På nivåerna A2, B1 och B2 är ”överflödig preposition” något vanligare feltyp än ”utelämnad preposition” medan det på nivå A1 är tvärtom. Vidare är det en intressant iakttagelse att den frekventaste feltypen ”inkorrekt preposition” dominerar tydligast på den högsta färdighetsnivån, dvs. denna feltyp utgör över 80 % av alla fel på nivå B2 medan den motsvarande andelen t.ex. på nivå B1 är mindre än 60 %. I de följande tre underavsnitten behandlas de nämnda feltyperna utförligare i tur och ordning.

8.2.1 Inkorrekt preposition

Som framgick av figur 4 är inkorrekt preposition den vanligaste feltypen i detta undersökningsmaterial. Hurdana kontexter är i så fall typiska för inkorrekt bruk av prepositioner? I tabell 13 återges antalet och andelen belägg med inkorrekt preposition inom respektive funktionskategori. I det totala antalet belägg ingår både icke-obligatoriska och obligatoriska kontexter. Syftet med tabellen är främst att visa riktlinjer för inkorrekt bruk av preposition, dvs. jag kommer inte att analysera tabellen siffra för siffra.

Tabell 13 Antalet och andelen inkorrekta belägg i en viss funktion enligt CEFR-nivå

	A1		A2		B1		B2	
	f	%	f	%	f	%	f	%
platsadverbial	6/26	23,1	7/52	13,5	10/109	9,8	8/69	11,6
tidsadverbial	7/10	70,0	3/28	10,7	7/40	17,5	4/36	11,1
bundna adverbial	6/15	40,0	4/24	16,7	6/65	9,2	5/59	8,5
övriga funktioner	3/9	33,3	2/18	11,1	10/88	11,4	6/69	8,7
totalt	22/60	36,7	16/122	13,1	33/302	10,9	23/233	9,9

Utifrån tabell 13 kan konstateras att den mest typiska funktionen för inkorrekt bruk av preposition på nivå A1 är tidsadverbial. Rättare sagt utgör belägg med inkorrekt preposition en så hög andel som 70 % av alla prepositionsfraser som tidsadverbial på denna nivå. I praktiken har inlärare mest svårigheter med valet mellan *i* och *på* i olika tidsut-

tryck (exempel 57). Även om inkorrekt bruk inte är så vanligt i fråga om platsadverbial, syns en liknande tendens även där: största delen av beläggen gäller användningen av *på* i stället för *i*. (exempel 58). Överanvändningen av *på* syns även i bruket av bundna adverbial och prepositioner i övriga funktioner. I exempel 59 har skribenten valt att använda *på* i stället för det korrekta *åt*.

(57) *Jag had min drummen *i* [på] *min födelsedagen*. (2137-T5-A1)

(58) *Du måste göra massor av läxor när du inte är *på* [i] *skola*. (2143-T4-A1)

(59) *Vi har *skrattat* så mycket tillsammans *på* [åt] *ingenting!* (2114-T5-A1)

Problematiken med *i* och *på* gäller likaså färdighetsnivå A2. Utgående från de procentuella andelarna i tabell 13 är bundna adverbial och platsadverbial de kategorier som innehåller mest inkorrekta belägg, och därför är följande exempel hämtade ur dessa kategorier.

(60) * [...] och bi bodde *i* [på] *hotel*. (2140-T5-A2)

(61) *Det är så *viktig på* [för] *mig*. (2145-T5-A2)

Som tidigare har framkommit i denna studie är *på* en särskilt problematisk preposition för mina informanter, och detta syns tydligt också i exemplen ovan. Största delen av de inkorrekta beläggen på nivå A2 gäller antingen överanvändning eller underanvändning av *på*. Svårigheter med *på* och *i* är fortfarande aktuella när man övergår till de högsta färdighetsnivåerna (exempel 62). Jämfört med nivåerna A1 och A2 förekommer det emellertid mer variation bland inkorrekta belägg. Mest uppenbart är överanvändningen av *till* (exempel 63) vilket påträffas i samtliga funktioner förutom tidsadverbial. Även tidsadverbial som uttrycker hur länge man har gjort något e.d. (t.ex. *(i) två månader*) vållar svårigheter. Exempelkonstruktionen kan bildas antingen med prepositionen *i* eller utan preposition, men mitt material innehåller flera belägg där informanten har använt *för* i stället. Exempel 64 belyser detta fenomen.

(62) *På kvällerna åt vi varje kväll *i* [på] *olika restauranger*. (2202-T5-B2)

- (63) *[...] jag bekantade mig *till* [med] *nya människor* [...]. (2205-T5-B2)
 (64) *Vi var där *för* [i/-] *tre dagar* [...]. (2133-T5-B1)

De problem, som exemplen ovan illustrerar, är bland de få som är generaliserbara på CEFR-nivåerna B1 och B2. För övrigt gäller inkorrekt bruk på dessa nivåer enstaka fel som förekommer bara hos en informant i en uppsats. Då kan det likaväl vara fråga om tillfälliga misstag som inte är av intresse.

8.2.2 Överflödiga preposition

Här betraktas i sin tur överflödigt bruk av prepositioner. Som tidigare konstaterats är denna feltyp klart sällsyntare i detta material än feltypen ”inkorrekt preposition”. I tabell 14 presenteras antalet belägg med överflödiga prepositioner i olika funktioner på de olika CEFR-nivåerna. P.g.a. att antalen är så pass låga anges bara absoluta frekvenser.

Tabell 14 Antalet överflödiga prepositioner i olika funktioner på de skilda CEFR-nivåerna

	A1	A2	B1	B2
platsadverbial	2	4	9	0
tidsadverbial	0	6	0	2
bundna adverbial	0	0	5	1
övriga funktioner	1	1	1	0
totalt	3	11	15	3

Av tabell 14 framgår att överflödigt bruk av prepositioner är vanligast på färdighetsnivåerna A2 och B1. Såväl på nivå A1 som på nivå B2 finns så få som tre belägg på överflödiga prepositioner. När man jämför de olika funktionerna, kan man utifrån tabell 14 konstatera att den mest sannolika kontexten för överflödiga prepositioner är platsuttryck. Överflödigt bruk av lokala prepositioner är aktuellt framför allt i samband med orden *hemma*, *utomlands* samt *där*. Överflödigt bruk av lokala prepositioner illustreras med exempel 65 och 66. Vad gäller överflödigt bruk av temporala prepositioner påträffas det endast på CEFR-nivåerna A2 och B2 (exempel 67 och 68).

- (65) *Vi vann bronzmedaljörer *i där*. (2106-T5-A1)
 (66) *[...] och läsa böcker i examvecka alltid *i hemma*. (2103-T4-B1)
 (67) *Han var så liten *i 2006* [...]. (2162-T5-A2)
 (68) *[...] nästan allt vad man gjorde *på denna dag*. (2214-T5-B2)

Överflödigt bruk av prepositioner är inte lika vanligt vid bundna adverbial och övriga funktioner som vid plats- och tidsadverbial. Överflödigt bruk av bundna prepositioner äger rum närmast på nivå B1, och då är prepositionen alltid anknuten till ett verb, exempelvis *diskutera* (exempel 69). Ännu ovanligare är överflödigt bruk av preposition i övriga funktioner: nivåerna A1, A2 och B1 har samtliga bara ett belägg på överflödiga prepositioner i denna funktion och nivå B2 har inga. Därmed är det fråga om enstaka fall som inte karakteriserar materialet som helhet. Trots det anges ett exempel på detta från nivå A1.

- (69) *[...] och *diskuterade om* allmänna saker [...]. (2207-T5-B1)
 (70) *Jag har inte *mycket på fritimme*. (2105-T4-A1)

Sammanfattningsvis är bruket av överflödiga prepositioner relativt sällsynt i detta undersökningsmaterial. Vidare är det besvärligt att hitta några CEFR-nivåbetingade särdrag, utan överflödigt bruk av prepositioner är tämligen likartat på alla färdighetsnivåerna i den mån det överhuvudtaget förekommer.

8.2.3 Utelämnad preposition

Den sista feltypen under granskning är utelämnning av preposition. På samma sätt som överflödiga prepositioner är utelämnade prepositioner relativt sällsynta i detta undersökningsmaterial. Antalet utelämnade prepositioner i olika funktioner enligt CEFR-nivå återges i tabell 15. Endast absoluta frekvenser anges p.g.a. det låga antalet belägg.

Tabell 15 Antalet utelämnade prepositioner i olika funktioner på de skilda CEFR-nivåerna

	A1	A2	B1	B2
platsadverbial	0	1	0	0
tidsadverbial	1	1	1	0
bundna adverbial	4	7	7	2
övriga funktioner	2	0	2	0
totalt	7	9	10	2

Tabell 15 visar att utelämnning av preposition förekommer närmast i samband med bundna adverbial, dvs. i fall där prepositionen är bunden till ett verb respektive ett adjektiv. Utelämnning av preposition förekommer dock på alla färdighetsnivåerna, men är ytterst ovanlig på den högsta nivån där endast två belägg på denna feltyp påträffas. Preposition utelämnas såväl i anknytning till ett verb som ett adjektiv, men är vanligare i fråga om verbbundna prepositioner. Verb som b.l.a. förekommer utan preposition är *tycka om*, *njuta av*, *vänta på* och *drömma om*, varav *tycka om* vållar mest svårigheter. Utelämnning av bundna prepositioner illustreras med följande exempel.

(71) *Jag *tyckar* inte [om] examnveckorna [...]. (2105-T4-A1)

(72) *Alla var så *trevligt* [mot] mig! (2153-T5-A2)

(73) *[...] jag *drömde* alltid [om] att spela ishockey i lag [...]. (2134-T5-B1)

(74) *Nu är det roligt att *berätta* [för] alla mina kompisar [...]. (2221-T5-B2)

Utelämnade prepositioner, som påträffas i andra funktioner, är unika fall som förekommer bara en gång i hela materialet och som därför inte åskådliggörs här. Kvalitetsmässigt avviker ingen av CEFR-nivåerna från de andra, utan de förekommande skillnaderna gäller snarast frekvenser, dvs. utelämnning av preposition blir alltmer ovanligare mot nivå B2.

9 Diskussion

I detta kapitel diskuterar jag de viktigaste resultat som framkom i den icke-normativa och den normativa analysen samt relaterar dem till tidigare forskning. Jag kommer att besvara de tre forskningsfrågor som ställdes i början av avhandlingen. Vidare uppställde jag även några hypoteser som kommer antingen att bekräftas eller förkastas här.

Den första forskningsfråga som ställdes i inledningen lydde: Vilka prepositioner förekommer på de olika CEFR-nivåerna och vilka av dem är frekventast? Kan några skillnader mellan nivåerna skönjas? Först kan konstateras att det totala antalet prepositionsuttryck var klart högre på de högsta CEFR-nivåerna jämfört med de lägsta. På nivå A1 förekom så få som 56 belägg på prepositioner medan detta antal t.ex. på nivå B1 hade uppgått till 299. Antalet prepositioner per hundra ord var 5,5 på nivå A1 jämfört med 7,8 på nivå B1. Vidare fanns det 10 uppsatser, varav största delen ligger på CEFR-nivåerna A1 och A2, som inte innehöll några prepositioner alls.

Att prepositioner är förhållandevis ovanliga på de lägsta färdighetsnivåerna kan bero på att inlärare undviker användning av prepositioner antingen medvetet eller omedvetet. Enligt Abrahamsson (2009:250) tenderar inlärare att undvika vissa strukturer medvetet när de är osäkra på att använda dem. Likaväl kan det vara fråga om omedveten underproduktion av prepositioner (se avsnitt 3.2.1) vilket kan förklaras med en teori som föreslås av Dietrich m.fl. (1995). Enligt Dietrich m.fl. (1995:264–265) består inlärningsprocessen av tre faser varav den första heter *prebasvarieteteter* ('pre-basic varieties'). I fråga om prebasvarieteteter använder inlärare vissa adverbial eller snarare adverbliknande uttryck som *söndag* eller *morgon* för att uttrycka tid. Formord som prepositioner används huvudsakligen inte under denna fas. (ibid.)

Vad gäller användningen av olika prepositioner var de tre frekventaste prepositionerna i hela materialet *i*, *till* och *på* i denna ordning. Andra vanliga prepositioner var *för*, *med*, *av*, *om* och *från*. Detta överensstämmer i stort med Juurakkos (1996) och Sundmans (2012) tidigare studier. Den enda skillnaden är att *till* var något frekventare i min studie än i tidigare studier. En möjlig orsak till den höga frekvensen av *till* är att vissa inlärare

alltid använder denna preposition i uttryck som anger riktning. Då är det enligt Viberg (1986:31–33) fråga om förenkling av målspråket eller alternativt övergeneralisering av vissa regler i målspråket. Överanvändningen av *till* syns också tydligt när man jämför frekvensen för olika prepositioner i inlärarespråket med motsvarande frekvenser i autentiskt svenskt tidningsspråk (se tabell 1 i avsnitt 2.2). En motsatt tendens gäller i fråga om prepositionen *av*: i två olika statistiker (se avsnitt 2.2) hörde *av* till de tre frekventaste prepositionerna i svenskt skriftspråk medan *av* i denna undersökning ligger först på plats sex i frekvensordningen. Jag antar att detta har sina orsaker i de funktioner som är typiska för *av*: den används ofta i attributiv funktion i svenskan (t.ex. *en del av mänskorna*) vilket troligen inte hör till de funktioner som inlärare lär sig bland de första.

När man jämför de olika CEFR-nivåerna med varandra, är det uppenbart att variationen ökar från den lägsta till den högsta nivån. På nivåerna A1 och A2 använde man nästan enbart de åtta frekventaste prepositionerna, dvs. övriga prepositioner var ytterst sällsynta. Det som överraskade mig beträffande nivå A1 var att det inte fanns några belägg på prepositionen *med*. Jag hade förväntat mig att det skulle förekomma helsekvenser av typen *med min(a) kompis(ar)* p.g.a. att t.ex. Sundman (2011:328; 2012) hävdade och bevisade att användning av helsekvenser är typiskt speciellt i tidigare stadier av inläring. Naturligtvis spelar även uppsatstemat en central roll med tanke på hurdana helsekvenser som förekommer i inlärares texter. Oförväntat var också det låga antalet olika prepositioner på de lägsta CEFR-nivåerna om man utgår från de läroböcker som jag har granskat (se avsnitt 2.4). Texterna i läroboksserierna *Magnet* och *Galleri* innehöll nämligen en hel del olika prepositioner som också behandlades separat i grammatikdelen i böckerna. Det är emellertid möjligt att ordförrådet i största allmänhet är mycket litet på de lägsta CEFR-nivåerna vilket resulterar i att innehållsord är viktigare än formord som prepositioner på dessa nivåer.

När man övergår till CEFR-nivåerna B1 och B2, börjar inlärare använda även andra prepositioner än de åtta frekventaste vilket betyder att de största skillnaderna ligger mellan CEFR-nivåerna A2 och B1. Av resultaten framgick att andelen övriga prepositioner var så låg som 1,8 % på nivå A1 medan andelen hade uppgått till 15,2 på nivå B2. Ännu tydligare syns denna tendens när man jämför antalet olika prepositioner som förekom på den lägsta och den högsta nivån: på nivå A1 påträffades sammanlagt 8 olika preposit-

ioner medan antalet olika prepositioner på nivå B2 var så högt som 24. Även Juurakko (1996) fick liknande resultat när hon jämförde inlärare med olika betyg. M.a.o. använde duktiga inlärare mer olika prepositioner än svaga inlärare i hennes undersökning. Även om inlärare på de högsta CEFR-nivåerna redan kan använda ett stort antal olika prepositioner, fanns det något som var överraskande, nämligen den låga frekvensen för *under*. I hela materialet fanns det endast två belägg på *under*. Som överraskande anser jag detta därför att *under* är en tämligen vanlig temporal preposition i uttryck som *under denna period*. Det är dock möjligt att inlärare uppfattar *under* snarare som en lokal preposition och inte är medvetna om den temporala användningen.

Den andra forskningsfrågan gällde användning av prepositioner i olika funktioner. Närmare bestämt ville ja utreda i hurdana funktioner inlärare använder prepositioner, vilka prepositioner som är mest typiska i en viss funktion och huruvida det förekommer skillnader mellan de olika CEFR-nivåerna. För denna analys hade jag indelat beläggen i fyra olika funktioner: platsadverbial, tidsadverbial, bundna adverbial samt övriga funktioner. I likhet med Juurakkos (1996) undersökning kunde de duktiga inlärarna använda prepositioner i mer omväxlande funktioner än de svagare inlärarna. I Juurakkos studie använde såväl inlärare med svagare betyg som inlärare i åk 1 (jämfört med åk 3) prepositioner närmast i plats- och tidsuttryck vilket stödjer resultaten i min undersökning beträffande platsadverbial. Platsadverbial var nämligen den vanligaste funktionen för prepositionsfras på samtliga färdighetsnivåer i denna studie. Beaktansvärt var att andelen platsadverbial av alla funktioner minskade ju högre en uppsats hade bedömts enligt CEFR-nivån (48,2 % på nivå A1 jämfört med 29,6 % på nivå B2). Däremot ökade andelen övriga funktioner på de högsta CEFR-nivåerna: övriga funktioner utgjorde 12,5 % av alla funktioner på nivå A1 medan motsvarande andel hade uppgått till 30,0 % på nivå B2. Att bruket av prepositioner verkar utvecklas från tämligen konkreta funktioner till mer abstrakta funktioner är naturligt. Det var även förväntat att platsuttryck är frekventa i materialet därför att en av de två uppsatserna till sin texttyp var en berättelse

Vidare analyserade jag separat de fyra olika funktionerna och utredde vilka prepositioner inlärare brukar använda i respektive funktion. Platsadverbial inledde inlärare mest med prepositionerna *i*, *till* och *på*. Att *till* var en frekventare lokal preposition än *på* på alla CEFR-nivåerna var något av en överraskning. Detta har sannolikt sina orsaker i att

uttryck som anger riktning var mycket frekventa i berättelseuppgiften när skribenterna beskrev t.ex. vart de hade rest e.d. Att CEFR-nivån påverkar användningen av lokala prepositioner var uppenbart: texterna på nivåerna A1 och A2 innehöll utöver de tre frekventaste lokala prepositionerna enbart prepositionen *från* medan texterna på nivåerna B1 och B2 innehöll många fler, bl.a. *hos* och *vid*. Därmed ligger de största nivåbetingade skillnaderna mellan nivåerna A2 och B1.

Till skillnad från Juurakkos (1996) undersökning var tidsadverbial inte speciellt frekventa på någon av de undersökta CEFR-nivåerna. Detta är något överraskande p.g.a. att åtminstone berättelsen kunde antas ha lockat till flitig användning av tidsuttryck. Trots detta använde inlärare mestadels bara prepositionerna *i* och *på* för att inleda tidsadverbial. Mest uppenbart var det låga antalet olika temporala prepositioner på nivåerna A1 och A2 medan texterna på nivåerna B1 och B2 uppvisade flera belägg även på andra temporala prepositioner, t.ex. *efter* och *för*. Vidare visade analysen att flerordsprepositioner som *för-sedan* var aktuella först på nivå B1. Som redan konstaterats var det överraskande att prepositionen *under* hade bara ett belägg i hela materialet även om den t.ex. enligt *Nusvensk frekvensordbok* ligger på plats tio i frekvensordningen av svenska prepositioner (se tabell 1 i avsnitt 2.2). Naturligtvis är det inte alltid fråga om tidsuttryck, men till stor del är det säkert så. Därtill antog jag att frekvensen för *efter* skulle vara högre i temporal funktion. I Sundmans (2012) undersökning hörde *efter* nämligen till de frekventaste prepositionerna i uppsatserna; detta överensstämmer dock inte med resultaten i denna studie.

På samma sätt som tidsadverbial var även bundna adverbial relativt lågfrekventa i mitt material vilket överensstämde med mina förväntningar. Användningen av bundna adverbial var så pass varierande att det var ytterst svårt att komma på några allmängiltiga tendenser. Svårast var detta i fråga om de lägsta färdighetsnivåerna därför att antalet belägg var så lågt (13 på nivå A1, 17 på nivå A2). Det som trots allt framkom tydligt var att verbbundna prepositioner var vanligare än adjektivbundna på samtliga CEFR-nivåer. Detta är naturligt p.g.a. att verb i allmänhet är mer frekventa i antal än adjektiv. Bundna prepositioner som användes mest var *på*, *om* och *till*. Jag förväntade mig inte att *till* skulle vara frekvent som bunden preposition. En förklaring är dock att *till* felaktigt överanvändes på bekostnad av andra prepositioner vilket framgick av den normativa

analysen (mer senare i detta kapitel). Typiska verb/adjektiv + preposition konstruktioner i materialet var exempelvis *lyssna på, tycka om, få ngt från ngn, säga ngt till ngn, betala för, svårt/lätt/viktigt för ngn*. Allt som allt är det svårt att dra några långtgående slutsatser av användningen av bundna prepositioner. Det är förvånande att det inte förekom tydliga tendenser, exempelvis att vissa verb eller adjektiv med preposition hade varit typiska i inlärarespråket.

Den sista gruppen under granskning utgjordes av övriga funktioner som naturligtvis var den minst enhetliga gruppen. Enligt mina förväntningar var den frekventaste övriga prepositionen *med* på alla CEFR-nivåerna förutom A1 där det inte förekom några belägg på *med*. I kategorin *övriga funktioner* upprepade sig några prepositioner i ett och samma uttryck, exempelvis *till* i *till exempel* och *av* i *massor av*. Vidare användes *av* på de högsta CEFR-nivåerna ofta som attribut till ett substantiv (t.ex. *en del av EU*). Flerordsprepositioner i övriga funktioner, som *på grund av* eller *i stället för*, påträffades bara på nivåerna B1 och B2. För övrigt skilde sig de olika CEFR-nivåerna inte från varandra på ett avgörande sätt. Den enda nämnvärda punkten, utöver förekomsten av flerordsprepositioner, var att variationen mellan olika prepositioner i övriga funktioner ökade från lägre färdighetsnivå till högre och att ökningen återigen var mest uppenbar mellan nivåerna A2 och B1.

Den sista forskningsfrågan hade att göra med prepositionsbrukets korrekthet. Närmare bestämt ville jag utreda vilka prepositioner som var de svåraste respektive de lättaste för svenskinlärare. Vidare ville jag studera i hurdana kontexter prepositioner i regel används korrekt och hurdana fel inlärare gör. Först och främst var jag intresserad av huruvida det förekommer några skillnader i korrektheten mellan de olika CEFR-nivåerna. På basis av den normativa analysen är det uppenbart att användningen av prepositioner behärskas bättre på de högsta än på de lägsta färdighetsnivåerna. I icke-obligatoriska kontexter var den allmänna korrekthetsgraden 52,8 % på nivå A1 medan den på nivå B2 var så hög som 88,7 %. Motsvarande korrekthetsgrader i obligatoriska kontexter var 49,1 % vs. 89,1 %. Skillnaderna i den allmänna korrekthetsgraden mellan icke-obligatoriska och obligatoriska kontexter var inte nämnvärda, utan korrekthetskurvan var stigande genom hela vägen från nivå A1 till B2 i båda kontexterna. Detta stäm-

mer överens med Juurakkos (1996) undersökning: även i hennes studie korrelerade uppsatsens betyg positivt med den allmänna korrekthetsgraden för bruket av prepositioner.

I tidigare studier (t.ex. Juurakko 1996, Sundman 2012) har framgått att *med* är den överlägset lättaste prepositionen för finska inlärare av svenska. I denna undersökning var fallet inte lika entydigt: *med* hörde dock till de prepositioner som behärskades bäst, men även användningen av *från* och *av* klarades väl. Prepositionen *av* förekom emellertid nästan enbart på de högsta CEFR-nivåerna vilket för sin del förklarar den höga korrekthetsgraden för *av*. Vad gäller *från* bör man beakta att även om den i princip användes korrekt i de flesta fall, skulle det i många fall enligt en modersmålstalare ha varit naturligare att använda *av* i stället, t.ex. i konstruktionen *få ngt från/av ngn*. Att inlärare favoriserar *från* i sådana konstruktioner beror antagligen på att de tenderar att sätta likhets-tecken mellan *från* och finskans två kasus *elativ* (-sta/-stä) och *ablativ* (-lta/-ltä).

Den klart svåraste prepositionen för inlärare i denna undersökning var *på* i både icke-obligatoriska och obligatoriska kontexter. I likhet med tidigare forskning (t.ex. Juurakko 1996, Kotsinas 1982, 1984) gällde svårigheterna främst valet mellan *i* och *på* i plats- och tidsuttryck. *På* både underanvändes och överanvändes enligt min analys på alla CEFR-nivåerna vilket är ett tecken på att inlärare ofta inte vet i hurdana kontexter prepositionen kräver *på* i målspråket. Jag tolkar detta som interferens från finskan (se avsnitt 3.3): inlärare verkar likställa finskans kasus *inessiv* (-ssa/-ssä) med prepositionen *i* och *adessiv* (-lla/-llä) med prepositionen *på*. Att inlärare gör liknande övergeneraliseringar eller förenklingar är naturligt p.g.a. att finskans kasus och svenskans prepositioner enligt Hakulinen (1977:7) inte har någon 1:1 motsvarighetsrelation med varandra. Därmed är inlärare tvungna att skapa egna regler för att underlätta inläringen i en situation där modersmålet och målspråket är så olika varandra.

Även om icke-obligatoriska och obligatoriska kontexter inte skilde sig åt avsevärt vad gäller den allmänna korrekthetsgraden, kunde skillnader mellan olika prepositioner upptäckas. Det fanns å ena sidan en tendens att överanvända vissa prepositioner, å andra sidan en tendens att underanvända några andra. Tydligast var överanvändningen av prepositionen *till* som behärskades till 94,9 % i obligatoriska kontexter jämfört med 77,9 % i icke-obligatoriska i materialet som helhet. Det motsatta gällde *övriga prepositioner*: de

hade en klart högre korrekthetsgrad i icke-obligatoriska (94,2 %) än i obligatoriska (78,3 %) kontexter, dvs. övriga prepositioner underanvändes hellre än överanvändes av mina informanter. Antagligen är det här fråga om undvikande som Abrahamsson (2009:237, 250) anser vara en följd av osäkerhet. Möjligen använder inlärare de sällsyntare prepositionerna enbart i fall de är säkra på att uttrycket blir korrekt och använder andra, kanske för dem bekantare prepositioner i fall de inte vet vilken preposition som bäst passar in i sammanhanget. En annan möjlig orsak är att inlärarnas ordförråd i allmänhet är så begränsat att de inte känner till alla prepositioner.

I hurdana kontexter användes prepositioner i regel korrekt? Analysen visade att prepositioner som inleder platsadverbial behärskades relativt väl, oavsett CEFR-nivån. Likaså lyckades inlärare bra med övriga funktioner, förutom på nivå A1. Detta resultat stämmer överens med mina förväntningar: t.ex. i läroböcker verkar man i grammatiken behandla mest, vid sidan av tidsuttryck, just platsuttryck (se avsnitt 2.4) vilket naturligtvis gör inlärningen av dessa uttryck mer effektiv. Möjligen är det även fråga om positiv transfer, dvs. facilitering från finskan: lokala prepositioner är mestadels lättare att jämföra med finskans kasus än t.ex. adjektiv-/verbundna prepositioner. Vad gäller den höga korrekthetsgraden för övriga funktioner kan den delvis förklaras med helsekvensinlärning (se avsnitt 3.2.2). Enligt Sundmans (2012) undersökning spelar helsekvenser en viktig roll i inlärning av prepositioner, men hon påminner om att det inte alltid är oproblematiskt att avgöra om något uttryck har lärts in som helsekvens eller inte. Ett bra kriterium, som Sundman också nämner, är att det är fråga om en helsekvens om samma uttryck förekommer hos flera informanter i ungefär samma form och är nästan oundvikligt korrekt. Utifrån detta bör man konstatera att helsekvenser, emot mina förväntningar, inte verkar vara speciellt frekventa i mitt material. Det fanns bara tre uttryck som jag skulle tolka ha lärts in som färdiga uttryck: *massor av ngt*, *till exempel* och *i somras*.

Sundman (2011:328) hävdade att helsekvenser är typiska främst i tidigare stadier av inlärning vilket syns även i denna undersökning. På de högsta CEFR-nivåerna påträffades nämligen få uttryck som med säkerhet kan räknas som helsekvenser. För övrigt skilde sig nivåerna B1 och B2 från nivåerna A1 och A2 i att det var ytterst sällsynt att göra fel i tämligen vanliga uttryck (t.ex. *tycka om ngt*), vilket var tvärtom på de lägsta CEFR-nivåerna. En ytterligare punkt, där man kunde observera utveckling, var korrekt-

heten för tidsadverbial och bundna adverbial. Juurakkos (1996) undersökning visade att inlärare hade mest svårigheter just med verbbundna adverbial. På basis av min och Juurakkos undersökning skulle man kunna dra den slutsatsen att bundna prepositioner hör till de prepositioner som lärs in på ett relativt sent stadium av inläring.

Om man övergår till att betrakta de olika feltyperna, är det uppenbart, att den vanligaste feltypen i mitt material utgjordes av ”inkorrekt preposition” vilket sammanfaller med tidigare forskning. Som redan konstaterats låg de största svårigheterna i valet mellan *i* och *på* i tids- och platsadverbial på samtliga CEFR-nivåer. På nivåerna A1 och A2 fanns en intressant tendens: inlärare tenderade av någon anledning att överanvända *på* i alla slags uttryck. Detsamma har observerats även av Kotsinas (1982, 1984): i hennes undersökning använde informanter *på* som en allmängiltig preposition i fall där de inte var säkra på den korrekta prepositionen. Denna tendens påträffades inte på nivåerna B1 och B2. Däremot överanvände inlärare på dessa nivåer *till* på bekostnad av andra prepositioner. En ytterligare tendens på de högsta färdighetsnivåerna var att använda *för* istället för *i* (eller utan preposition) i en viss typ av tidsuttryck, t.ex. *Vi var där för tre dagar.* Med största sannolikhet har detta fenomen påverkats av engelskans *for three days*, dvs. det är fråga om transfer från engelskan (se avsnitt 3.3).

I motsats till feltypen ”inkorrekt preposition” var överflödiga och utelämnade prepositioner sällsynta i undersökningsmaterialet. Om man jämför dessa två feltyper med varandra var den förstnämnda något vanligare än den sistnämnda på CEFR-nivåerna A2, B1 och B2. På nivå A1 var utelämnning av preposition däremot vanligare. Även Juurakko (1996) har bevisat att inlärare inte har några större svårigheter att veta när en preposition krävs i svenskan, utan svårigheterna gäller snarast valet av preposition. När mina informanter använde en preposition överflödigt, var det oftast fråga om ett plats- eller tidsuttryck. I platsuttryck med överflödig preposition handlade det för det mesta om orden *hemma*, *utomlands* eller *där*. Detta beror antagligen på att inlärare övergeneraliserar målspråkets regler (se avsnitt 3.2.1). M.a.o. är inlärare vana vid att platsuttryck i svenskan alltid inleds med en preposition, och de har inte ännu tillägnat sig kunskapen att det finns vissa undantag från denna regel. Vad gäller den sista feltypen, dvs. utelämnad preposition, förekom den närmast på de lägsta CEFR-nivåerna och var ytterst säll-

synt på nivåerna B1 och B2 (enbart två belägg på nivå B2). Utelämning av preposition förekom nästan uteslutande i anslutning till ett verb, t.ex. *tycka om*.

Till slut tar jag ställning till de hypoteser som uppställdes i inledningen. För det första antog jag att ju högre en uppsats hade bedömts att ligga på CEFR-nivåskalan, desto fler olika prepositioner skulle förekomma i dessa uppsatser. För det andra antog jag att även användningen av prepositioner i olika funktioner skulle vara mer varierande på de högsta än på de lägsta CEFR-nivåerna. Min tredje hypotes var att CEFR-nivån och korrektheten skulle korrelera med varandra, dvs. att korrekthetsgraden skulle öka gradvis från nivå A1 till nivå B2. På basis av mina resultat stämmer alla dessa antaganden. Med andra ord bekräftades mina hypoteser enligt denna undersökning.

10 Avslutning

I denna undersökning forskade jag i bruket av svenskans prepositioner hos finska inlärare. Mitt primära syfte var att utreda om den allmänna CEFR-nivån påverkar bruket av prepositioner och dess korrekthet. Som material använde jag totalt 137 korta uppsatser från CEFR-nivåerna A1, A2, B1 och B2. Undersökningsmetoderna var mestadels kvantitativa, men även kvalitativa metoder utnyttjades för att stödja den kvantitativa analysen.

Mina resultat visade att de frekventaste prepositionerna i inlärarspråket är *i*, *till*, *på*, *för*, *med*, *av*, *om* och *från* i denna ordningsföljd. På de lägsta CEFR-nivåerna påträffas bara få andra prepositioner, medan antalet olika prepositioner ökar beaktansvärt på de högsta CEFR-nivåerna. Vad gäller bruket av prepositioner i olika funktioner är platsadverbial den mest typiska funktionen för en prepositionsfras på samtliga färdighetsnivåer. Dock minskar andelen platsadverbial mot nivå B2 vilket resulterar i att andelen andra funktioner (främst ”övriga funktioner”) ökar. Som förväntat, stiger den allmänna korrekthetsgraden stegvis från nivå A1 till B2 både i icke-obligatoriska och obligatoriska kontexter. Bäst behärskar inlärare prepositionerna *med*, *från* och *av* och sämst prepositionen *på*. Av de olika funktionerna behärskas platsadverbial och övriga funktioner bäst. Vidare verkar inlärare inte ha några större svårigheter att veta när en preposition krävs i svenskan, utan mest problem vållar valet av preposition vilket syns tydligast i valet mellan *i* och *på* i plats- och tidsuttryck. Om man betraktar skillnaderna mellan de olika CEFR-nivåerna, kan man p.g.a. denna undersökning konstatera, att de mest påtagliga skillnaderna äger rum mellan CEFR-nivåerna A2 och B1.

I varje vetenskaplig undersökning ska man ta hänsyn till undersökningens validitet och reliabilitet. Med validitet avses huruvida man verkligen har mätt det som man har velat mäta. Reliabilitet har med pålitligheten att göra, dvs. huruvida resultat skulle förbli desamma om undersökningen utfördes på nytt. Jag anser att mitt material passar relativt väl till mina syften. Med skriftliga uppsatser som material är det möjligt att utreda vilka prepositioner och i vilka funktioner inlärare verkligen använder, utan att forskare själv manipulerar resultat enligt sina intressen. Detta är naturligtvis även en nackdel: med

detta material är det svårt att undersöka behärskning av enskilda konstruktioner p.g.a. att forskaren inte kan påverka det som skribenterna producerar. Vidare anser jag att de använda undersökningsmetoderna är lämpliga med tanke på mina ändamål. Användning av kvantitativa metoder har möjliggjort utredning av allmänna tendenser på gruppnivå och därmed även jämförelse mellan de olika CEFR-nivåerna. En del av mina forskningsfrågor, t.ex. frågan om fel som inlärare gör, har förutsatt även utnyttjande av kvalitativa metoder.

I kvantitativa undersökningar, där bara en person har gått igenom materialet och beräknat de olika värdena, är det alltid möjligt att det har uppstått mätfel. Detta anser jag emellertid osannolikt därför att jag har behandlat uppsatserna och siffrorna i flera sammanhang under analysprocessen. En faktor, som kan ha minskat reliabiliteten i min undersökning, är de analysprinciper som jag har varit tvungen att fastställa inför studien. Det har varit fråga om problematiska beslut som andra forskare kanske inte hade instämt i. Även om jag anser att min undersökning till stor del är både valid och reliabel och resultaten huvudsakligen överensstämmer med tidigare forskning, kan resultaten inte generaliseras till att gälla alla finska inlärare av svenska p.g.a. att materialet är så pass litet. Med andra ord har det inom ramen för denna avhandling varit möjligt att studera endast en begränsad mängd material. I framtiden vore det intressant att forska i samma tema, men med mer omfattande data. Därigenom skulle man få mer generaliserbara resultat om bruket av prepositioner i inlärarspråket. Dessutom skulle det vara intressant att i studien medta även de högsta möjliga CEFR-nivåerna, dvs. nivå C1 och C2. Då kunde man antagligen dra mer långtgående slutsatser om skillnader mellan de olika färdighetsnivåerna.

Litteratur

- Abrahamsson, Niclas, 2009: *Andraspråksinläring*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Allén, Sture, 1971: *Nusvensk frekvensordbok baserad på tidningstext del 2: lemman*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Axelsson, Monica, 1988: Helsekvenser och ramar – ett viktigt inslag på andraspråksinlärares väg mot ett kreativt system. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.): *Första symposiet om svenska som andraspråk*. Volym 1: Föredrag om utbildning, undervisning och testning. Stockholm: Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet. S. 191-202.
- CEFR = Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning, 2007. Stockholm: Skolverket.
- Dietrich, Rainer m.fl., 1995: *Acquisition of Temporality in a Second Language*. Amsterdam: John Benjamins Publishing company.
- Flyman Mattsson, Anna & Håkansson, Gisela, 2010: *Bedömning av svenska som andraspråk – en analysmodell baserad på grammatiska utvecklingsstadier*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Grunderna för gymnasiet läroplan 2003. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Hakulinen, Auli, 1977: *Iakttagelser angående finskspråkigas prepositionsfel i svenskan*. Publication 13. Umeå: Umeå universitet.
- Hakulinen, Auli & Karlsson, Fred, 1995: *Nykysuomen lauseoppia*. 3. uppl. Jyväskylä: Finska litteratursällskapet.
- Hammarberg, Björn, 2001: Roles of L1 and L2 in L3 Production and Acquisition. I: Cenoz, Jasone; Hufeisen, Britta & Jessner, Ulrike: *Cross-Linguistic Influence in Third Language Acquisition : Psycholinguistic Perspectives*. Clevedon: Multilingual matters. S. 21-41.
- Hammarberg, Björn, 2013: Teoretiska ramar för andraspråksforskning. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.): *Svenska som andraspråk: i forskning, undervisning och samhälle*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur. S. 27-84.
- Harstad, Fredrik, 1999: Prepositioner och prepositionsbruk. En analys av svenskans prepositioner och prepositionsbrukets förändring under perioden 1965-1997. MISS 29. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Hultman, Tor G., 2003: *SAS = Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Ikola, Osmo, 1991: *Nykysuomen käsikirja*. 3. (rev.) uppl. Jyväskylä: Weilin+Göös.
- Juurakko, Taina, 1996: Prepositioner i finskspråkiga gymnasisters inlärarvenska. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Juurakko, Taina, 1997: *Ruotsin kielen prepositioiden osaamisesta ja opettamisesta*. Jyväskylä: Institutionen för nordiska språk, Jyväskylä universitet.
- Karlsson, Fred, 1976: *Finskans struktur*. Lund: LiberLäromedel.
- Kotsinas, Ulla-Britt, 1982: Kommer en papper på kyrka. Lokativa prepositioner i invandrarsvenska. I: Saari, Mirja & Tandefelt Marika (red.): *Svenskans beskrivning 13*. Helsingfors: Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors universitet. S. 183-198.
- Kotsinas, Ulla-Britt, 1984: ”Vad heter stan på fin mamma?” Om prepositionsanvändningen i några invandrares svenska talspråk. I: Hyltenstam, Kenneth & Maandi, Katrin (red.): *Nordens språk som målspråk. Forskning och*

- undervisning*. Stockholm: Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet. S. 188-203.
- Leppänen, Kari, 1999: Om verbfrasen i finskspråkiga abiturienters svenskuppsatser. I: Pitkänen, Antti J. (red.): *Nordiska vindar*. Tammerfors: Institutionen för filologi II, Tammerfors universitet. S. 131-143.
- Luotonen, Ann-Mari, 1999: Om syntax och syntaktiska fel i finska abiturienters uppsatser i svenska som främmande språk 1978-1980. I: Pitkänen, Antti J. (red.): *Nordiska vindar*. Tammerfors: Institutionen för filologi II, Tammerfors universitet. S. 145-162.
- Martola, Nina, 2007: *Konstruktioner och valens. Verbfraser med ät i ett jämförande perspektiv*. Helsingfors: Institutionen för nordiska språk, Helsingfors universitet.
- Montan, Per & Rosenqvist, Håkan, 1982: *Prepositionsboken*. Stockholm: Skriptor.
- Nyqvist, Eeva-Liisa, 2013: Species och artikelbruk i finskspråkiga grundskoleelevers inläraarsvenska. En longitudinell undersökning i årskurserna 7-9. Åbo: Institutionen för språk- och översättningsvetenskap, Åbo universitet.
- Nyström, Ingegerd, 1995: Särfinlandssvenskt prepositionsbruk – finns det? I: Saari, Mirja & Lindström, Jan (red.): *Svenskan i Finland 3*. Helsingfors: Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors universitet. S. 46-57.
- Pöyri, Karoliina, 2011: *Svenska prepositioner hos finska niondeklassister*. Opublicerad kandidatavhandling. Åbo: Institutionen för språk- och översättningsvetenskap, Åbo universitet.
- Ringbom, Håkan, 2007: *Gross-linguistic Similarity in Foreign Language Learning*. Clevedon: Multilingual matters.
- SAG 2 = *Svenska Akademiens grammatik* del 2: Ord. 1999. Stockholm: Svenska Akademien.
- SAG 3 = *Svenska Akademiens grammatik* del 3: Fraser. 1999. Stockholm: Svenska Akademien.
- Sundman, Marketta, 2010: Prepositioner som partiklar – ett grammatiskt kontinuum i svenskan? I: Byrman, Gunilla m.fl. (red.): *Svensson och svenskan. Med sinnen känsliga för språk*. Lund: Lunds universitet. S. 309-318.
- Sundman, Marketta, 2011: Helsekvenser i finska grundskoleelevers skrivande. I: Edlund, Ann-Catrine & Mellenius, Ingmarie (red.): *Svenskans beskrivning 31*. Umeå: Institutionen för språkstudier, Umeå universitet. S. 327-336.
- Sundman, Marketta, 2012: Bruket av prepositioner hos finska grundskoleelever. I: Björklund, Siv; Lönnroth, Harry & Pilke, Nina (red.): *Svenskan i Finland 13*. Vasa: Vasa universitet. S. 202-213.
- Topling = Inlärningsgångar i andraspråket, 2013. (7.4.2013)
<https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/tutkimus/hankeet/topling/se>
- Viberg, Åke, 1987: *Vägen till ett nytt språk – andraspråksinläring i ett utvecklingsperspektiv*. Stockholm: Natur och kultur.

Läroböcker:

- Blom, Anna m.fl., 2006: *Galleri Kurs 1*. Helsingfors: Otava.
- Blom, Anna m.fl., 2006: *Galleri Kurs 2*. Helsingfors: Otava.
- Blom, Anna m.fl., 2006: *Galleri Kurs 3*. Helsingfors: Otava.
- Blom, Anna m.fl., 2006: *Galleri Kurs 4*. Helsingfors: Otava.
- Blom, Anna m.fl., 2007: *Galleri Kurs 5*. Helsingfors: Otava.
- Kaunisto, Sari m.fl., 2006: *Grammatik galleri*. 3.-9. (rev.) uppl. Helsingfors: Otava.

- Bulut, Sonja m.fl., 2007: *Magnet Kurs 1*. 1.-2. uppl. Helsingfors: WSOY.
- Bulut, Sonja m.fl., 2009: *Magnet Kurs 2*. 1.-3. uppl. Helsingfors: WSOY.
- Bulut, Sonja m.fl., 2007: *Magnet Kurs 3*. Helsingfors: WSOY.
- Bulut, Sonja, m.fl., 2009: *Magnet Kurs 4*. 1.-3. uppl. Helsingfors: WSOY.
- Bulut, Sonja m.fl., 2009: *Magnet Kurs 5*. 1.-2. uppl. Helsingfors: WSOY.

Bilagor

Bilaga 1: Instruktioner till uppsatser

Gymnasium: insändare

Nimi: _____

Koulu ja luokka: _____

Päivämäärä ja kurssi: _____

Mielipide

Valitse yksi aihe ja kirjoita Peppar-lehden mielipidesivulle, mitä ajattelet siitä. **Perustele** mielipiteesi. Kerro myös, millä tavalla asiaa pitäisi muuttaa tai kehittää.

1. Billigare läroböcker i gymnasiet!
2. Gymnasiestudier är betungande (raskas)!

Kirjoita selvällä käsialalla **ruotsiksi** alla olevaan tilaan. Kirjoita ainakin **muutama** lause. Voit jatkaa paperin toiselle puolelle.

Avsändare:

Mottagare: debatt@peppar.fi

Ämne:

Bilaga 2: DIALUKI-bedömningskala

	YLEIS-KUVAUS	KIRJALLINEN VUORO-VAIKUTUS	KIRJEENVAIHTO & KIRJELAPUT, VIESTIT, LOMAKKEET	LUOVA KIRJOITAMINEN & TEEMAN KEHITTELY & TEKSTIN SIDOSTEISUUS
A1	Pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia, irrallisia ilmauksia ja lauseita.	Pystyy kysymään kirjallisesti toista koskevia yksinkertaisia henkilötietoja ja vastaamaan niitä koskeviin kysymyksiin.	Pystyy kirjoittamaan lyhyen, yksinkertaisen postikortin. Pystyy kirjoittamaan numeroita ja päivityksiä sekä oman nimen, kansallisuuden, osoitteen, iän, syntymäajan tai maahansaapumispäivän yms. esimerkiksi hotellin majoituskorttiin.	Pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia ilmauksia ja lauseita itsestään ja kuviteluista ihmisistä sekä siitä, missä he elävät ja mitä tekevät. Pystyy liittämään sanoja tai sanaryhmiä toisiinsa käyttäen yleisimpiä sidosanoja 'ja' tai 'sitten'.
A2	Pystyy yhdistämään yksinkertaisia ilmauksia ja lauseita tavanomaisilla sidosanoilla, kuten sanoilla 'ja', 'mutta', 'koska'.	Pystyy kirjoittamaan lyhyitä ja yksinkertaisia, vakiintuneista kaavamaaisista ilmauksista koostuvia viestilappusia, jotka liittyvät välittömään tarpeisiin.	Pystyy kirjoittamaan hyvin yksinkertaisia henkilökohtaisia kirjeitä, esimerkiksi kiitos- tai anteeksipyyntökirjeen. Pystyy kirjaamaan lyhyen, yksinkertaisen viestin, kun voi pyytää sen toistoa tai sen ilmaisenista toisin sanoin. Pystyy kirjoittamaan lyhyitä, yksinkertaisia kirjelappuja ja viestejä, jotka liittyvät välittömään tarpeisiin.	Pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia ilmauksia ja lauseita omasta perheestään, elinoloistaan, koulustaustastaan sekä nykyisestä tai viimeisimmästä työstään. Pystyy kirjoittamaan lyhyitä, yksinkertaisia, mielikuvitukseen perustuvia tarinoita ja yksinkertaisia runoja ihmisistä ja heidän elämästään. Pystyy kirjoittamaan toisiinsa liitettyjen erillisten lauseiden avulla oman elinympäristönsä arkipäivään liittyvistä asioista, esimerkiksi ihmisistä, paikoista tai työhön tai opiskeluun liittyvistä kokemuksista. Pystyy kirjoittamaan hyvin lyhyitä, yksinkertaisia kuvauksia tapahtumista, menneistä toimunnoista ja henkilökohtaisista kokemuksista. Pystyy kertomaan tarinan tai kuvaamaan jotain yksinkertaisena asiabehetelona. Pystyy yhdistämään yksinkertaisia muutaman sanan muodostamia kokonaisuuksia tavanomaisimmilla sidosanoilla, kuten sanoilla 'ja', 'mutta' ja 'koska'. Pystyy tavallisimpia sidosanoja käyttäen liittämään yhteen yksinkertaisia lauseita kertomukseksi tai esittämään ne listana.

	YLEIS- KUVAAUS	KIRJALLINEN VUOROVAIKUTUS	KIRJEENVAIHTO & KIRJELAPUT, VIESTIT, LOMAKKEET	LUOVA KIRJOITTAMINEN & TEEMAN KEHITTELY & TEKSTIN SIDOSTEISUUS
B1	<p>Pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia, yhtenäisiä tekstejä tavallisista itseään kiinnostavista aiheista yhdistämällä lyhyempiä, uralaisia, yksinkertaisia ilmauksia yhtenäiseksi tuotokseksi.</p>	<p>Pystyy välittämään tietoa ja ajatuksia abstrakteista ja konkreetteista aiheista, tarkistamaan tietoa sekä kysymään ongelmista ja selittämään niitä melko tarkasti.</p> <p>Pystyy henkilökohtaisissa kirjeissä ja viesteissä kysymään ja välittämään yksinkertaista, välittömän kokemuksen piiriin liittyvää tietoa ja korostamaan siinä tärkeinä pitämään asioita.</p>	<p>Pystyy kirjoittamaan henkilökohtaisia kirjeitä, joissa kuvaa verratun yksityiskohtaisesti kokemuksia, tunteita ja tapahtumia.</p> <p>Pystyy kirjoittamaan henkilökohtaisia kirjeitä, kertomaan niissä uutisia ja esittämään ajatuksia abstrakteista ja kulttuurisista, kuten esimerkiksi musiikista ja elokuvista.</p> <p>Pystyy kirjoittamaan kujanappusia, jotka sisältävät yksinkertaista, välittömän kokemuksen liittyvää tietoa ystäville, palveluhenkilökunnalle, opettajille ja muille hänen arkielämänsä liittyville henkilöille, sekä välittämään niissä tärkeinä pitämään seikkoja ymmärrettävällä tavalla.</p> <p>Pystyy kirjaamaan viestejä, jotka sisältävät tiedusteluja tai selittävät ongelmia.</p>	<p>Pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia, yksityiskohtaisia kuvauksia monista itseään kiinnostavista aiheista. Pystyy kirjoittamaan selostuksia kokemuksista ja kuvaamaan tunteita ja reaktioita yksinkertaisessa, yhtenäisessä tekstissä. Pystyy kirjoittamaan kuvauksia tapahtumista, esimerkiksi joko todellisesta tai kuvitellusta äskettäin tehdystä retkestä. Pystyy kertomaan tarinan.</p> <p>Pystyy esittämään suhteellisen sujuvasti yksinkertaisen kertomuksen tai kuvauksen asialluettelona.</p> <p>Pystyy yhdistämään joukon lyhyempiä, uralaisia, yksinkertaisia ilmauksia yhtenäiseksi tekstiksi.</p>
B2	<p>Pystyy kirjoittamaan selkeää, yksityiskohtaista tekstiä erilaisista itseään kiinnostavista aiheista. Pystyy tekemään yhteenvetoja sekä arvioimaan useista lähteistä ponnuttua tietoa ja perusteluja.</p>	<p>Pystyy kirjoituksessaan ilmaisemaan tehokkaasti tietoja ja näkemyksiä ja suhteuttamaan ne muiden tietoihin ja näkemyksiin.</p>	<p>Pystyy kirjoittamaan kirjeitä, jotka välittävät erivahvuisia tunteita, korostavat tapahtumien ja kokemusten henkilökohtaisia merkityksiä ja kommentoivat kirjeen lähettäjän uutisia ja ajatuksia.</p>	<p>Pystyy kirjoittamaan selkeitä, yksityiskohtaisia kuvauksia hyvinkin erilaisista itseään kiinnostavista aiheista. Pystyy kirjoittamaan arvostelun elokuvasta, kirjasta tai näytelmästä.</p> <p>Pystyy kirjoittamaan selkeitä, yksityiskohtaisia kuvauksia todellisista tai kuvitelluista tapahtumista ja kokemuksista. Pystyy osoittamaan ajatusten väliset yhteydet selkeässä, yhtenäisessä tekstissä ja seuraamaan kyseisen tyyylilajin vakiintuneita käytäntöitä.</p> <p>Pystyy tuottamaan selkeän kuvauksen tai kertomuksen, jossa kehitelee keskeisiä seikkoja ja esittää niitä tukevia yksityiskohtia ja esimerkkejä.</p> <p>Pystyy käyttämään joitakin kielellisiä keinoja rakentaakseen ilmauksista selkeän ja yhtenäisen tekstin. Pitkissä tuotoksissa voi ilmetä jonkin verran puutteita sidosteisuudessa. Pystyy käyttämään tehokkaasti useita sidosanoja osoittaakseen selvästi ajatusten välisiä suhteita.</p>

Lyhennelmä

Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten suomalaiset kielenoppijat käyttävät ruotsin prepositioita kirjallisissa aineissaan. Ennen kaikkea olen kiinnostunut saamaan selville, mikä merkitys prepositioiden käytölle ja sen oikeellisuudelle on taitotasolla, jolle kukin aine on arvioitu. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Mitä prepositioita esiintyy eri taitotasoilla, ja mitkä niistä ovat yleisimpiä? Onko taitotasojen välillä havaittavissa eroja?
2. Esiintyykö taitotasojen välillä eroja mitä tulee prepositioiden käyttöön eri funktioissa (esim. paikan adverbiaali, ajan adverbiaali, verbiin/adjektiiviin sidottu adverbiaali)?
3. Onko taitotasolla ja prepositioiden käytön oikeellisuudella yhteys toisiinsa? Mitkä prepositiot vaikuttavat olevan oppijoille helpoimpia/haastavimpia? Millaiset kontekstit ennustavat todennäköisimmin prepositioiden oikeaoppista käyttöä? Millaisia prepositiovirheitä oppijat tekevät?

Hypoteesini on, että mitä korkeammalle aine on arvioitu taitotasoasteikolla, sitä enemmän eri prepositioita ja sitä vaihtelevammassa funktioissa prepositioita käytetään. Tämän lisäksi oletan, että taitotaso korreloi positiivisesti prepositioiden käytön oikeellisuuden kanssa, ts. mitä korkeampi taitotaso on kyseessä, sitä korkeampi on oikeellisuusprosentti prepositioiden käytölle. Hypoteesini perustan Juurakon (1996) aikaisempaan tutkimukseen.

Materiaali ja tutkimusmenetelmät

Tutkimusaineistoni on osa laajempaa aineistoa projektista *Inlärningsgångar i andraspråket* (Toppling), joka toteutettiin vuosina 2010–2013. Materiaalini koostuu lukiolaisten ja yliopisto-opiskelijoiden kirjoittamista mielipideteksteistä ja kertomuksista. Lukiolaiset ovat aloittaneet ruotsin opintonsa 7. luokalla eli he ovat lukeneet ruotsia ns. B-kielenä. Yliopisto-opiskelijat sen sijaan lukevat ruotsia yliopistossa pääaineenaan. Tutkittavia aineita on yhteensä 137 kappaletta, joista kaikki ovat peräisin Toppling-projektin ensimmäiseltä aineistonkeruukierrokselta. Kolme arvioijaa on arvioinut kaikki aineet

Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasojen mukaan. Tutkittavat aineet sijoittuvat taitotasolle A1 (32 ainetta), A2 (41 ainetta), B1 (42 ainetta) ja B2 (22 ainetta).

Tutkimus perustuu pääasiassa kvantitatiivisiin tutkimusmenetelmiin, mutta myös kvalitatiivisia menetelmiä on hyödynnetty täydentämään kvantitatiivista analyysiä. Käytännössä olen poiminut teksteistä kaikki prepositioilmaukset, mukaan lukien sellaiset, joista vaadittava prepositio puuttuu. Varsinainen kvantitatiivinen analyysi perustuu erilaisille frekvensseille ja prosentiosuuksille, jotka esitetään taulukoiden tai kuvaajien muodossa. Kvalitatiivinen tutkimukseni on siinä määrin, että annan esimerkkejä tutkittavista aineista ja analysoin esim. eri virhetyyppejä myös laadullista menetelmää hyödyntäen.

Analyysi koostuu kahdesta erillisestä osasta, *ei-normatiivisesta* ja *normatiivisesta* analyysistä, joiden lähtökohdat ovat erilaiset. Ei-normatiivinen analyysi perustuu ainoastaan oppijankieleen eikä siinä oteta kantaa prepositioiden käytön oikeellisuuteen. Normatiivisessa analyysissä sitä vastoin keskitytään oikeellisuuteen ja sen selvittämiseen, millaisissa konteksteissa prepositiot tuottavat eniten vaikeuksia. Normatiivisessa analyysissä lasken oikeellisuusprosentin sekä *ei-obligatorisissa* että *obligatorisissa* konteksteissa. Nämä termit voidaan määritellä preposition x avulla. Ei-obligatoriset kontekstit prepositiolle x muodostavat kaikki ne tapaukset, joissa x on oikein, joissa x :ää on käytetty virheellisesti jonkin muun preposition sijasta sekä tapaukset, joissa x on ylimääräinen. Obligatoriset kontekstit prepositiolle x taas muodostuvat tapauksista, joissa x on oikein, joissa jotakin muuta prepositiota on käytetty virheellisesti x :n sijasta sekä tapaukset, joista x puuttuu. Ainoa kriteeri prepositioilmauksen oikeellisuudelle on ollut preposition valinta, mikä tarkoittaa sitä, että virheitä esim. rektion taivutuksessa ei ole huomioitu.

Tutkimuksen teoreettinen tausta ja aikaisempi tutkimus

Tutkimukseni teoreettinen osuus alkaa luvusta kaksi, jossa käsittelen prepositiosanaluokkaa useista eri näkökulmista. Luvun alussa keskityn lähinnä kieliopilliseen näkökulmaan ja selvitän mm. mitä prepositiot ovat ja mitkä seikat erottavat preposition ja partikkelin toisistaan. SAG:ssa (2:684) todetaan, että prepositiot ovat taipumattomia sanoja, jotka muodostavat (lähes) suljetun sanaluokan. Hultman (2003:178) tarkentaa, että prepositio esiintyy osana prepositiolauseketta, jonka jälkimmäistä osiota kutsutaan

prepositioliusekkeen *rektioksi*. Prepositioliusekkeet voivat toimia lauseessa erilaisissa funktioissa, joista tämän tutkimuksen kannalta olennaisia ovat paikan adverbiaalit, ajan adverbiaalit sekä verbiin/adjektiivin sidottu adverbiaalit. Kun kyseessä on verbiin/adjektiivin sidottu adverbiaali, määräytyy preposition valinta kyseessä olevan verbin tai adjektiivin mukaan, jolloin prepositio voi olla myös syntaktisesti välttämätön (SAG 3:216–217, 409) Kaikki ne funktiot, jotka eivät sisälly edellä mainittuihin luokkiin, sisältyvät tässä tutkimuksessa luokkaan ”muut funktiot”.

Kieliopillisen tarkastelun jälkeen kerron eri prepositioiden frekvensseistä ruotsalaisissa lehtiteksteissä. *Nusvensk frekvensordbokin* (Allén 1971:134) mukaan ruotsin kymmenen yleisintä prepositiota ovat *i, av, på, för, med, till, om, från, vid* ja *under* tässä järjestyksessä. Hieman uudemmassa tilastossa vuodelta 1997 frekvenssit ovat samansuuntaisia sillä erolla, että *på* on uudemmassa tilastossa yleisempi kuin *av* (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:119–122). Tämän jälkeen luvussa 1.3 käsittelen lyhyesti suomen ja ruotsin kielen eroja: ruotsin kielessä prepositiot ovat hyvin tavallisia, kun taas suomen kielessä käytetään useimmiten sanojen perään lisättäviä sijapäätteitä prepositioiden sijaan. Hakulinen (1977:7) painottaa, että ruotsin prepositiot ja suomen sijamuodot harvoin vastaavat toisiaan täysin. Luvun kaksi lopussa tarkastelen vielä prepositioiden käsittelyä ja esiintyvyyttä kahdessa oppikirjasarjassa *Galleri* ja *Magnet*, joista viimeksi mainittu on oppikirjasarja, jota lukiota käyvät koehenkilöt käyttävät oppikirjanaan. Mielestäni prepositioita on molempien kirjasarjojen kieliopissa käsitelty monipuolisesti, ja prepositioita esiintyy paljon myös kirjojen teksteissä ylipäätään.

Luvussa kolme käsittelen kielenoppimista ja siihen liittyviä ilmiöitä. Ensin määrittelen aiheeseen liittyviä keskeisiä termejä kuten *andraspråk* ’toinen kieli’ ja *målspråk* ’kohdekieli’. Tämän jälkeen käsittelen niitä oppijankielellä tyypillisiä piirteitä, jotka ovat keskeisimpiä tämän tutkimuksen kannalta. Sellaisia piirteitä ovat yksinkertaistaminen, yleistäminen, ilmausten oppiminen kokonaisuuksina sekä aikaisemmin opittujen kielten vaikutus kohdekielen oppimiseen. Vibergin (1987:31–32) mukaan kielen yksinkertaistaminen voi käytännössä tarkoittaa esim. kieliopillisten muotosanojen, kuten prepositioiden, poisjättöä tai tavallisimpien sanojen ylikäyttöä tai vastaavasti harvinaisempien alikäyttöä. Yleistämisestä taas on kysymys, kun oppija yleistää jotakin kohdekielen sääntöä rakenteisiin, joissa sääntö ei päde (Viberg 1987:33). Ilmausten oppiminen ko-

konaisuuksina (ruotsiksi ”helsekvensinlärning”) puolestaan tarkoittaa oppijoille, varsinkin oppimisen alkuvaiheessa, tyypillistä taipumusta oppia kohdekielen ilmauksia ns. valmiina paketteina ilman, että ilmauksia pystytään tietoisesti analysoimaan (Sundman 2011:327–328). Viimeisenä käsitelty oppijankielelle tyypillinen piirre on aikaisemmin opittujen kielten vaikutus kohdekielen oppimiseen, josta käytetään myös vierasperäistä termiä *transfer*. Viberg (1987:41) toteaa, että transfer-ilmiöstä on kyse, kun oppija tiedostamattaan ”lainaa” elementtejä äidinkielestään tai muusta aikaisemmin opitusta kielestä kohdekieleen. Ilmiö voi konkretisoitua mm. suorina lainoina, joidenkin kohdekielen sanojen yli- tai alikäyttönä tai vaikeiden rakenteiden välttelyä.

Seuraavaksi luvussa neljä kerron Eurooppalaisesta viitekehyksestä ja siihen kuuluvista taitotasosta. Yksi konkreettisimmista Eurooppalaisen viitekehyksen (CEFR 2007:3) tarjoamista apuvälineistä on oppimisen arviointia helpottavat taitotasot ja niiden kuvaukset. Taitotasoasteikko koostuu kolmesta päätasosta, jotka ovat A, B ja C. Nämä päätasot jakautuvat kukin edelleen kahteen alatasoon, joten taitotasojen lopulliseksi lukumääräksi tulee kuusi: A1, A2, B1, B2, C1 ja C2. Taso A merkitsee aloittelijaa, taso B itsenäistä kielenkäyttäjää ja taso C edistynyttä kielenkäyttäjää. (CEFR 2007:3) Mainituista taitotasosta tässä tutkimuksessa ovat edustettuina neljä ensimmäistä tasoa.

Ruotsin prepositioiden oppimista ovat aikaisemmin tutkineet mm. Juurakko (1996) ja Sundman (2012). Juurakon (1996) tutkimuksessa tavallisimmin käytetyt prepositiot olivat *på*, *i*, *till*, *med*, *för*, *av* ja *om*. Vertailtaessa 1. ja 3. vuosikurssia keskenään kävi ilmi, että 3. vuosikurssilla osattiin käyttää enemmän eri prepositioita ja vaihtelevammissa funktioissa kuin 1. vuosikurssilla, jolla prepositioita käytettiin lähinnä paikan- ja ajanilmauksissa. Sama suuntaus päti vertailtaessa eri arvosanan saaneita aineita keskenään. Prepositioista parhaiten osattiin prepositio *med*. Eniten oppijoilla oli vaikeuksia oikean preposition valinnassa, mikä näkyi ennen kaikkea vaikeuksina valita prepositioiden *på* ja *i* välillä. Myös verbeihin sidotut prepositiot tuottivat ongelmia, mikä johtui luultavasti äidinkielen negatiivisesta vaikutuksesta. Mitä tulee prepositioiden käytön yleiseen oikeellisuuteen korreloi aineen arvosana positiivisesti oikeellisuusprosentin kanssa.

Sundmanin (2012) tutkimuksessa, jossa koehenkilöt olivat yläasteikäisiä, kolme yleisintä prepositiota olivat *på*, *i* ja *med*. Suurin osa prepositioiden käytöstä oli oikeaoppista ja 7. luokalla eikä suurta kehitystä 9. luokalle tultaessa ollut havaittavissa. Kuten Juurakonkin tutkimuksessa, myös Sundmanin tutkimuksessa parhaiten osattiin prepositio *med* ja suurimmat vaikeudet liittyivät oikea preposition valintaan. Tyypillisin funktio prepositiolausekkeille olivat paikan- ja ajanilmaukset. Lisäksi tavallisia olivat kokonaisuuksina opitut ilmaukset kuten *gå på bio* ja *med min(a) kompis(ar)*.

Tutkimustulokset

Tulokseni osoittavat, että yleisimmät prepositiot oppijankielessä ovat *i*, *till* ja *på* tässä järjestyksessä. Muita tavallisia prepositioita ovat *för*, *med*, *av*, *om* ja *från*. Tulos sopii pitkälti yhteen Juurakon (1996) ja Sundmanin aikaisempien tutkimusten kanssa. Silmiinpistävää tässä tutkimuksessa on kuitenkin preposition *till* runsas käyttö sekä preposition *av* vähäinen käyttö. Kun verrataan tätä aiemmin esittelemääni *Nusvensk frekvensordbokin* tilastoon, on ilmeistä, että tutkimukseni koehenkilöt ylikäyttävät prepositiota *till* ja vastaavasti alikäyttävät prepositiota *av*. Se että *till* on yliedustettuna oppijoiden teksteissä voi johtua siitä, että heillä on taipumusta käyttää kyseistä prepositioita kaikissa ilmauksissa, jotka ilmaisevat suuntaa. Oletan, että preposition *av* alikäyttö johtuu siitä, että prepositio on hyvin tyypillinen tietyssä funktiossa, nimittäin attribuuttina (esim. *en del av människorna*). Tämä ei todennäköisesti kuulu niihin funktioihin, jotka oppijat omaksuvat ensimmäisten joukossa.

Taitotasojen väliset erot ovat huomattavia. Tasoilla A1 ja A2 käytetään melkein yksinomaan vain luettelemaani kahdeksaa yleisintä prepositiota. Tämä on yllättävää jo senkin takia, että tarkastelemissani oppikirjasarjoissa esiintyy runsaasti eri prepositioita. Taitotasolla B1 ja B2 käytetään kuitenkin runsaasti muitakin prepositioita, mikä tarkoittaa sitä, että suurimmat erot näytävät esiintyvän tasojen A2 ja B1 välillä. Konkreettisimmin tasojen väliset erot näkyvät eri prepositioiden määrässä: tasolla A1 käytetään vain kahdeksaa eri prepositiota, kun taas ylimmällä tasolla B2 esiintyy peräti 24 eri prepositiota. Juurakon (1996) tulokset olivat samansuuntaisia, kun hän vertasi keskenään eri arvosanan saaneita tekstejä. Samalla voidaan vahvistaa ennen tutkimusta esittämäni hypoteesi siitä, että ylemmillä taitotasolla käytetään monipuolisemmin eri prepositioita kuin alemmilla.

Samaan tapaan kuin Juurakon tutkimuksessa, on tässäkin tutkimuksessa havaittavissa selvä tendenssi, mitä tulee prepositioiden käyttöön eri funktioissa. Edistyneet oppijat vaikuttavat käyttävän prepositioita monipuolisemmissä funktioissa kuin heikommat oppijat. Tyypillisin funktio prepositiolausekkeelle on kaikilla taitotasolla paikan adverbialit, joiden osuus kaikista funktiosta kuitenkin laskee mitä ylempällä taitotasolla ollaan. Päinvastainen kehityssuunta pätee ”muihin funktioihin”: niiden osuus kaikista funktioista kasvaa mitä korkeampi on yleinen taitotaso. Se, että paikanilmaukset ovat niin yleisiä, oli odotettavaa, koska toinen aineista on tekstityypiltään kertomus. ”Muiden funktioiden” yleisyys johtuu pitkälti siitä, että tietyt ilmaukset, kuten *massor av* ja *till exempel*, toistuvat koehenkilöiden aineissa. Toinen vaikuttava tekijä on se, että prepositiolla *med* muodostetut ilmaukset kuuluvat lähes yksinomaan ”muihin funktioihin”.

Sekä ajan adverbialit että sidotut adverbialit ovat verrattain harvinaisia aineistossani. Olen yllätynyt siitä, että ajanilmausten määrä on aineistossa niin pieni, koska ainakin kertomuksen olisi olettanut sisältävän runsaasti ajanmääreitä. Verbeihin/adjektiivihin sidotuista prepositioista verbeihin sidotut ovat selkeästi tavallisempia kuin adjektiivihin sidotut. Tyypillisiä verbi/adjektiivi + prepositio -ilmauksia ovat mm. *lyssna på, tycka om, få ngt från ngn, säga ngt till ngn, betala för, svårt/lätt/viktigt för ngn*. Kaikkiin funktioihin pätee joka tapauksessa se, että ylempillä taitotasolla käytetään enemmän eri prepositioita kuin alemmilla. Moniosaisia prepositioita, kuten *för – sedan* tai *på grund av*, aletaan käyttää vasta taitotasolta B1 alkaen. Näin ollen voidaan todeta, että funktioidenkin osalta erot näyttäytyvät selvimpinä taitotasojen A2 ja B1 välillä. Hypoteesini siitä, että prepositioiden käyttö eri funktioissa monipuolistuu alimmalta taitotasolta ylimmälle, vahvistuu siis tulosteni myötä.

Tulokseni osoittavat edelleen, että taitotaso korreloi myös prepositioiden käytön oikeellisuuden kanssa sekä ei-obligatorisissa että obligatorisissa konteksteissa. Oikeellisuusprosentti prepositioiden käytölle on tasolla A1 52,8 % ei-obligatorisissa konteksteissa ja 49,1 % obligatorisissa konteksteissa. Vastaavat oikeellisuusprosentit ovat taitotasolla B2 88,7 % ja 89,1 %, mikä on merkinä selvästä kehityksestä taitotasolta toiselle. Tämä täsmää Juurakon (1996) aikaisemman tutkimuksen kanssa, jossa aineen arvosanalla oli selvä yhteys oikeellisuusprosenttiin. Täten voidaan todeta paikkansapitäväksi myös

viimeinen hypoteesini, jonka mukaan oikeellisuus kasvaa mitä ylemmällä taitotasolla liikutaan.

Eri prepositioista hallitaan parhaiten prepositiot *med*, *från* ja *av*. Se, että *av* osataan aineistossani niin hyvin, johtuu pitkälti siitä, että se esiintyy lähinnä ylimmillä taitotasoilla. Huonoiten osataan prepositio *på*, jonka käytössä suurimmat vaikeudet liittyvät prepositioiden *i* ja *på* sekoittamiseen keskenään paikan- ja ajanilmauksissa. Vaikeudet valita näistä kahdesta prepositiosta oikea juontavat todennäköisesti juurensa oppijoiden äidinkieleen. Oppijat vaikuttavat rinnastavan ruotsin preposition *i* ja suomen sijamuodon inessiivin (-ssa/-ssä) keskenään, ja vastaavasti ruotsin preposition *på* ja suomen sijamuodon adessiivin (-lla/-llä). Lisäksi oppijat ovat taipuvaisia toisaalta ylikäyttämään, toisaalta alikäyttämään tiettyjä prepositioita. Selvimmin ylikäyttö näkyy preposition *till* kohdalla ja alikäyttö ”muiden prepositioiden” kohdalla. Se, että ”muut prepositiot” osataan paremmin ei-obligatorisissa kuin obligatorisissa konteksteissa voi johtua siitä, että oppijat käyttävät harvinaisempia prepositioita luultavasti vain tapauksissa, joissa he ovat varmoja, että tuloksena on oikeaoppinen rakenne.

Eri funktioista osataan parhaiten paikan ilmaukset sekä ”muut funktiot”. Muiden funktioiden korkea osaamisprosentti selittyy osittain kokonaisuuksina opittujen ilmausten käytöllä. Vastoin odotuksiani kokonaisuuksina opitut ilmaukset eivät kuitenkaan tämän tutkimuksen perusteella ole suuressa roolissa prepositioiden oppimisen kannalta. Ainoat ilmaukset, jotka voidaan varmuudella lukea sellaisenaan opittuihin ilmauksiin, ovat *massor av*, *till exempel* ja *i somras*. Jos verrataan taitotasoa keskenään, on ylimmillä taitotasoilla B1 ja B2 erittäin epätavallista tehdä virheitä verrattain yleisissä ilmauksissa (esim. *tycka om*), mikä on sitä vastoin tavallista alimmilla taitotasoilla A1 ja A2. Kehitystä tapahtuu tämän lisäksi ajanilmausten ja verbeihin/adjektiiveihin sidottujen ilmausten oikeaoppisessa käytössä.

Ylivoimaisesti yleisin virhetyyppi kaikilla taitotasoilla on ”virheellinen prepositio”. Kuten jo aikaisemmin todettu, liittyvät suurimmat vaikeuden prepositioiden *i* ja *på* käyttöön. Lisäksi oppijat osoittavat taipumusta käyttää prepositiota *till* muiden prepositioiden sijasta. Verrattuna yleisimpään virhetyyppiin ovat muut virhetyypit, ylimääräinen prepositio ja poisjätetty prepositio, harvinaisia. Myös Juurakko (1996) on tutkimukses-

saan osoittanut, että haastavinta oppijoille on eritoten oikean preposition valinta, ei niinkään se, milloin prepositioita ylipäätään kuuluu käyttää. Ylimääräisen preposition käyttöä tavataan lähinnä paikanilmauksissa, kuten *hemma*, *utomlands* ja *där*. Prepositioiden lisääminen näihin rakenteisiin johtuu todennäköisesti kohdekielen sääntöjen yleistämisestä. Preposition poisjätto taas koskee lähes yksinomaan taitotasoja A1 ja A2, jolloin preposition poisjätto liittyy enimmäkseen verbiin *tycka om*.

Loppusanat

Jokaisen tieteellisen tutkimuksen lopuksi on syytä ottaa kantaa tutkimuksen pätevyyteen ja luotettavuuteen. Mielestäni käyttämäni materiaali soveltuu tutkimukseeni hyvin. Kun käytetään oppijoiden vapaasti kirjoittamia tuotoksia materiaalina, nähdään millaista kieltä oppijat todellisuudessa käyttävät, ilman että tutkija itse vaikuttaa tuloksiin. Huono puoli tässä on se, että yksittäisten rakenteiden tutkiminen on vaikeaa, koska niitä ei teksteissä välttämättä esiinny. Näkemykseni mukaan myös käyttämäni tutkimusmenetelmät ovat tarkoituksenmukaisia. Pääasiassa kvantitatiivisten menetelmien käyttö mahdollisti ryhmätasolla esiintyvien ilmiöiden havaitsemisen, ja täten myös eri taitotasojen vertailemisen keskenään. Kvalitatiivisilla menetelmillä pystyin syventämään mm. analyysiä eri virhetyypeistä.

Tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa täytyy todeta, että kvantitatiivisissa tutkimuksissa, joissa vain yksi henkilö käy läpi materiaalin ja laskee arvot, on aina olemassa laskuvirheiden mahdollisuus. Tätä pidän tutkimuksessani kuitenkin epätodennäköisenä, koska olen käynyt lasketut luvut läpi useassa yhteydessä. Toinen seikka, joka on saattanut vaikuttaa tutkimukseni luotettavuuteen, on analysointiperiaatteet, jotka löin lukkoon ennen varsinaista analyysiä. Kyse on hankalista päätöksistä, joista kaikki eivät välttämättä ole yksimielisiä kanssani. Vaikka tutkimus on mielestäni pääosin pätevä ja luotettava, ei tuloksia voida liikaa yleistää materiaalin rajallisesta määrästä johtuen. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia edelleen samaa aihetta, mutta isompaa aineistoa hyödyntäen, jolloin tuloksia voitaisiin luotettavammin yleistää. Mielenkiintoista olisi myös ottaa tutkimukseen mukaan kaikkein ylimmät taitotasot C1 ja C2. Tällöin voitaisiin varmasti vetää myös pidemmälle meneviä johtopäätöksiä taitotasojen välisistä eroista.